

VÝZKUMNÁ STUDIE

Individuální šetření potřeb v cílové skupině

realizováno v rámci projektu

VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ CIZINCŮ V ÚSTECKÉM KRAJI

Zpracovalo: Sdružení pro vzdělávání komunit, o.s.

březen 2010

Materiál byl zpracován v rámci projektu „Vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji“, který je financován z prostředků z fondů Evropské unie a státního rozpočtu České republiky v rámci OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, pod registračním číslem CZ.1.07/1.2.07/03.0021

Obsah

Obsah	3
Úvod	5
1.Souhrn výsledků šetření	6
1.1 Souhrn mapování převažujících pohledů na problematiku vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji.....	6
1.2 Souhrn detailního šetření mezi žáky a studenty základních a středních škol v Ústeckém kraji	9
1.3 Souhrn doplňkového šetření mezi rodinnými příslušníky dětí cizinců na základních a středních školách v Ústeckém kraji.....	11
2.Informace o projektu	13
2.1 Cíle šetření.....	14
2.2 Vymezení cílových skupin šetření.....	14
2.3 Metody a postupy	14
2.3.1 Dotazníkové šetření zaměřené na mapování převažujících pohledů na problematiku vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji	15
2.3.2 SWOT analýza problematiky vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji	15
2.3.3 Anketa pro žáky z řad dětí cizinců na základních školách v Ústeckém kraji	16
2.3.4 Fokusní skupiny s žáky z řad dětí cizinců na vybraných základních školách v Ústeckém kraji	16
2.3.5 Anketa pro studenty z řad dětí cizinců na středních školách v Ústeckém kraji.....	17
2.3.6 Fokusní skupiny se studenty z řad dětí cizinců na vybraných středních školách v Ústeckém kraji	17
2.3.7 Anketa pro rodinné příslušníky žáků a studentů základních a středních škol v Ústeckém kraji	18
2.3.8 Individuální rozhovory s dětmi cizinců a vybranými vzdělávacími pracovníky základních a středních škol v Ústeckém kraji.....	18
3.Screening mainstreamového pohledu na problematiku vzdělávání dětí cizinců	19
3.1 Mapování převažujících pohledů na problematiku vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji	19
3.1.1 Charakteristika účastníků šetření:	19
3.1.2 Hlavní výsledky šetření.....	23
3.2 SWOT analýza problematiky vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji.....	46

4. Detailní šetření potřeb dětí cizinců na základních a středních školách v Ústeckém kraji..... 49

4.1	Anketní šetření mezi žáky základních škol v Ústeckém kraji.....	49
4.1.1	Charakteristika účastníků šetření:	49
4.1.2	Hlavní výsledky šetření.....	52
4.2	Fokusní skupiny s žáky z řad dětí cizinců na vybraných základních školách v Ústeckém kraji.....	62
4.2.1	Charakteristika účastníků fokusních skupin:.....	62
4.2.2	Souhrn výsledků z fokusních skupin.....	62
4.3	Anketní šetření mezi studenty středních škol v Ústeckém kraji	64
4.3.1	Charakteristika účastníků šetření.....	65
4.3.2	Hlavní výsledky šetření.....	67
4.4	Fokusní skupiny se studenty z řad dětí cizinců na vybraných středních školách v Ústeckém kraji	79
4.4.1	Charakteristika účastníků fokusních skupin:.....	79
4.4.2	Souhrn výsledků z fokusních skupin.....	79
4.5	Doplňkové šetření mezi rodinnými příslušníky žáků a studentů základních a středních škol v Ústeckém kraji.....	82
4.5.1	Charakteristika účastníků šetření.....	82
4.5.2	Hlavní výsledky šetření.....	85

5. Příklady dobré praxe při vzdělávání dětí cizinců na základních a středních školách v Ústeckém kraji 93

5.1	Příběh první - Neuměla jsem vůbec česky.....	93
5.2	Příběh druhý - Gymnázium Teplice.....	94
5.3	Příběh třetí – V Česku se mi žije velmi dobře	95
5.4	Příběh čtvrtý - Bylo, nebylo a co bude?.....	97
5.5	Příběh pátý – Nechce se učit česky.....	99
5.6	Příběh šestý – Hlavní je spolupráce.....	101

Úvod

Tato výzkumná zpráva shrnuje zjištění, závěry a doporučení z realizovaného individuálního šetření potřeb zaměřeného na problematiku vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji.

Šetření bylo realizováno v rámci projektu „Vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji“. Jeho nositelem je občanské sdružení Europa Concept CZ. Projekt je financován z prostředků z fondů Evropské unie a státního rozpočtu České republiky v rámci OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Realizační období projektu je od 1.9.2009 do 01.12.2011.

Do individuálního šetření potřeb se aktivně zapojilo celkem 199 dětí cizinců navštěvujících základní a střední školy v Ústeckém kraji, 58 rodinných příslušníků těchto dětí cizinců a 47 pedagogických pracovníků působících ve školských zařízeních na území Ústeckého kraje.

Výzkumná zpráva má následující členění:

První kapitola je věnovaná představení projektu, v jehož rámci se individuální šetření realizovalo, cílům šetření a použitým metodám a postupům šetření.

Kapitola druhá odkrývá převažující pohledy na problematiku vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji (zpravidla ředitelů základních a středních škol)

Ve třetí kapitole se dokument zaměřuje na detailní prozkoumání potřeb dětí cizinců na základních i středních školách v Ústeckém kraji a na analýzu klíčových situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají. Do detailního šetření jsou kromě dětí cizinců na vybraných základních a středních školách v Ústeckém kraji zapojeni i jejich rodinní příslušníci.

Čtvrtá kapitola pak obsahuje zpracované příklady dobré praxe z příběhů žáků a studentů z řad cizinců, doplněné o příběhy pedagogických pracovníků na téma vzdělávání dětí cizinců na jejich školách.

V páté kapitole jsou shrnuty závěry z předchozích kapitol, včetně návrhů doporučení z nich vyplývajících směrem k realizaci projektu.

1. Souhrn výsledků šetření

1.1 *Souhrn mapování převažujících pohledů na problematiku vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji*

Obecný pohled na problematiku vzdělávání dětí cizinců

Všichni respondenti se shodují, že děti cizinců musí mít stejný přístup ke vzdělání jako ostatní děti, nesmí být segregovány od ostatních dětí a musí se naučit českému jazyku.

Až na jednu výjimku se rovněž shodují, že zvyšující se počet dětí cizinců na školách přispívá u dětí z většinové společnosti k odbourávání intolerance, rasismu a xenofobie.

Většina respondentů (84%) pak považuje za nezbytné, aby vzdělávání a výchova dětí cizinců probíhala v širší kooperaci školy, ostatních poradenských subjektů v oblasti vzdělávání a integrace.

Mezi témata, která naopak respondenty názorově rozdělují, patří otázka, zda jsou školy primárně odpovědné za zvládnutí českého jazyka dětmi cizinců, které je navštěvují (s tím souzní necelá polovina respondentů) a rovněž otázka, zda je efektivní umísťovat děti cizinců do tříd společně, protože to umožňuje intenzivní zacílení se na specifika práce s nimi (s tím více či méně souhlasí 52% respondentů).

Právě s těmito tématy by bylo vhodné pracovat i v rámci dalších aktivit projektu tak, aby se jednak hlouběji odkryla podstata názorové vyhraněnosti a jednak aby se postupně našel široce sdílený názor na daná témata a začal se jednotně uplatňovat v praxi školských zařízení.

Připravenost školy směrem ke vzdělávání dětí cizinců

Připravenost škol směrem ke vzdělávání dětí cizinců je velice individuální. Obecně platí, že se přípravou nástrojů a opatření usnadňujících vzdělávání dětí cizinců více zabývají na školách základních. Zjištění není nijak překvapivé vzhledem k faktu, že většina dětí cizinců přichází do České republiky v předškolním věku nebo ve věku, kdy nastupují do základní školy, zatímco na středních školách, jsou již co se jazykových dovedností i kulturních zvyklostí mnohem vybavenější a soběstačnější, zpravidla bez potřeby zvláštního zřetele. Obdobně lze konstatovat, že připravenost na vzdělávání dětí cizinců je vyšší ve školách, kde je počet žáků z řad dětí cizinců, a tím i výskyt možných souvisejících problémů, vysoký.

Připravenost základních a středních škol na vzdělávání dětí cizinců v kostce ilustrují následující fakta:

- 3/4 škol poskytuje dětem cizinců úlevy při výuce/z výuky či speciální přístup (zejména na základních školách).
- Na 2/3 základních škol se jejich pedagogové dozdělávají v oblasti integrace dětí cizinců (jedná se především o ty ZŠ s početnějším zastoupením dětí cizinců).
- Více než 2/3 škol přiznává, že v současnosti nemá připravena pravidla pro umístování dětí cizinců do tříd, ačkoli ve svých řadách děti cizinců má.
- Převážná většina škol (82%) uvádí, že v rámci školy nemají k dispozici asistenta pedagoga či jinou pověřenou osobu zaměřující se na integraci cizinců.
- Individuální vzdělávací plány pro děti cizinců jsou zpracovávány v méně než 1/4 dotazovaných škol, do kterých děti cizinců docházejí.
- Téma integrace dětí cizinců má do školního vzdělávacího programu zapracována 41 % škol.
- 1/3 škol v oblasti vzdělávání a integrace dětí cizinců spolupracuje i s dalšími institucemi.

Výše uvedená zjištění otevírají prostor v rámci projektu vyvinout a nabídnout nástroje a opatření, která by napomohla školám v jejich připravenosti na vzdělávání dětí cizinců. Při jejich tvorbě je však třeba brát zřetel na specifické podmínky každé ze škol a pomoc nabízet spíše individualizovanou, šitou na míru jednotlivým školám, než založenou na obecných společných metodických pokynech, standardizovaných formách dalšího vzdělávání pedagogů apod.

Vztah školy k prioritám Koncepce integrace cizinců na území ČR

Znalost českého jazyka

Dobrá znalost českého jazyka je klíčem k úspěšné integraci cizinců. V případě dětí cizinců je znalost českého jazyka i nezbytným předpokladem pro úspěšné zapojení do vzdělávacího procesu.

V ohledu ke vzdělávacím a výchovným aktivitám zaměřeným na zlepšení znalosti českého jazyka dětmi cizinců považuje většina respondentů za nejpodstatnější následující nástroje a aktivity:

- existence interaktivních, multimediálních výukových materiálů a pomůcek pro děti cizinců (79% respondentů);
- doučovací kroužky na škole formou nepovinného předmětu (71% respondentů);
- výuka českého jazyka pro děti cizinců zajišťovaná externími subjekty (65% respondentů).

Za největší překážky při zdokonalování znalosti českého jazyka respondenti vidí jednak problémy v přístupu samotného žáka ke snaze naučit se jazyk a často i v přístupu jeho rodiny, v neochotě řešit problém při výskytu obtíží a v následném úniku do mateřského jazyka a jednak v nedostatku výukových materiálů, slovníků, praktických návodů, metodických materiálů apod. pro práci s různými věkovými kategoriemi dětí cizinců.

Uvedená zjištění potvrzují poptávku pedagogů po aktivitách zaměřených na zlepšení znalosti českého jazyka dětmi cizinců. Vzhledem k prioritaci jednotlivých výše uvedených nástrojů se doporučuje, aby v rámci nabídky vytvářené v projektu byly akcentovány především prakticky zaměřené interaktivní a multimediální prvky vzdělávacích aktivit, oproti tradičním vzdělávací a výukovým formám.

Posílení sociokulturní orientace dětí cizinců ve společnosti

Orientace dětí cizinců ve společnosti je jednou z neopominutelných podmínek integrace. Pokud se děti cizinců neorientují ve společnosti, ve které žijí, nemohou se s ní identifikovat a stát se její součástí. Teprve porozumění systému fungování společnosti a jejích struktur přispěje k tomu, aby se děti cizinců staly součástí hostitelské společnosti, a mohly se podílet na vytváření hodnot této společnosti a také těchto hodnot využívat.

V oblasti nástrojů a aktivit zaměřených na posílení sociokulturní orientace dětí cizinců považuje většina respondentů za nejpodstatnější následující nástroje a aktivity:

- společenské mimoškolní akce, kde dochází k setkávání majority s minoritou (92% respondentů)
- interkulturní vzdělávání v rámci běžné výuky napříč vzdělávacími obory (87% respondentů)

Za největší překážky při posilování sociokulturní orientace dětí cizinců ve společnosti respondenti považují jednak fakt, že rodičovská veřejnost přijímá mnohdy negativně přítomnost cizinců ve třídě a zpravidla nemá zájem o účast na společných akcích vedoucích k integraci dětí cizinců do společnosti a jednak i nízkou informovanost a znalost pedagogů o společenských a kulturních odlišnostech zemí, ze kterých děti cizinců pochází.

Doporučení z výše uvedených zjištění směřem k aktivitám projektu je zaměřit se na posilování dovedností a znalostí pedagogů v sociokulturních odlišnostech nejčtenějších zemí, ze kterých děti cizinců pochází a vytvářet příležitosti pro mimoškolní setkávání rodičů dětí cizinců a rodičů z většinové společnosti.

Vztahy dětí cizinců s členy majoritní společnosti

K tomu, aby děti cizinců přejaly normy a hodnoty společnosti, identifikovaly se s nimi, je třeba, aby s členy majoritní společnosti navazovaly a udržovaly vztahy. Pro integraci cizinců jsou rovněž klíčové názory a přístup přijímající společnosti, neboť silně ovlivňují snahu dětí cizinců o integraci.

V rovině aktivit zaměřených na posílení vzájemných vztahů dětí cizinců a majoritní společnosti respondenti považují za nejpodstatnější následující nástroje a aktivity:

- volnočasové peer aktivity žáků a studentů – projekce dokumentárních filmů, workshopy apod. (78% respondentů);
- tematické projektové dny na školách (76% respondentů).

Za největší překážky při posilování vzájemných vztahů dětí cizinců a majoritní společnosti respondenti považují jednak přetrvávající předsudky přecházející z rodičů většinové společnosti na děti, projevy xenofobie a na druhé straně i častá nedůvěra a uzavřenost ze strany dětí cizinců vůči ostatním ve třídě, často daná i počáteční jazykovou bariérou.

Zjištění potvrzují význam školních i mimoškolních aktivit, které dávají příležitost interaktivní formou rozvíjet vzájemné vztahy dětí cizinců a dětí z přijímající společnosti. Realizace v projektu zamýšlených „projektových dnů na školách“ se tak jeví jako vhodně zvolená forma aktivit napomáhajících k integraci dětí cizinců do společnosti.

Zájem škol o podpůrné nástroje v oblasti vzdělávání dětí cizinců

Všechny podpůrné aktivity a nástroje zaměřené na oblast vzdělávání dětí cizinců, které jsou zamýšlené v rámci projektu, se setkávají s kladným ohlasem u respondentů. Mírně vyšší zájem projevují respondenti ze základních škol.

Více než 2/3 škol (69%) projevila zájem o účast ve vzdělávacím modulu pro pedagogy zaměřeném na získání informací o cizinecké problematice ve školství, popis přístupu k jednotlivým etnickým a národnostním menšinám, včetně stručné prezentace historických a náboženských kořenů a o sociokulturních odlišnostech v potřebách dětí cizinců pocházejících z těchto kultur.

Téměř 3/4 škol (74%) by uvítaly možnost zapojit se do vzdělávacího modulu pro děti cizinců zaměřeného na prohloubení znalostí ČJ ve spisovné i každodenní formě, na pochopení sociokulturních odlišností a reálií v ČR včetně seznámení s problematikou násilí, šikany a diskriminace.

Necelé 2/3 škol (63%) deklaruje zájem o využívání služeb vzdělávacího a poradenského centra, jež vznikne v rámci projektu v Ústí nad Labem, pro děti cizinců specializovaného na výuku spisovné a aplikované češtiny pro děti cizinců, poradenství pro pedagogy ke specifickým vzdělávacím a výchovným potřebám žáků cizinců a průvodcovství mezi rodinou dítěte cizince a školou.

1.2 Souhrn detailního šetření mezi žáky a studenty základních a středních škol v Ústeckém kraji

Vzájemné vztahy dětí cizinců se spolužáky

Děti cizinců navštěvující základní a střední školy v Ústeckém kraji navazují vztahy s ostatními spolužáky většinou přirozeně, bez ohledu na původ dětí a jejich rasu. Zhruba 3/4 z nich má ve škole dostatek kamarádů (6 a více). Děti cizinců se kamarádí ve škole s každým, většina jejich kamarádů jsou Češi a kamarádství není vázáno jen na školu, ale rozvíjí se a často přesahuje i mimo školu.

Na základních školách se zhruba 70 % dětí cizinců ve škole ze strany spolužáků nikdy nesetkalo s projevy šikany či posmívání kvůli jejich odlišnostem v chování, jazykovým dovednostem či kvůli

jejich rase/původu. Ti, kteří se s projevy šikany či posměchem setkali, uvádí jako nejčastější posměch narážející na zevnější odlišnost, nesprávnou výslovnost či hanlivé poznámky směřující k zemi původu dětí cizinců. Obecně jsou ale tyto poznámky dětmi cizinců vnímány tak, že je spolužáci říkají spíše ve srandě, a že to nemyslí vážně.

Na středních školách se studenti minimálně setkávají s posměchem kvůli jazykovým dovednostem, ale naopak se 45% z nich alespoň jednou stalo terčem šikany či posměchu kvůli jejich původu a 34 % kvůli jejich odlišnostem v chování. Jednalo se zpravidla o dobu, kdy byly ještě na základních školách a nejčastěji šlo o narážky související s odlišným vzhledem, barvou pleti či haněním země jejich původu. Podobně jako u dětí navštěvujících základní školu považují nemístné chování spíše tak, že není míněno vážně.

Z výsledků vyplývá, že nebyly zjištěny žádné zásadní problémy ve vztazích mezi dětmi cizinců a dětmi z většinové společnosti. Přesto se vyskytly individuální případy, kdy se děti cizinců setkaly s projevy šikany či posměchu od svých spolužáků z důvodu jejich zevnějších odlišností či původu. Tuto situaci by měl projekt reflektovat a vytvářet nástroje pro identifikaci a individuální řešení takových případů, např. v rámci plánovaného vzdělávacího a poradenského centra.

Vzájemné vztahy mezi dětmi cizinců a učiteli

Děti cizinců ve většině vyjadřují spokojenost s jejich učiteli. Oceňují na nich zájem o jejich osobu a spravedlivý přístup, na středních školách pak i jejich profesionalitu.

68% dětí cizinců uvádí, že k nim jsou učitelé ve škole ve většině případů spravedliví, 70% dětí ze ZŠ a dokonce 79% studentů SŠ tvrdí, že učitelé ve školách nikdy českým dětem nenadržují. 89% žáků ZŠ a 86% studentů SŠ dodává, že se ve škole najde alespoň jeden učitel, kterému mohou důvěřovat.

Zatímco 62% dětí cizinců ze ZŠ uvádí, že jim ve škole učitelé věnují dostatek pozornosti, a 69% z nich si myslí, že s nimi jejich učitelé mají ve škole dostatek trpělivosti, tak na středních školách pouze 44% studentů uvádí, že jim ve škole učitelé věnují ve většině případů dostatek pozornosti a 48% z nich tvrdí, že s nimi jejich učitelé mají ve škole dostatek trpělivosti.

Děti cizinců se shodují, že jim nejsou poskytovány žádné speciální úlevy a že jim učitelé měří jim stejným metrem jako spolužákům z většinové společnosti, pouze připouští, že mají více tolerance ve výuce českého jazyka.

Až na naprosté výjimky se děti cizinců neseťkaly s přístupem, kdyby měl vůči nim někdo z učitelů nemístné připomínky související s jejich původem či odlišnostmi.

Z uvedených zjištění vyplývá, že u vztahů mezi dětmi cizinců a jejich učiteli rovněž nebyly nalezeny žádné významné problémy. Společným rysem většiny středoškolských studentů z řad dětí cizinců je

jejich zdravá ctižádost a touha po kvalitním vzdělávání a individuálním přístupu ze strany učitelů. Z tohoto pohledu se v rámci projektu se doporučuje zaměřit se při přípravě vzdělávacích modulů pro učitele na individuální formy práce se studenty a na možnosti, jak aktivně využívat sociokulturních odlišností dětí cizinců při vzdělávacím procesu.

Znalost a užívání českého jazyka

U dětí cizinců převažuje ohledně používání jazyka fakt, že ve škole hovoří česky a doma většina z nich hovoří ve svém rodném jazyce. To je dáno především limitovanou schopností rodičů používat češtinu. Pouze zhruba polovina rodičů dětí cizinců totiž hovoří kromě mateřského jazyka i česky.

Znalost češtiny je u drtivé většiny dětí cizinců na velmi dobré úrovni, neboť děti v ČR pobývají již několik let. Kritickým obdobím z hlediska znalosti českého jazyka je tak zpravidla pouze několikaměsíční období, kdy děti cizinců přicestují do ČR. Pro zvládnání školní výuky je důležité, zda se toto období děti prožívají ještě před vstupem do školy či „jsou hozeni do vody“ a učí se češtinu za chodu ve škole, kam ihned po svém příjezdu nastoupí, aniž by tento jazyk ovládaly.

U celé třetiny studentů SŠ se objevuje jiný fenomén týkající se jazyka, a sice že již zcela bezpečně neovládají jazyk svých rodičů. Jsou schopni v něm konverzovat, ale v psaném projevu již mají velké rezervy a dělají gramatické chyby. Vzhledem k tomu, že většina rodičů neovládá kvalitně český jazyk, je běžné, že zejména na středních školách děti cizinců často vystupují jako prostředníci v komunikaci mezi rodiči a školou i jako tlumočníci mezi „jejich světem“ a většinovou společností mimo školu.

Ze zjištění je patrné, že znalost českého jazyka není pro většinu dětí cizinců významným problémem znesnadňujícím jejich vzdělávání. Výjimky tvoří ti, kteří se čerstvě do ČR přistěhují a bezprostředně nastupují do školní docházky. V těchto případech jsou naopak problémy se znalostí českého jazyka a možnosti efektivní účasti ve výuce naprosto zásadní. V těchto případech se v rámci projektu doporučuje, aby byly vytvořeny a aplikovány pokud možno maximálně individuální metody intenzivní výuky českého jazyka, nejlépe formou osobní komunikace jeden na jednoho (lektor-žák) tak, jak je to v současnosti hojně a efektivně aplikováno i mimo aktivity projektu.

1.3 Souhrn doplňkového šetření mezi rodinnými příslušníky dětí cizinců na základních a středních školách v Ústeckém kraji

Pohled rodičů dětí cizinců na školu, kterou navštěvují jejich děti

Výrazná většina rodičů dětí cizinců (95%) je více či méně spokojena se školou, kterou navštěvují jejich děti. 81% rodičů je rozhodně přesvědčeno, že škola nabízí jejich dětem kvalitní a dostatečné

vzdělání. 95% rodičů dětí cizinců se domnívá, že je škola považuje za důležité partnery při vzdělávání a výchově jejich dětí.

Míra zapojení do vzdělávání svých dětí ze strany rodičů dětí cizinců

86% rodičů dětí cizinců uvádí, že se svými dětmi na téma „škola a učení“ komunikuje často a pravidelně. Zbývajících 14% hovoří s dětmi na téma škola jen občas.

Téměř 3/4 rodičů dětí cizinců rovněž tvrdí, že se pravidelně věnuje přípravě svých dětí do školy. S učiteli svých dětí komunikuje pravidelně 28% rodičů, občas s nimi komunikuje 65% rodičů.

Názory rodičů dětí cizinců na vztahy učitelů k dětem cizinců

Žádný z rodičů dětí cizinců se nedomnívá, že by učitelé nevěnovali jejich dětem ve škole dostatek pozornosti. Více než 4/5 rodičů se domnívá, že učitelé ve školách českým dětem nikdy nenadřezují. Téměř polovina rodičů dětí cizinců ze vzorku (48%) je přesvědčena, že učitelé mají s dětmi cizinců dostatek trpělivosti, oproti tomu si však 42% rodičů myslí, že učitelé občas mají při práci s dětmi cizinců málo trpělivosti.

86% rodičů dětí cizinců si myslí, že jsou učitelé k jejich dětem ve většině případů spravedliví.

Problematika výskytu fenoménu šikany či nemístného chování vůči dětem cizinců na školách

Více než 2/3 rodičů dětí cizinců ze vzorku (69%) se podle zpráv od svých dětí domnívá, že se jejich děti ve škole nikdy nestaly terčem šikany či posměchu kvůli odlišnostem v jejich chování. 67% rodičů se domnívá, že se jejich děti ve škole nikdy nestaly terčem šikany či posměchu kvůli jejich jazykovým dovednostem a 72% rodičů se domnívá, že se jejich děti ve škole nikdy nestaly terčem šikany či posměchu kvůli jejich odlišnému původu.

Z uvedených zjištění vyplývá, že rodiče dětí cizinců jsou se vzděláváním jejich dětí a přístupem školy ve výrazné většině spokojeni, a to jak z pohledu komunikace školy s rodiči, péče a pozornosti, kterou škola dětem věnuje i z hlediska spravedlivého přístupu k jejich dětem. U rodičů dětí cizinců se často objevuje požadavek, aby škola měla s jejich dětmi více trpělivosti a věnovala jim více pozornosti a více je úkolovala. To dokládá snahu rodičů dopřát svým dětem co možná nejlepší vzdělání. To jen podtrhuje již uvedené doporučení zaměřit se v rámci projektu při přípravě vzdělávacích modulů pro učitele na individuální formy práce se studenty a na možnosti, jak aktivně využívat sociokulturních odlišností dětí cizinců při vzdělávacím procesu.

2. Informace o projektu

Individuální šetření potřeb v cílové skupině, které je shrnuto v tomto dokumentu, bylo realizováno v rámci projektu „Vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji“. Jeho nositelem je občanské sdružení Europa Concept CZ. Projekt je financován z prostředků z fondů Evropské unie a státního rozpočtu České republiky v rámci OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, pod registračním číslem CZ.1.07/1.2.07/03.0021. Realizační období projektu je od 1.9.2009 do 01.12.2011.

Projekt je určen pro děti cizinců - žáky ZŠ a SŠ a pedagogy. Cílem projektu je dosáhnout zlepšení podmínek pro vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji. Mezi klíčové aktivity projektu patří realizace činností zaměřených na jazykové vzdělávání ve dvou úrovních aplikace, jazyka pro běžný život a aplikace spisovného jazyka, dále realizace aktivit zaměřených na kulturu jazyka, realizace metodických materiálů pro přístup k jednotlivým etnickým a národnostním menšinám pro pedagogy a uplatnění moderních výukových metod pro práci s dětmi cizinců v procesu vzdělávání s využitím multimediální formy výuky.

Projekt je rozdělen do tří etap.

V přípravné etapě vznikne poradenské a vzdělávací centrum pro děti cizinců a jejich rodiče, proběhne individuální podrobné šetření potřeb cílové skupiny v komunitě (jehož je tento dokument výstupem) a bude vyvinut a připraven vzdělávací modul pro děti cizinců a rovněž vzdělávací modul pro pedagogy.

V druhé realizační etapě projektu bude vzdělávací modul pro děti cizinců navštěvujících ZŠ a SŠ a vzdělávací modul pro pedagogy realizován, rovněž se uskuteční projektové dny na základních školách v Ústeckém kraji, připraví se metodické materiály pro pedagogy, vyrobí se vzdělávací film pro děti cizinců, pedagogy a rodiče dětí cizinců a uskuteční se neformální vzdělávání dětí cizinců prostřednictvím aktivit zaměřených na rozvoj kultury jazyka.

V závěrečné fázi projektu proběhnou 4 diseminační workshopy ve 4 regionech a proběhne diseminace výstupů projektu, brožury, filmu, aj.

Do projektu bude začleněno 250 dětí cizinců navštěvujících ZŠ a SŠ a 100 pedagogů ze škol Ústeckého kraje.

2.1 Cíle šetření

- Zjistit mainstreamové (převažující) pohledy na problematiku vzdělávání dětí cizinců ze strany vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji.
- Detailně prozkoumat potřeby dětí cizinců na základních i středních školách v Ústeckém kraji, analyzovat klíčové (modelové) situace, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají.
- Zmapovat možnosti řešení, resp. eliminace problematických situací ve vztahu ke vzdělávání dětí cizinců ve vzdělávacích zařízeních v Ústeckém kraji a zpracovat příklady dobré praxe z příběhů žáků a studentů z řad cizinců, případně jejich rodinných příslušníků a učitelů zapojených do projektu.

2.2 Vymezení cílových skupin šetření

- Děti cizinců, včetně dětí azylantů a žadatelů o azyl navštěvující jako žáci základní školy v Ústeckém kraji.
- Děti cizinců, včetně dětí azylantů a žadatelů o azyl navštěvující jako studenti střední školy v Ústeckém kraji.
- Pedagogičtí pracovníci školských zařízení v Ústeckém kraji, která jsou navštěvována dětmi cizinců.
- Rodinní příslušníci dětí cizinců zapojených do projektu.
- Odborný tým projektu.

2.3 Metody a postupy

Šetření potřeb sestávalo z osmi níže popsaných klíčových aktivit. Mělo smíšený charakter, kombinovalo kvantitativní průzkumy, pro něž byla data získávána zpravidla prostřednictvím standardizovaných nástrojů, jako jsou dotazníková šetření a ankety, a zároveň šetření obsahovalo významný podíl kvalitativních průzkumů, které byly založeny na metodách polostrukturovaných skupinových rozhovorů (fokálních skupin) s žáky a studenty škol, SWOT analýzou s odborným týmem projektu a individuálními rozhovory s dětmi cizinců i vybranými vzdělávacími pracovníky škol, ze kterých byly zpracovány ilustrativní příběhy sloužící jako příklady dobré praxe, resp. popis modelových situací zachycujících problematiku vzdělávání dětí cizinců. Šetření potřeb bylo realizováno pětičlenným řešitelským týmem od prosince 2009 do března 2010.

2.3.1 Dotazníkové šetření zaměřené na mapování převažujících pohledů na problematiku vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji

Účelem dotazníkového šetření bylo zjistit pohledy, názory, připomínky a zpětnou vazbu k tématu vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji, a zároveň zmapovat z jejich pohledu potenciál, potřeby, příležitosti a limity dalšího zkvalitňování vzdělávání dětí cizinců na školách a zároveň nabídnout představitelům vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji aktivní účast v projektu v rovině dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti vzdělávání a integrace dětí cizinců a v možnosti využít projektem vytvářené poradenské a vzdělávací aktivity pro děti cizinců.

Dotazníkové šetření bylo realizováno formou standardního písemného dotazníku obsahujícího smíšený typ otázek (celkem 28 otázek). Dotazník byl distribuován elektronicky do celkem 138 základních a středních škol v Ústeckém kraji. Dotazníkové šetření proběhlo během měsíce ledna 2010. Dotazník vyplnilo celkem 44 respondentů, návratnost činila 32%. Výstupy dotazníkového šetření jsou uvedeny v kapitole 2.1.

2.3.2 SWOT analýza problematiky vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji

Smyslem aktivity bylo ujednocení východisek a formulace hypotéz, návrhů a postupů k problematice vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji, aplikovatelných v rámci projektu na základních a středních školách v Ústeckém kraji.

SWOT analýza byla provedena sérií strukturovaných brainstormingů ke každé její části (silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby). Hesla vyjádřená v rámci brainstormingů byla zaznamenávána na flipchart a účastníci procesu je následně prioritizovali (udělovali jim váhu), a to tak, že každý účastník mohl v každém brainstormingu akcentovat tři hesla, která považuje za nejzásadnější či nejvýstižnější. Priorizovaná hesla byla následně stylisticky upravena a seřazena v pořadí od neakcentovanějšího po nejméně akcentované heslo. V případě rovné akcentace hesel byla hesla uvedena v pořadí, v jakém byla při brainstormingu zaznamenána.

SWOT analýzy se zúčastnilo celkem 5 členů odborného týmu. SWOT analýza proběhla v rámci dvou setkání odborného týmu, a sice 3.12.2009 (příprava SWOT analýzy, vymezení širší tématu) a 11.12.2009 (vlastní realizace SWOT analýzy). Závěry ze SWOT analýzy jsou zpracovány v kapitole 2.2.

2.3.3 Anketa pro žáky z řad dětí cizinců na základních školách v Ústeckém kraji

Anketa byla součástí detailního průzkumu potřeb dětí cizinců na základních školách v Ústeckém kraji, včetně analýzy klíčových (modelových) situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají. Anketa si kladla za cíl v kostce zjistit, co si žáci myslí o škole, kterou navštěvují, o spolužácích a jejich vztahu k respondentům, o učitelích a o jejich vztahu k nim, a o obecných názorech žáků z řad dětí cizinců na školu a jejich budoucnost.

Anketní šetření bylo realizováno formou standardního písemného dotazníku obsahujícího smíšený typ otázek (celkem 17 otázek). Dotazník byl distribuován (jakož i získáván vyplněný zpět) v tištěné podobě přímo ve školách, které žáci navštěvují. Dotazník byl vzhledem k jazykovým bariérám cílových skupin zpracován ve čtyřech jazykových mutacích (česky, anglicky, rusky a vietnamsky). Osloveno bylo celkem 260 žáků z vybraných základních škol v Ústeckém kraji. Anketní šetření proběhlo během února a března 2010. Dotazník vyplnilo celkem 108 respondentů, návratnost činila 41%. Výstupy anketního šetření jsou uvedeny v kapitole 3.1.

2.3.4 Fokusní skupiny s žáky z řad dětí cizinců na vybraných základních školách v Ústeckém kraji

Fokusní skupiny byly součástí detailního průzkumu potřeb dětí cizinců na základních školách v Ústeckém kraji, včetně analýzy klíčových (modelových) situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají.

Cílem fokusních skupin bylo hlouběji prozkoumat oblast vzájemných vztahů dětí cizinců s ostatními spolužáky a s pedagogy na škole, zachytit možné konfliktní roviny a zmapovat možné problémy, se kterými se žáci z řad dětí cizinců na škole setkávají, především s důrazem na problematiku znalosti českého jazyka. Celkem tři fokusní skupiny byly realizovány v rámci vyučovacích hodin (45 min.) na vybraných základních školách v Ústeckém kraji. Fokusních skupin se účastnilo celkem 36 žáků. Fokusní skupiny byly realizovány během měsíce února a března 2010. Výstupy jsou zpracovány v kapitole 3.2.

2.3.5 Anketa pro studenty z řad dětí cizinců na středních školách v Ústeckém kraji

Anketa byla součástí detailního průzkumu potřeb dětí cizinců na středních školách v Ústeckém kraji, včetně analýzy klíčových (modelových) situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají. Anketa si kladla za cíl v kostce zjistit, co si studenti myslí o škole, kterou navštěvují, o spolužácích a jejich vztahu k respondentům, o učitelích a o jejich vztahu k nim, a o obecných názorech studentů z řad dětí cizinců na školu a jejich budoucnost.

Anketní šetření bylo realizováno formou standardního písemného dotazníku obsahujícího smíšený typ otázek (celkem 17 otázek). Dotazník byl distribuován (jakož i získáván vyplněný zpět) v tištěné podobě přímo ve školách, které studenti navštěvují. Dotazník byl vzhledem k jazykovým bariérám cílových skupin zpracován ve čtyřech jazykových mutacích (česky, anglicky, rusky a vietnamsky). Osloveno bylo celkem 250 studentů z vybraných středních škol v Ústeckém kraji. Anketní šetření proběhlo během února a března 2010. Dotazník vyplnilo celkem 91 respondentů, návratnost činila 35%. Výstupy anketního šetření jsou uvedeny v kapitole 3.3.

2.3.6 Fokusní skupiny se studenty z řad dětí cizinců na vybraných středních školách v Ústeckém kraji

Fokusní skupiny byly součástí detailního průzkumu potřeb dětí cizinců na středních školách v Ústeckém kraji, včetně analýzy klíčových (modelových) situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají.

Cílem fokusních skupin bylo hlouběji prozkoumat oblast vzájemných vztahů dětí cizinců s ostatními spolužáky a s pedagogy na škole, zachytit možné konfliktní roviny a zmapovat možné problémy, se kterými se studenti z řad dětí cizinců na škole setkávají, především s důrazem na problematiku znalosti českého jazyka. Celkem tři fokusní skupiny byly realizovány v rámci vyučovacích hodin (45 min.) na vybraných středních školách v Ústeckém kraji. Fokusních skupin se účastnilo celkem 42 studentů. Fokusní skupiny byly realizovány během měsíce února a března 2010. Výstupy jsou zpracovány v kapitole 3.4.

2.3.7 Anketa pro rodinné příslušníky žáků a studentů základních a středních škol v Ústeckém kraji

Anketa posloužila jako doplňkové šetření potřeb a modelových situací, do kterých se děti cizinců v rámci vzdělávacího procesu dostávají, z pohledu rodinných příslušníků dětí cizinců. Jejím cílem bylo zjistit jejich pohled na školu, kterou navštěvují jejich děti, zmapovat míru jejich zapojení do vzdělávání jejich dětí a rovněž zjistit jejich očekávání od školy.

Anketní šetření bylo realizováno formou standardního písemného dotazníku obsahujícího smíšený typ otázek (celkem 19 otázek). Dotazník byl distribuován (jakož i získáván vyplněný zpět) v tištěné podobě prostřednictvím žáků a studentů, kteří se rovněž zapojili do anketních šetření v rámci projektu, a to celkem 200 rodinným příslušníkům žáků a studentů základních a středních škol v Ústeckém kraji. Anketní šetření proběhlo během února a března 2010. Dotazník byl vzhledem k jazykovým bariérám cílových skupin zpracován ve čtyřech jazykových mutacích (česky, anglicky, rusky a vietnamsky). Dotazník vyplnilo celkem 58 respondentů, návratnost činila 29%. Výstupy anketního šetření jsou uvedeny v kapitole 3.5.

2.3.8 Individuální rozhovory s dětmi cizinců a vybranými vzdělávacími pracovníky základních a středních škol v Ústeckém kraji

Individuální rozhovory s dětmi cizinců a vybranými vzdělávacími pracovníky škol měly za cíl identifikovat a na jejich základě zpracovat ilustrativní příběhy sloužící jako příklady dobré praxe, resp. popis modelových situací zachycujících problematiku vzdělávání dětí cizinců na základních a středních školách v Ústeckém kraji. Během března 2010 bylo identifikováno a zpracováno celkem 6 příkladů dobré praxe z příběhů žáků a studentů z řad cizinců. Příklady dobré praxe tvoří kapitolu 4.1.

3. Screening mainstreamového pohledu na problematiku vzdělávání dětí cizinců

3.1 Mapování převažujících pohledů na problematiku vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji

Účelem šetření bylo zjistit pohledy, názory, připomínky a zpětnou vazbu k tématu vzdělávání dětí cizinců ze strany představitelů vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji, dále zmapovat z jejich pohledu potenciál, potřeby, příležitosti a limity dalšího zkvalitňování vzdělávání dětí cizinců na školách a zároveň nabídnout představitelům vzdělávacích institucí v Ústeckém kraji aktivní účast v projektu v rovině dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti vzdělávání a integrace dětí cizinců a v možnosti využít projektem vytvářené poradenské a vzdělávací aktivity pro děti cizinců.

Dotazníkové šetření bylo realizováno formou standardního písemného dotazníku obsahujícího smíšený typ otázek (celkem 28 otázek). Dotazník byl distribuován elektronicky do celkem 138 základních a středních škol v Ústeckém kraji. Dotazníkové šetření proběhlo během měsíce ledna 2010. Dotazník vyplnilo celkem 44 respondentů, návratnost činila 32%.

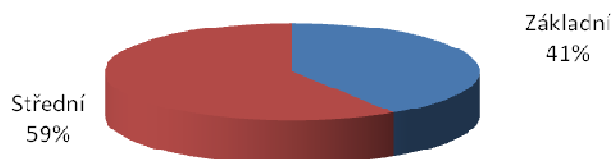
3.1.1 Charakteristika účastníků šetření:

Základní kategorizace respondentů dotazníkového průzkumu byla provedena následovně:

- školy a jejich velikost podle počtu jejich žáků;
- školy podle jejich typu (základní, střední);
- školy podle jejich původu-zřizovatele (kraj/obec, soukromý subjekt, církev);
- školy podle výskytu a počtu dětí cizinců, jež mají ve svých řadách;
- školy podle zastoupení zemí, odkud děti cizinců ve škole pochází.

Detailní analýza je uvedena v následujících tabulkách a grafech:

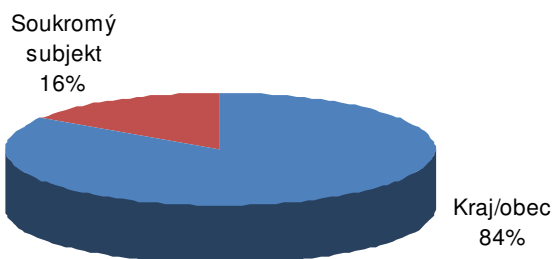
Graf č. 1 Přehled škol účastnících se šetření dle jejich typu. N = 44

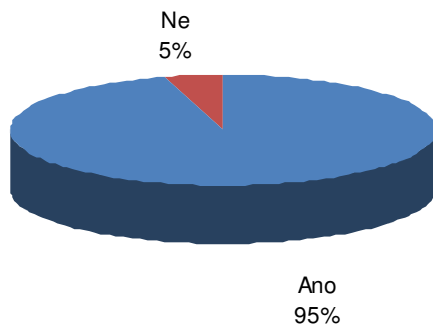
Tab. č. 1 Přehled škol účastnících se šetření dle velikosti/počtu jejich žáků:

Velikost školy	Počet subjektů z výběrového vzorku		
	ZŠ	SŠ	Celkem
Do 100 žáků	3	0	3
100 - 200	3	3	6
200 - 300	2	3	5
300 - 500	5	14	19
500 - 800	5	4	9
Nad 800 žáků	0	2	2
Celkem	18	26	44

Graf č.2 Přehled škol účastnících se šetření dle jejich původu/zřizovatele. N = 44

Graf č.3 Přehled škol účastnících se šetření dle toho, zda se mezi žáky vyskytují i děti cizinců. N = 44

Tab. č. 2 Přehled škol účastnících se šetření dle počtu v nich přítomných dětí cizinců:

Počet dětí cizinců ve škole	Počet subjektů z výběrového vzorku		
	ZŠ	SŠ	Celkem
Bez dětí cizinců	1	1	2
Do 5 žáků/studentů	6	13	19
5 - 10	3	3	6
10 - 25	4	6	10
25 - 50	1	2	3
Nad 50 žáků/studentů	0	1	1
Bez upřesnění počtu dětí cizinců	3	0	3
Celkem	18	26	44

Tab. č. 3 Přehled škol účastnících se šetření dle zemí, odkud děti cizinců pochází:

Země, odkud děti cizinců pochází	Počet škol z výběrového vzorku (N=44), v kterých jsou děti původem z jednotlivých zemí zastoupeni
Vietnam	31
Ukrajina	20
Slovensko	6
Rusko	10
Ostatní	18

Shrnutí charakteristiky účastníků šetření

Šetření vzdělávání dětí cizinců se aktivně zúčastnilo celkem 44 školských subjektů situovaných ve 20 lokalitách Ústeckého kraje.

95% škol, které se zapojily do šetření, navštěvují děti cizinců. Do šetření se v drtivé většině zapojily pouze školy, kterých se problematika vzdělávání dětí cizinců dotýká. Naopak školy, které ve svých řadách dětí cizinců nemají, se až na dvě výjimky do průzkumu nezapojily.

Necelé 3/5 vzorku respondentů (59%) tvoří zástupci středních škol z Ústeckého kraje oproti 2/5 dotazníků získaných ze základních škol.

Školská zařízení, která se zapojila do průzkumu, navštěvuje dle výpovědí minimálně 407 dětí cizinců. Ve třech případech zástupci základních škol potvrdili, že školu sice navštěvují děti cizinců, nicméně neuvedli jejich přesný počet.

Nejvíce dětí cizinců ze vzorku respondentů průzkumu dochází do škol situovaných ve větších městech, jako jsou Teplice, Ústí nad Labem, Most a Chomutov (sídla jsou seřazena sestupně dle celkového počtu dětí docházejících do škol v těchto sídlech).

Téměř 2/3 ze škol (25) navštěvuje menší počet dětí cizinců, v rozsahu 1-10 dětí cizinců na školu. Ve zbývajících třetině škol (14) jsou děti cizinců zastoupeny v počtu větším než 10 dětí na školu, nejčastěji v rozmezí 10-25 dětí, výjimku tvoří škola, v níž počet dětí cizinců přesahuje 50.

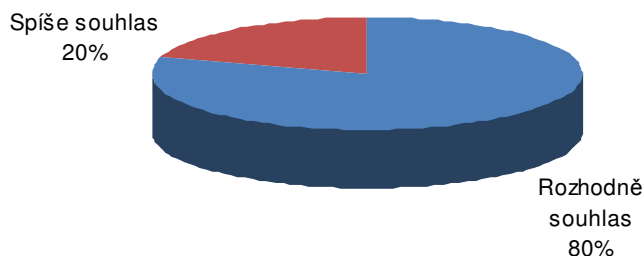
Zhruba ve 3/4 dotazovaných škol (31) jsou mezi převládající skupinou přítomných dětí cizinců zastoupeny vždy děti pocházející původem z Vietnamu. Mezi další výraznou skupinu dětí cizinců na školách patří děti pocházející původem z Ukrajiny a Ruska, jež jsou v poměrné míře výrazně zastoupeni v téměř polovině dotazovaných škol (20). Kromě výraznějšího poměrného zastoupení dětí původem ze Slovenska na 6 ze 42 škol navštěvují dalších 18 škol děti cizinců pocházejících z ostatních, výše nejmenovaných zemí.

3.1.2 Hlavní výsledky šetření

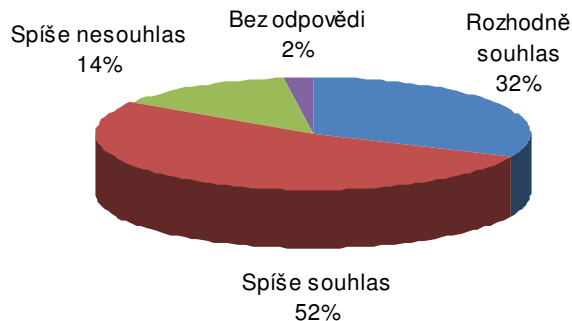
Obecný pohled na problematiku vzdělávání dětí cizinců

Graf č.4 Postoj k tvrzení: Děti cizinců musí mít stejný přístup ke vzdělání jako ostatní děti, nesmí být segregovány od ostatních dětí a musí se naučit českému jazyku. N=44

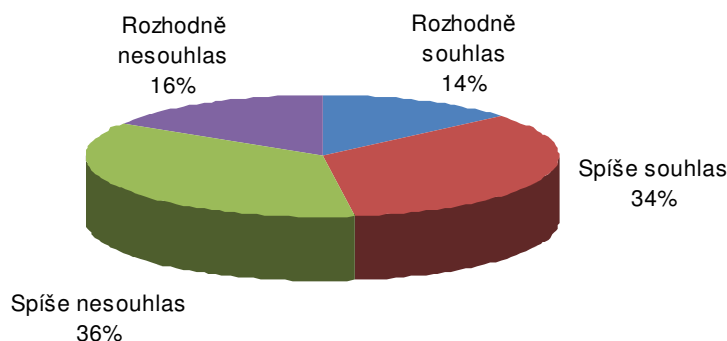
Z grafu jasně vyplývá soulad všech respondentů z řad škol aktivně zapojených do mapování k otázce přístupu ke vzdělání dětí cizinců. Bez jediné výjimky totiž všichni svorně vyjadřují svůj ve většině rozhodný souhlas s tvrzením, že děti cizinců nesmí být segregovány od ostatních dětí, musí se naučit českému jazyku a musí mít stejný přístup ke vzdělání jako ostatní děti.

Graf č.5 Postoj k tvrzení: Je nezbytné, aby vzdělávání a výchova dětí cizinců probíhala v širší kooperaci školy, ostatních poradenských subjektů v oblasti vzdělávání a integrace. N=44

Výrazná většina škol (84%) účastnících se prostřednictvím zasláného dotazníku průzkumu více méně souhlasí s tvrzením, že je nezbytné, aby vzdělávání a výchova dětí cizinců probíhala v širší kooperaci školy, ostatních poradenských subjektů v oblasti vzdělávání a integrace.

Graf č.6 Postoj k tvrzení: Za zvládnutí českého jazyka dětmi cizinců je primárně odpovědná škola, kterou dítě navštěvuje. Škola by pro takové děti měla zajistit volitelné doučovací kurzy ČJ či jiné formy doučování. N=44

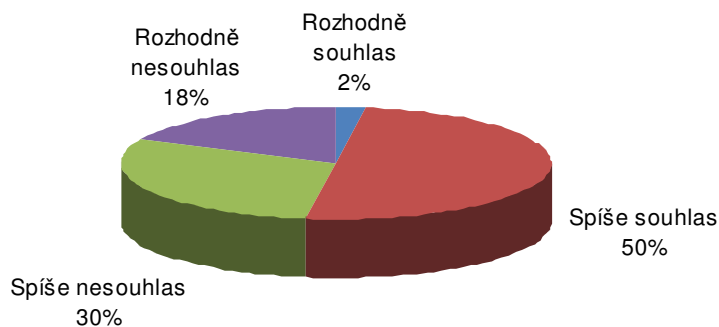

Otázka, zda jsou školy primárně odpovědné za zvládnutí českého jazyka dětí cizinců, které je navštěvují, dělí respondenty aktivně zapojené do průzkumu zhruba na dvě poloviny.

48% respondentů si více či méně myslí, že škola nese přímou zodpovědnost za zvládnutí českého jazyka dětí cizinců, jež danou školu navštěvují, a rovněž souhlasí, že by škola pro takové děti měla zajistit volitelné doučovací kurzy ČJ či jiné formy doučování.

Naopak 52% škol aktivně zapojených do mapování s touto odpovědností škol více či méně nesouhlasí.

Graf č.7 Postoj k tvrzení: Pokud školu navštěvuje větší množství dětí cizinců, je efektivní je umísťovat do tříd společně, protože to umožňuje intenzivní zacílení se na specifika práce s nimi. N=44

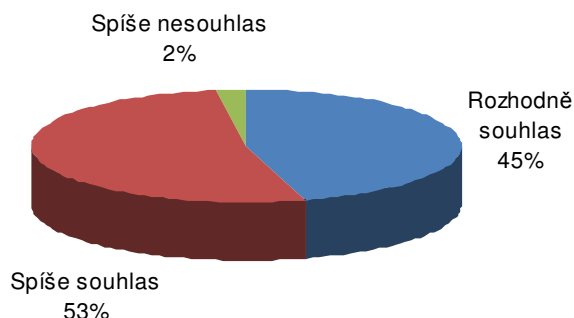
Otázka, zda je efektivní umísťovat děti cizinců do tříd pohromadě, navštěvuje-li jich danou školu větší počet, opět rozdělila respondenty aktivně zapojené do průzkumu do dvou přibližně stejně četných skupin.

52% škol ze vzorku více či méně tvrdí, že umísťovat děti cizinců společně do tříd v případě, že jich danou školu navštěvuje větší množství, je efektivní, protože to umožňuje intenzivní zacílení se na specifika práce s nimi.

48 % zbylých škol naopak více či méně s daným tvrzením nesouhlasí. Mezi respondenty, kteří nepovažují strategii umísťování dětí cizinců do tříd společně za efektivní, patří mimo jiné i právě většina škol, jež v daném vzorku navštěvuje absolutně největší množství dětí cizinců.

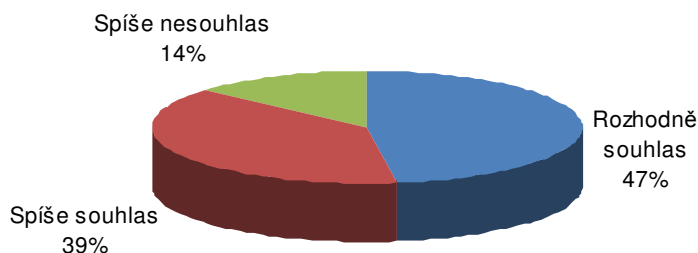
V porovnání mezi základními a středními školami zapojenými do průzkumu se pak u ZŠ ukazuje mírně větší příklon k tvrzení, že tato strategie kumulace dětí cizinců být společně v jedné třídě je efektivní (u 66% z nich, oproti 42 % stejného názoru u SŠ).

Graf č.8 Postoj k tvrzení: Zvyšující se počet dětí cizinců na školách přispívá u dětí z většinové společnosti k odbourávání intolerance, rasismu a xenofobie. N=44

Jak je z výše uvedeného grafu jasně patrné, tak bez jedné výjimky se všichni respondenti aktivně zapojení do průzkumu ztotožňují s názorem, že k odbourávání intolerance, rasismu a xenofobie u dětí z většinové společnosti může přispívat i zvyšující se počet dětí cizinců na školách.

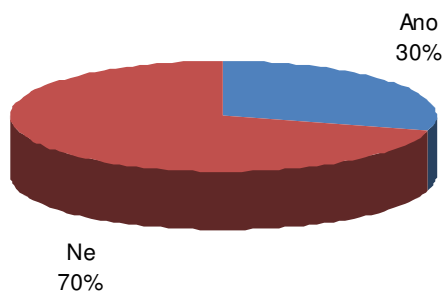
Graf č.9 Postoj k tvrzení: Výuka specializovaných předmětů zaměřených na integraci dětí cizinců, typu Multikulturní výchova, Občanské kompetence apod. je hezká myšlenka, ale na její realizaci jsou potřebné zdroje (finance, pracovníci, materiální zázemí), které se nedostávají ani na plnění standardních vzdělávacích plánů školy. N=44

Výrazná většina respondentů (86%), kteří vyplnili požadovaný dotazník více či méně souhlasí, že výuka předmětů zaměřených na integraci dětí cizinců je hezká myšlenka, ale že na její realizaci jsou potřebné zdroje jako finance, pracovníci, a materiální zázemí, které se nedostávají ani na plnění standardních vzdělávacích plánů školy.

Přípravenost školy směrem ke vzdělávání dětí cizinců

Graf č.10 Přehled škol účastnících se šetření dle toho, zda li mají vytvořeny pravidla pro umístování dětí cizinců do tříd. N=44

Více než 2/3 škol (31) aktivně zapojených do průzkumu přiznává, že v současnosti nemá připravena pravidla pro umístování dětí cizinců do tříd, ačkoli ve svých řadách děti cizinců má.

13 škol z výzkumného vzorku (30%) udává, že naopak vnitřní pravidla pro umístování dětí cizinců do tříd k dispozici má a je z tohoto ohledu na integraci dětí cizinců připraveno.

Z porovnání situace mezi ZŠ a SŠ aktivně spolupracujícími při výzkumu vyplývá, že mezi základními školami je mírně větší podíl (39%, 7 škol) institucí disponujících pravidly pro umístování dětí cizinců do tříd než u škol středních (23%, 6 škol).

Specifikace existujících pravidel pro umístování dětí cizinců do tříd dle výpovědí respondentů:

Respondenti ze základních škol:

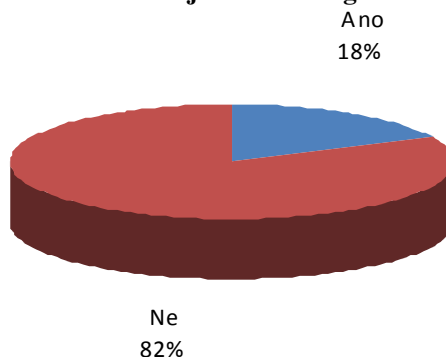
- je přihlíženo k individuálním předpokladům dítěte, zařazení do ročníku dle vyspělosti, převážně o rok níže než v mateřské zemi, děti z jednoho ročníku zařazujeme do jedné třídy – mohou rychleji adaptabilní pomáhat pomalejším, zjednodušuje se komunikace porozumění s vyučujícími;
- posouzení zařazení do třídy podle věku, již dosaženého vzdělání, rozumových schopností;
- řídíme se dle diagnóz a roku plnění povinné školní docházky;
- děti zařazujeme přiměřeně dle věku (zpravidla o jeden rok níž než odpovídá věku žáka) a vytváříme individuální učební plány.

Respondenti ze středních škol:

- systém vnitřních opatření v rámci výchovného poradenství;

- zařazení do oborů a tříd dle úrovně znalosti českého jazyka. První děti cizinců u nás na škole zaznamenáváme od roku 1990 a máme velice pozitivní zkušenosti s žáky, kteří již absolvovali část školní docházky na základní škole v ČR;
- individuální péče.

Graf č.11 Přehled škol účastnících se šetření dle toho, zda v ní mají k dispozici asistenta pedagoga či jinou pověřenou osobu zaměřující se na integraci cizinců. N=44

Převážná většina škol (82%, 36 škol) účastnících se aktivně výzkumu jasně uvádí, že v rámci školy nemají k dispozici asistenta pedagoga či jinou pověřenou osobu zaměřující se na integraci cizinců. Ve zbylých 8 školách (18% ze zkoumaného vzorku) je k dispozici osoba zaměřující se na integraci cizinců ve škole, jejíž pozice ve škole se případ od případu liší a je popsána níže. U škol disponujících pověřenou osobou pro integraci cizinců ve škole vyplývá, že se jedná vesměs o školy s větším počtem žáků a tedy i školského personálu a neváže se přímo na výskyt většího počtu dětí cizinců ve škole.

Specifikace pověřené osoby zaměřující se na integraci cizinců ve škole dle výpovědí respondentů, N=8:

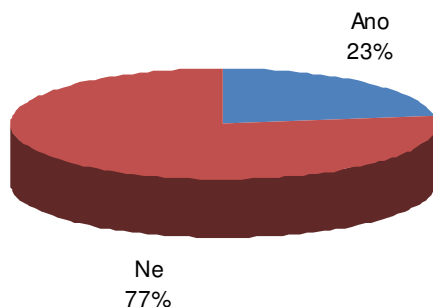
Respondenti ze základních škol:

- nejedná se o klasického pedagoga, ale o pomocnou vychovatelku, kterou škola získala z úřadu práce;
- ne, pouze asistenti pedagoga ve třídách pro děti se zdravotním postižením;
- jsou určeny tři vyučující, dvě na prvním a jedna na druhém stupni;
- problematice se věnuje asistentka pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

Respondenti ze středních škol:

- výchovný poradce;
- pouze klasická výchovná poradkyně;
- speciální pedagog;
- jmenován pedagog zabývající se integrací cizinců.

Graf č.12 Přehled škol účastnících se šetření dle toho, zdali v nich mají děti cizinců vypracovány vzdělávací plány. N=44

Více než 3/4 škol (34) aktivně zapojených do průzkumu přiznává, že děti cizinců docházejících do jejich škol nejsou vybaveny vzdělávacími plány.

Z 10 zbývajících škol (23%), v nichž děti cizinců mají vypracovány vzdělávací plány, se v devíti případech jedná o školy základní. V celkovém vzorku tak má vzdělávací plány k dispozici téměř polovina základních škol, oproti jediné škole střední.

Specifikace povahy a okolností vzniku individuálních vzdělávacích plánů zpracovávaných pro děti cizinců ve škole dle výpovědí respondentů:

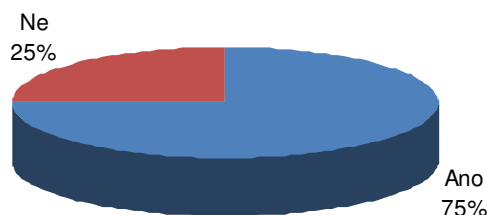
Respondenti ze základních škol:

- vymezují potřebnou míru speciálně pedagogické podpory;
- mají podpůrný plán výuky;
- dle potřeby - především ČJ, zpočátku i další předměty, postupně není nutno;
- zpracování individuálních vzdělávacích plánů (IVP) se odvíjí od zvládnutí jazyka;
- dívka z Bulharska má IVP na ČJ, Ma, VJa, Pj (důraz na porozumění učivu);
- v současné době dokončujeme – letos vytváříme IVP poprvé dle návodu (META).

Respondenti ze středních škol:

- dle konkrétní potřeby;
- jsou v ČR poměrně dlouho, integrace jim nedělá problémy;
- jsou zpracovány, pokud jsou potřebné k zvládnutí výuky.

Graf č.13 Přehled škol účastnících se šetření dle toho, zdali poskytují dětem cizinců speciální přístup či úlevy při výuce. N=44

3/4 škol účastnících se aktivně průzkumu (33) udává, že dětem cizinců poskytuje úlevy při výuce/z výuky či speciální přístup. Jejich specifikace je uvedena níže.

Ke specifickému přístupu směrem k dětem cizinců ve svých školách se až na jednu výjimku přiznávají všechny základní školy (94%) ze zkoumaného vzorku. Oproti tomu více než jedna třetina středních škol (38%, 10 škol) ze vzorku tvrdí, že žádné úlevy či odlišný přístup směrem k dětem cizinců docházejících do jejich škol nepraktikuje.

Specifikace úlev při výuce/z výuky a speciálního přístupu uplatňovaného pro děti cizinců na školách dle výpovědí respondentů:

Respondenti ze základních škol:

- jsou posuzovány podle zvládnutí jazyka, a tím schopnosti reagovat a odpovídat (žáci I. stupně);
- ve výuce obecně, především ČJ;
- zohlednění při výuce ČJ;
- je zohledňována neznalost jazyka, příprava jednodušších pracovních materiálů, využití názornějších pomůcek;
- při klasifikaci se přihlíží k stupni zvládnutí jazyka;
- doučování a výuka češtiny podle vyhlášky, doba hájení půl roku a klasifikace v této době slovní;
- individuální přístup, jiné formy práce, záleží na stupni znalosti českého jazyka;
- zohlednění dosažené úrovně zvládnutí ČJ;
- shovívavěji je hodnocen pouze jejich písemný projev v českém jazyce;
- jednodušší texty, hodnocení dílčích úspěchů, více času na vypracování úkolů;
- omlouvá menší vyjadřovací schopnosti, nedostatečná slovní zásoba;
- dopomoc asistenta, případná pomoc přes komunikaci v cizím jazyce – angličtina;

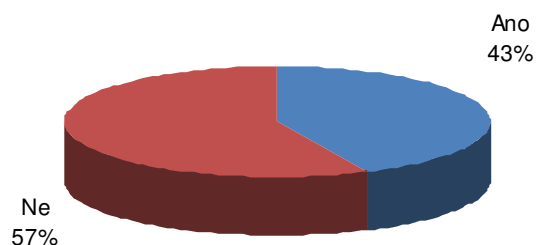

- obecně ano – děti a žáci se zdravotním postižením.

Respondenti ze středních škol:

- při nástupu do 1.ročníku úlevy v ČJ – pokud neabsolvovali již ZŠ;
- individuální přístup učitelů při výkladu látky, zkoušení a hodnocení;
- jen výjimečně a zpočátku studia – možnost neklasifikování z českého jazyka;
- záleží na každém učiteli. Většinou se týkají zvládnání jazyka českého;
- pomalejší výklad, individuální konzultace;
- vyučující poskytují žákům konzultační hodiny v případě potřeby;
- po individuální domluvě s jednotlivými pedagogy funguje např. jakási forma doučování, rozbor písemných prací (zejména český jazyk);
- individuální přístup;
- písemná maturitní zkouška z ČJ;
- individuální péče učitelů ČJ, dílenských učitelů odborného výcviku atd., citlivější celkový přístup;
- speciální přístup;
- studijní materiály, interaktivní materiály;
- individuální přístup, zvláštní domácí úkoly, zohlednění v ČJ;
- podle potřeby - nevyžadujeme gramatiku, zápisy v reáliích dostanou natištěné apod.

Graf č.14 Přehled škol účastnících se šetření dle toho, zdali se jejich pedagogové vzdělávají v oblasti integrace dětí cizinců. N=44

Bez mála 2/3 škol (57%, 25 škol) aktivně zapojených do průzkumu uvádí, že se jejich pedagogové speciálně v oblasti integrace dětí cizinců nevzdělávají.

V porovnání mezi situací na základních a středních školách se však ve zkoumaném vzorku škol vyskytují značné rozdíly.

2/3 ze základních škol (12) ze zkoumaného vzorku udává, že jejich pedagogové se v oblasti integrace dětí cizinců do vzdělávají. Jedná se především o ty ZŠ s početnějším zastoupením dětí cizinců.

Naopak ze vzorku středních škol pouze zhruba 1/4 z nich přiznává (7), že se jejich pedagogové věnují vzdělávání v oblasti integrace dětí cizinců, a to především v těch největších zařízeních.

Specifikace typu, formy a obsahu vzdělávání, které dle výpovědí respondentů absolvují pedagogové z jednotlivých škol v oblasti integrace dětí cizinců:

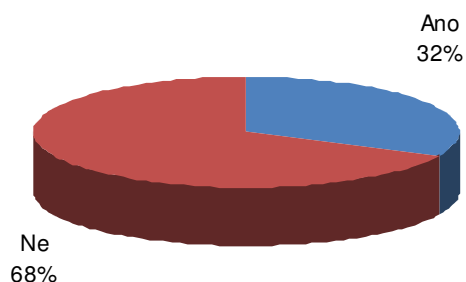
Respondenti ze základních škol:

- obecně – integrace zdravotně postižených ZP;
- samostudium. Návštěvy škol v zahraničí;
- absolvováním nabízených kurzů, získáváním info z portálu www.rvp.cz, postrádáme však stále konkrétní postupy a metody práce při integraci přímo ve třídě;
- účast na školení o integraci cizinců;
- snažíme se účastnit dostupných seminářů;
- spíše nahodilé kurzy a dle potřeby – odborná literatura;
- kurz zaměřený na problematiku začleňování dětí cizinců – META;
- samostudium;
- účastní se kurzů (např. multikulturní svět...);
- kurzy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP);
- využili jsme nabízené kurzy pro oblast DVPP.

Respondenti ze středních škol:

- individuálně studiem odborné literatury;
- skladba zemí je velmi rozmanitá, v prvním období od 1990 do roku 2004 převládali Rusové a občané bývalého Sovětského svazu, v konci tohoto období se zvyšoval i počet žáků z balkánských zemí a v současném období nastává doba občanů Vietnamu;
- v rámci vysokoškolského studia;
- semináře, projekty, výjezdy;
- certifikát – odborný kurz zaměřený na problematiku začlenění žáků cizinců.

Graf č.15 Přehled škol účastnících se šetření dle toho, zdali spolupracují v oblasti dětí cizinců i s dalšími institucemi. N=44

Pouze 1/3 ze škol (14) účastnících se aktivně šetření udává, že v oblasti dětí cizinců spolupracuje i s dalšími institucemi, jež jsou vyjmenovány níže.

Výrazné rozdíly mezi situací na středních a základních školách nebyla v daném vzorku zjištěna. Z dalších specifik lze dále vysledovat, že ke spolupráci s dalšími institucemi v oboru přistupují zejména u ZŠ zvláště školy s větším počtem dětí cizinců.

Specifikace dalších institucí, s kterými dle výpovědí respondentů školy v oblasti integrace dětí cizinců spolupracují:

Respondenti ze základních škol:

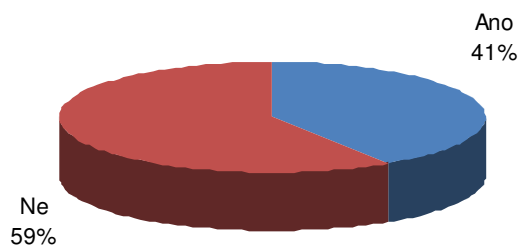
- Národní agentura pro evropské vzdělávací programy (NAEP), Pedagogicko-psychologická poradna (PPP);
- Rámcový program metodické a jazykové přípravy (MEJA), Centrum podpory inkluzivního vzdělávání (CPIV);
- spolupracovali jsme s již zrušeným Střediskem integrace menšin (SIM) ¹;
- Pedagogicko-psychologická poradna.

Respondenti ze středních škol:

- PPP a DVPP Teplice, pracoviště Louny;
- Pedagogicko-psychologická poradna;
- pokud ano, pak pouze v oblasti doporučení doučování ČJ u další instituce či individuální osoby;
- sociální odbor, PPP atd.;
- cizinecká policie.

¹ Agendu přebralo Centrum podpory inkluzivního vzdělávání (CPIV).

Graf č.16 Přehled škol účastnících se šetření dle toho, zdali mají zapracováno téma integrace dětí cizinců do školního vzdělávacího programu. N=44

Téma integrace dětí cizinců má zapracována do školního vzdělávacího programu menšina škol (41 %, 18 škol) účastnících se aktivně daného šetření.

Vysledovatelné rozdíly mezi stavem na základních a středních školách z daného vzorku nejsou výrazné. Jen podíl subjektů se zapracovaným tématem do školního vzdělávacího programu je u základních škol mírně vyšší (u ZŠ 45% oproti 38% u SŠ) a zřetelněji se ukazuje, že se jedná většinou o větší školy s větším absolutním počtem dětí cizinců na školách.

Specifikace zapracování tématu integrace dětí cizinců do školního vzdělávacího plánu dle výpovědí respondentů z jednotlivých škol:

Respondenti ze základních škol:

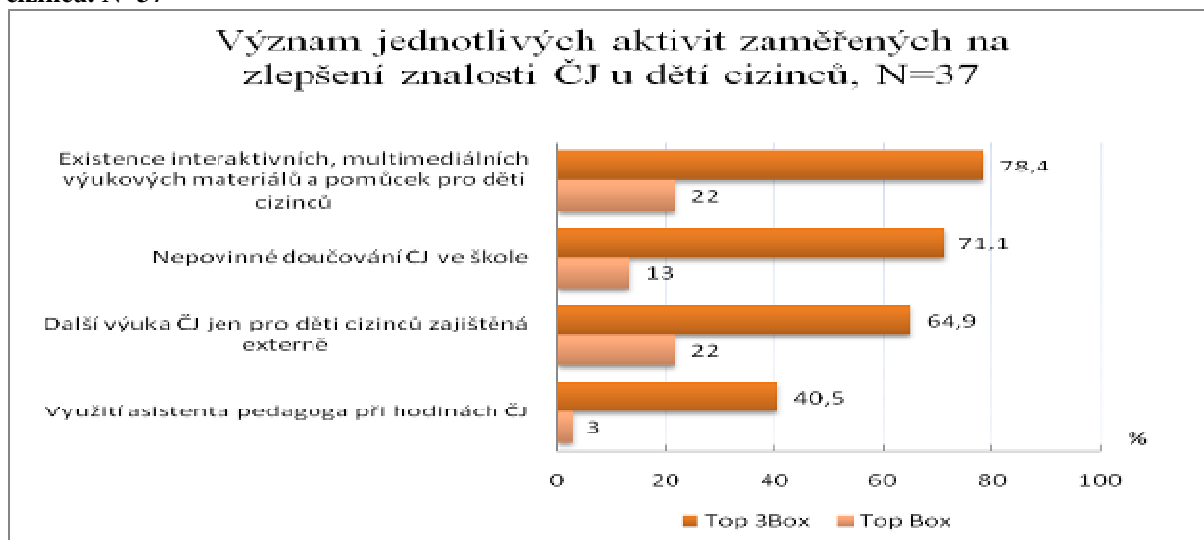
- způsob a vzdělávání cizinců jsou zahrnuty v kapitole vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním, kde jsou zásadní přístupy školy popsány, zařazení do kurzů ČJ, zapojení do činnosti školní družiny a Domu dětí a mládeže - je součástí školy, zájmových kroužků;
- v části žáci se specifickými vzdělávacími potřebami – individualizace výuky;
- počítáme se stále častějšími příchody těchto žáků a máme nastavena pravidla práce s nimi.

Respondenti ze středních škol:

- v obecné charakteristice je stanoveno, že děti cizinců mají stejný nárok na vzdělání jako všichni žáci. Vyučující k jejich vzdělávání přistupují individuálně a osobně dialogem s žákem vyhodnocují situaci. V případě problémů se domlouvají s výchovnou poradkyní. Ostatní kolegy pak informují na pedagogických radách a poradách sboru.
- v rámci obsahu občanské nauky a základy společenských věd;
- v rámci předmětu Občanská nauka a Psychologie;
- oblast multikulturní výchovy a vzdělávání;
- v ošetřovatelství, v psychologii, v občanské nauce.

Vztah školy k prioritám Konceptu integrace cizinců na území ČR

Graf č.17 Význam jednotlivých aktivit zaměřených na zlepšení znalosti českého jazyka u dětí cizinců. N=37

Legenda:

* **Top Box** – vyjadřuje podíl respondentů v %, přisuzujících dané aktivitě/nástroji uvedené na svislé ose Y největší význam, respektive maximální hodnotu (5) uvedenou v dotazníku na původní škále 0-5, znázorňující rozpětí od nejméně významné až po nejpodstatnější aktivitu.

* **Top 3Box** – znázorňuje podíl respondentů v % na vodorovné ose X, kteří jednotlivým aktivitám/nástrojům zobrazeným na svislé ose Y přisoudili na v dotazníku uvedené škále 0-5 nejvyšší hodnoty (3, 4, 5) poukazující na vysokou míru priority, významu a důležitosti daných aktivit/nástrojů z pohledu respondenta.

Ze vzdělávacích a výchovných aktivit zaměřených na zlepšení znalosti českého jazyka dětmi cizinců považují respondenti za nejpodstatnější následující nástroje/aktivity (řazeno sestupně dle přiřazeného významu):

1. existence interaktivních, multimediálních výukových materiálů a pomůcek pro děti cizinců;
2. doučovací kroužky na škole formou nepovinného předmětu;
3. výuka českého jazyka pro děti cizinců zajišťovaná externími subjekty.

Všechny posuzované aktivity/nástroje zaměřené na zlepšování znalosti ČJ dětí cizinců byly vnímány jako výrazně podstatnější a důležitější mezi zastoupenými představiteli základních škol oproti zástupcům středních škol.

7 respondentů z daného vzorku (16%) na danou baterii otázek neodpovědělo, proto se celkový vzorek snížil na 37 škol.

Specifikace dalších aktivit zaměřených na zlepšení znalosti českého jazyka u dětí cizinců, které jsou dle výpovědí respondentů z jednotlivých škol rovněž podstatné až nepostradatelné, N=7:

Respondenti ze základních škol:

- individuální přístup učitele;
- přítomnost osoby, která je z příslušné komunity a zvládá ČJ;
- dostupnost služeb tlumočnicků pro spolupráci s rodinou.

Respondenti ze středních škol:

- pedagog na škole, placený za tuto činnost !!!, je zvykem požadovat od učitele vše zadarmo;
- veškeré tyto náležitosti lze realizovat za pomoci určitých finančních prostředků v určitých přiměřených skupinách a především ve všeobecně vzdělávacích předmětech. V odborných předmětech je potřebný určitý vyšší stupeň znalosti českého jazyka. Jedná se především o přechod od konkrétních „viditelných“ pojmů k osvojování si a znalosti pojmů abstraktních;
- konzultace s tlumočnickem při komunikaci s rodinou;
- individuální přístup.

Specifikace největších překážek, problémů či potřeb v rovině ‚znalosti českého jazyka‘ při vzdělávání dětí cizinců dle výpovědí respondentů z jednotlivých škol, N=25.

Respondenti ze základních škol:

- přístup a snaha naučit se jazyk u samotného žáka a přístup jeho rodiny;
- nedostatek materiálů a slovníků pro některé jazyky;
- nedostatek výukových materiálů – učebnice ČJ pro cizince s rozlišením věku pro 1.st., pro 2.st., absence nabídky kurzů pro učitele češtiny pro cizince, komunikační bariery mezi rodiči a školou v případě nastartování, spolupráce v oblasti pravidel – školní řád, omlouvání absencí, třídní schůzky;
- praktické návody, metodické materiály, náslechové hodiny, finanční krytí materiálního zabezpečení a v neposlední řadě podporu ze strany odborníků;
- je to individuální. Osvědčilo se nám: pobyt dítěte v kolektivu + individuální práce se žákem;
- pro děti přicházející ze zahraničí bez znalosti českého jazyka v různém věku neexistují materiály pro základy výuky ČJ, které by odpovídaly věkovým zvláštnostem dětí. Pro komunikaci s vietnamskými dětmi není možné použít slovník – nikdo ho zatím nevydal.
- jak vyučovat češtinu jako cizí jazyk;
- slovní zásoba – její pomalý rozvoj (nutnost četby, častého kontaktu s jazykem).

Vyjadřovací schopnosti – například ve slohových cvičeních;

- nedostatečná slovní zásoba, neporozumění používaným výrazům;
- asi největším problémem je rodinné prostředí daných žáků. Pakliže i doma (respektive v mimoškolním prostředí) budou i nadále mluvit pouze svou vlastní řečí, nebude snaha školy přinášet 100 % úspěšnost;
- špatná komunikace dítě – učitel, dítě – spolužáci, rodiče - učitel; obtížná výuka předmětů; málo financí na ocenění přípravy a individuální péče učitele, popřípadě učebních pomůcek.

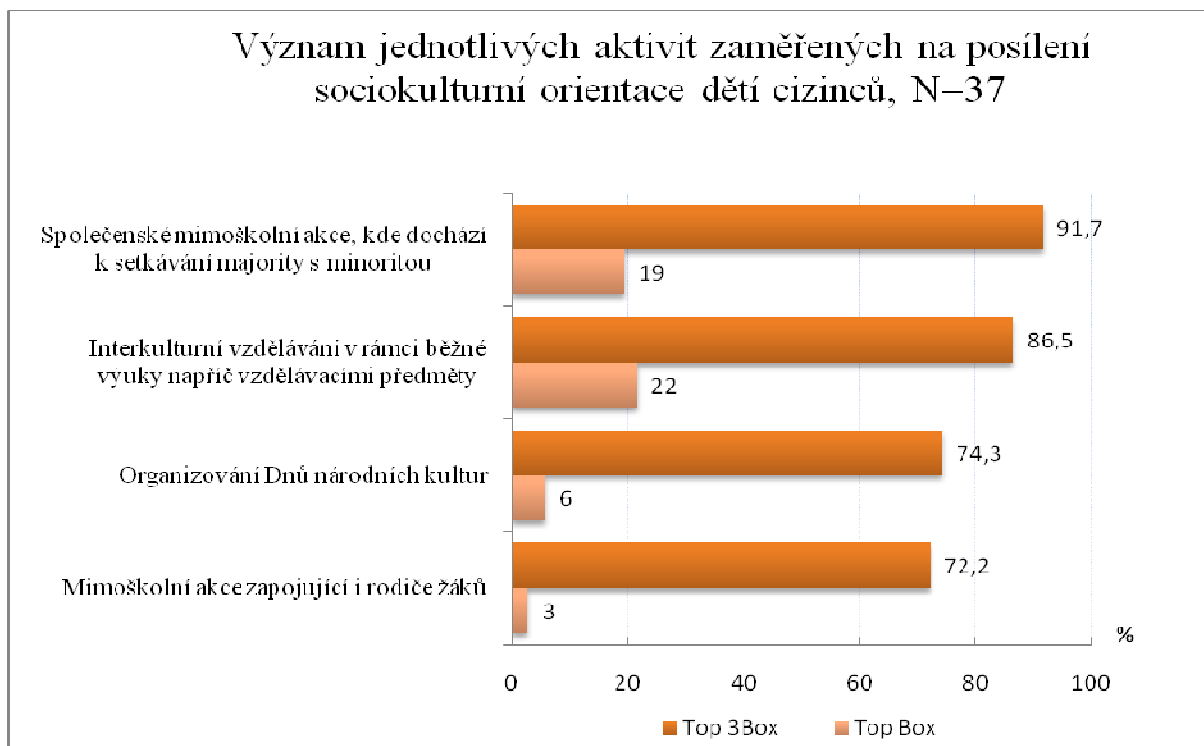
Respondenti ze středních škol:

- často nezáměr ze strany cizinců, často i nezáměr rodičů;
- neochota řešit problém při výskytu obtíží a únik do mateřského jazyka;
- rozdílná vstupní úroveň znalosti českého jazyka od 100% po slabou, podle doby pobytu v ČR. Úroveň zvládnutí ČJ ovlivňuje i výuku cizích jazyků. Potřeba zřízení externích přípravných a vyrovnávacích tříd dle úrovně zvládnutí jazyka;
- neznalost historie a souvislostí, literatura, problémy s porozuměním výkladu, textu, problémy s vytvářením poznámek při výkladu v různých předmětech;
- neznalost pravopisu, skladby a slohu (dvojvýskyt);
- neznalost slovní zásoby a její užití, znalost sémantické stránky jazyka, pochopení odborných výrazů v češtině či odborných předmětech;
- kontakt s rodiči - jazyková bariéra;
- jak je již výše uvedeno – od roku 1990 při výuce převážně občanů ze zemí bývalého Sovětského svazu jsme se setkávali postupně s velmi dobrou znalostí českého jazyka. Tito studenti byli velice učenliví a ctižadostiví. U maturit se často předsedové divili úrovni vyjadřování těchto žáků, které často nemohli odlišit jazykově od českých studentů. Tato situace se však stále mírně zhoršovala, příchodem nových imigrantů se staršími dětmi, které u nás neabsolvovali základní školy. Nyní nastává obdobná situace s občany Vietnamu. U těch, kteří zde absolvovali ZŠ je znalost poměrně velmi dobrá, u nových imigrantů máme se vzděláváním určité jazykové problémy. Zde bychom přivítali minimálně roční cílený kurz českého jazyka, aby přechod ke středoškolskému vzdělávání byl co nejméně problémový;
- vzhledem k malému počtu žáků – cizinců a současně vzhledem k tomu, že se jedná o žáky, kteří navštěvovali v ČR již základní školu, nejsou se vzděláváním velké problémy. Žáci se začleňují mezi své české spolužáky, se kterými hovoří česky. Pokud se vyskytne problém s nedostatečnou znalostí českého jazyka, je problém řešen individuálně vyučujícím českého jazyka;
- na naši školu přicházejí žáci, kteří ovládají český jazyk. Žijí v naší zemi již delší dobu;

-
- až na čestné výjimky nepociťujeme. Bývá problém komunikace s rodiči, kteří nevládlí češtinu.

Graf č.18 Význam jednotlivých aktivit zaměřených na posílení sociokulturní orientace dětí cizinců ve společnosti. N=37

Legenda:

* **Top Box** – vyjadřuje podíl respondentů v %, přisuzujících dané aktivitě/nástroji uvedené na svislé ose Y největší význam, respektive maximální hodnotu (5) uvedenou v dotazníku na původní škále 0-5, znázorňující rozpětí od nejméně významné až po nejpodstatnější aktivitu.

* **Top 3Box** – znázorňuje podíl respondentů v % na vodorovné ose X, kteří jednotlivým aktivitám/nástrojům zobrazeným na svislé ose Y přisoudili na v dotazníku uvedené škále 0-5 nejvyšší hodnoty (3, 4, 5) poukazující na vysokou míru priority, významu a důležitosti daných aktivit/nástrojů z pohledu respondenta.

V oblasti nástrojů a aktivit zaměřených na posílení sociokulturní orientace dětí cizinců se z pohledu odpovídajících respondentů jasně ukázalo, že všem v dotazníku nabízeným aktivitám přisuzují z hlediska výchovy a vzdělávání dětí cizinců velkou prioritu a důležitý význam.

Z pohledu odpovídajících respondentů minimálně téměř 3/4 z nich považuje všechny v grafu výše uvedené aktivity na podporu posílení sociokulturní orientace dětí cizinců za podstatné a důležité (na škále 0-5 znázorňující rozpětí od nejméně významné až po nejpodstatnější aktivitu obdržely hodnoty 3, 4, 5).

O jejich opodstatněnosti a důležitosti je v případě aktivit jako „společenské mimoškolní akce, kde dochází k setkávání majority s minoritou“ a „interkulturní vzdělávání v rámci běžné výuky napříč

vzdělávacími obory“ přesvědčena dokonce drtivá většina odpovídajících respondentů (91,7%, 33 škol, respektive 86,5% 32 škol).

Výraznější rozdíly v posouzení významu jednotlivých aktivit/nástrojů mezi zástupci ZŠ a SŠ nebyl zjištěn až na fakt, že zástupci ZŠ ve větším zastoupení jako významný nástroj vnímali „mimoškolní akce zapojující i rodiče žáků“ a akce „organizování Dnů národních kultur“.

7 respondentů z daného vzorku (16%) na danou baterii otázek neodpovědělo, proto se celkový vzorek snížil na 37 škol.

Specifikace dalších aktivit zaměřených na posílení sociokulturní orientace dětí cizinců, které jsou dle výpovědí respondentů z jednotlivých škol rovněž podstatné, N=2:

- společné pobyty žáků;
- záleží na počtu žáků – cizinců na škole.

Specifikace největších překážek, problémů či potřeb v rovině „Sociokulturní orientace ve společnosti“ při vzdělávání dětí cizinců dle výpovědí respondentů z jednotlivých škol, N=12:

Respondenti ze základních škol:

- rodičovská veřejnost přijímá mnohdy negativně přítomnost cizinců ve třídě, projevuje často nesouhlas se vzděláváním cizinců, nízká informovanost rodin o životě majoritní skupiny, vyučující cítí vyšší zátěž na přípravu i organizaci výuky;
- těžkosti při komunikaci s celou rodinou, neochotu některých rodičů vzdělávat se a naučit se češtinu;
- snad jen občas strach rodičů těchto dětí – obava o vlastní existenci – přenáší se na děti;
- velmi malou informovanost o životě a hodnotové orientaci vietnamské komunity;
- nezájem rodičů o společné akce (zejména na 2. stupni);
- někdy je pro vyučující obtížné neustále pamatovat na různé prostředí, ze kterého žáci pocházejí (sociální, kulturní, náboženské), nejsme na to ještě příliš připraveni;
- zajištění vhodných materiálů a finančních prostředků.

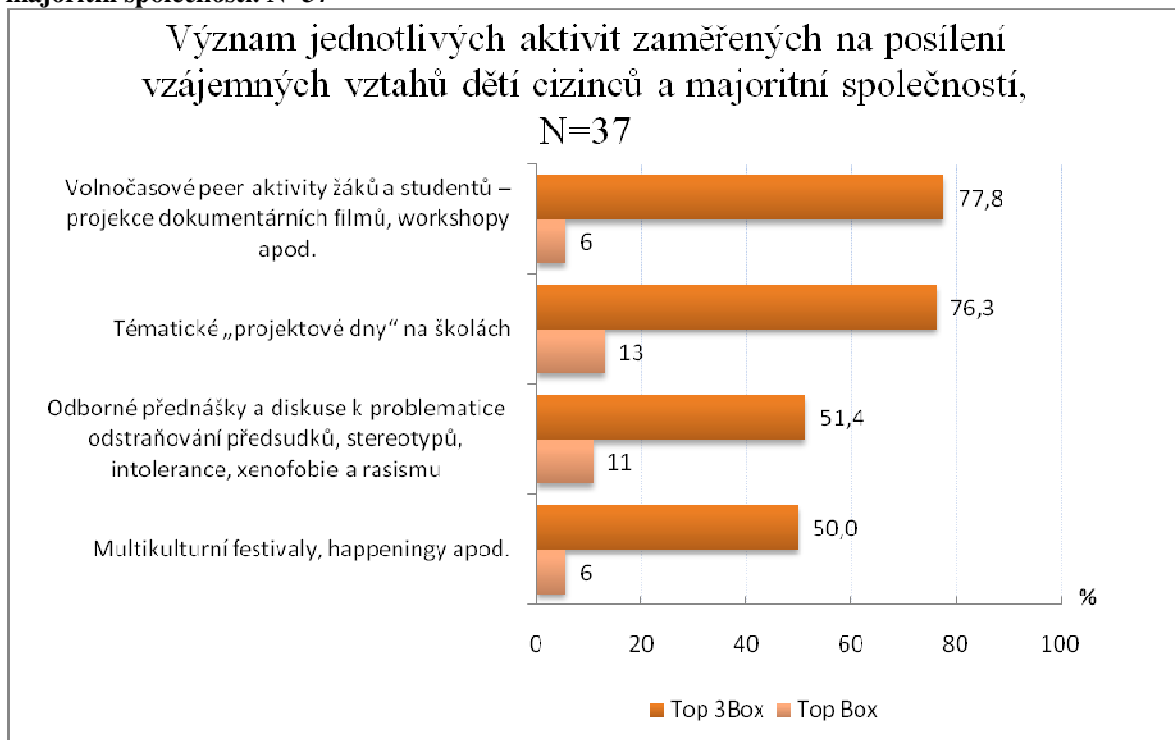
Respondenti ze středních škol:

- neformální přístup učitelů i žáků k této problematice, chybí určitá samostatná invence;
- média velice často „nafouknou“ jakýkoliv problém týkající se sociokulturní orientace ve společnosti a je obtížné studentům problematiku vysvětlit;
- možnost zaměstnat asistenta – nedostatek financí;
- omezujícím faktorem u některých je znalost českého jazyka. Ostatní – sociokulturní záležitosti – nejsou přílišnou překážkou. V případě stejného přístupu ke všem jedincům, ostatní žáci s klidem a dobrým přístupem přijímají i mírně odlišný, citlivější přístup

vyučujícího k dětem cizinců. Vzdělanost a zkušenosti pedagogů umožňuje i využití odlišností k vysvětlení a kladnému působení;

- prozatím nemáme dostatek zkušeností – např. jazyková bariéra v komunikaci s rodinou.

Graf č.19 Význam jednotlivých aktivit zaměřených na posílení vzájemných vztahů dětí cizinců a majoritní společnosti. N=37

Legenda:

* **Top Box** – vyjadřuje podíl respondentů v %, přisuzujících dané aktivitě/nástroji uvedené na svislé ose Y největší význam, respektive maximální hodnotu (5) uvedenou v dotazníku na původní škále 0-5, znázorňující rozpětí od nejméně významné až po nejpodstatnější aktivitu.

* **Top 3Box** – znázorňuje podíl respondentů v % na vodorovné ose X, kteří jednotlivým aktivitám/nástrojům zobrazeným na svislé ose Y přisoudili na v dotazníku uvedené škále 0-5 nejvyšší hodnoty (3, 4, 5) poukazující na vysokou míru priority, významu a důležitosti daných aktivit/nástrojů z pohledu respondenta.

Volnočasové peer aktivity žáků a studentů – projekce dokumentárních filmů, workshopy apod. a Tematické projektové dny na školách byly z pohledu odpovídajících respondentů považovány více než 3/4 z nich za významný a užitečný (na škále 0-5 znázorňující rozpětí od nejméně významné až po nejpodstatnější aktivitu obdržely hodnoty 3, 4, 5) typ aktivit zaměřujících se na posílení vzájemných vztahů dětí cizinců a majoritní společností.

O takto vysokém významu výše zmiňovaných aktivit byla přesvědčena drtivá většina konkrétně odpovídajících zástupců ZŠ (94%, 14 škol, respektive 100% 15 škol), ale již v menším zastoupení v zařízeních středoškolských (67%, 14 škol, respektive 59% 13 škol).

Zhruba polovina z konkrétně odpovídajících respondentů ze strany ZŠ i SŠ ze vzorku přisoudila obdobně velký význam i aktivitám/nástrojům jako jsou „zacílené odborné přednášky a diskuse k odstraňování předsudků, stereotypů, intolerance, xenofobie a rasismu“ a „multikulturní festivaly, happeningy apod.“

7 respondentů z daného vzorku (16%) na danou baterii otázek neodpovědělo, proto se celkový vzorek snížil na 37 škol.

Specifikace dalších aktivit zaměřených na posílení vzájemných vztahů cizinců a většinové společnosti, které jsou dle výpovědí respondentů z jednotlivých škol rovněž podstatné, N=2:

- s ohledem na neexistenci obdobných realit, mohu říci, že nejlépe i děti cizinců berou rovný přístup. Často mají lepší kamarády mezi českými studenty a mezi sebou eventuálně hovoří pouze o přestávkách na chodbách;
- motivovat minoritní skupiny k aktivitě.

Specifikace největších překážek, problémů či potřeb v rovině ‚Vzájemných vztahů cizinců a většinové společnosti‘ při vzdělávání dětí cizinců dle výpovědí respondentů z jednotlivých škol, N=14:

Respondenti ze základních škol:

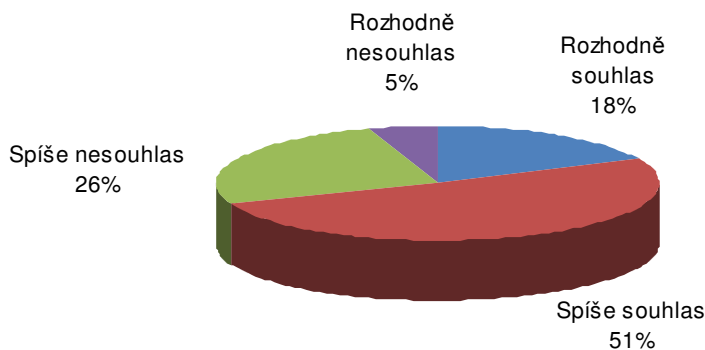
- malou znalost sociokulturního prostředí cizinců;
- čecháčkovství a možnosti zneužívání cizinců na trhu práce;
- jazyková bariéra, nepružné jednání na požadavky školy dle aktuální situace ze strany nadřízených institucí – asistence, finanční zázemí;
- děti jsou mnohem tvárnější a ochotnější přijímat jinakost, v této oblasti nemáme problémy;
- jazyková bariéra rodičů našich žáků;
- posměch některých spolužáků při komolení tvarů a výslovnosti; xenofobie ve společnosti;
- předsudky přecházející z rodičů na děti;
- žádné, mnozí jsou velice ctižádostiví a měla jsem za období své praxe případ žákyň z Ukrajiny, že se český jazyk naučily lépe než naši žáci, v testech Scio patřily k nadprůměrným i v rámci celé republiky.

Respondenti ze středních škol:

- určitý počáteční ostych a nedůvěra a uzavřenost ze strany cizinců vůči ostatním ve třídě;
- musím se pouze opakovat. Podstatná je pro dobré začlenění znalost českého jazyka. Vše ostatní následně není problémem. Většina dětí cizinců má větší ctižádostivost, touhu v něčem vyniknout, často jsou vzorem pro své kamarády, spolužáky;
- vzhledem k malému počtu dětí cizinců na naší škole žádné problémy nepocitujeme;
- nemáme problémy – pozitivní myšlení, slušnost, vstřícnost, zásadovost, pochopení, tolerance – odezva je stejná, prostě jsme lidé a je nám dán dar řeči;
- žádné překážky nespátřujeme, studenti-cizinci jsou též velmi dobře přijímáni svými českými vrstevníky;
- v naší škole se s problémy při vzdělávání cizinců nesetkáváme, spíše naopak jsou vzorem pro české studenty.

Možnosti podpory škol v oblasti vzdělávání dětí cizinců

Graf č.20 Posouzení zájmu škol o nabízenou podporu v podobě vzdělávacího modulu pro pedagogy zaměřeného na problematiku integrace dětí cizinců. N=39

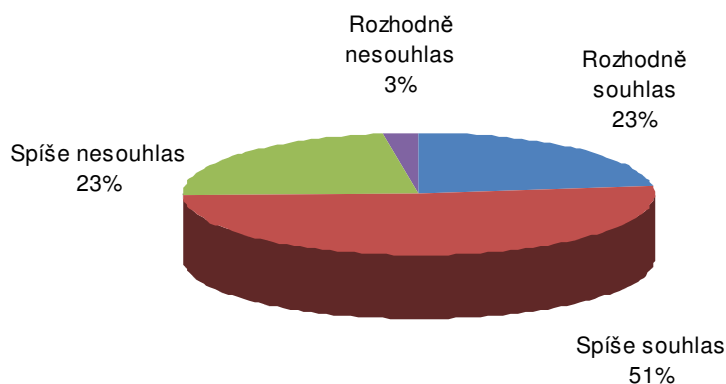

Více než 2/3 škol (69%, 27 škol) aktivně na danou otázku odpovídajících přiznává, že by více či méně uvítala podporu v podobě vzdělávacího modulu pro pedagogy zaměřeného na získání informací o cizinecké problematice ve školství, popis přístupu k jednotlivým etnickým a národnostním menšinám, včetně stručné prezentace historických a náboženských kořenů a sociokulturních odlišností v potřebách dětí cizinců pocházejících z těchto kultur.

Při porovnání zájmu o vzdělávací modul pro pedagogy neshledáváme mezi postoji ZŠ a SŠ výraznějších rozdílů s tím, že v případě ZŠ z daného vzorku je zájem mírně vyšší (75%) a přichází většinou ze škol, na kterých se již pedagogové v této problematice vzdělávají.

5 respondentů z daného vzorku (11%) na otázku neodpovědělo.

Graf č.21 Posouzení zájmu škol o nabízenou podporu v podobě vzdělávacího modulu pro děti cizinců. N=39

Téměř 3/4 škol (74%, 29 škol), jež na danou otázku zodpověděla udává, že by více či méně uvítala podporu v podobě vzdělávacího modulu pro děti cizinců - žáky ZŠ a SŠ zaměřeného na prohloubení znalostí ČJ ve spisovné i každodenní formě, na pochopení sociokulturních odlišností a reálií v ČR včetně seznámení s problematikou násilí, šikany a diskriminace.

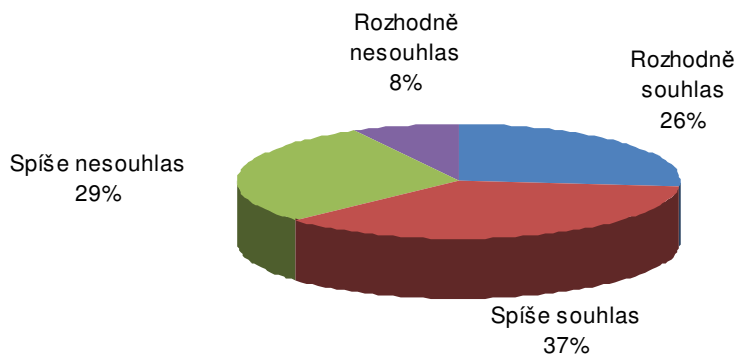
Jasný a rozhodný zájem se však projevuje pouze u necelé 1/4 škol, naproti tomu výrazný nesouhlas, respektive nezájem o daný modul pro žáky a studenty ze ZŠ a SŠ se v daném vzorku vyskytl jen sporadicky (3%).

Při porovnání zájmu o vzdělávací modul pro žáky a studenty ze ZŠ a SŠ neshledáváme mezi postoji ZŠ a SŠ výraznějších rozdílů s tím, že v případě SŠ z daného vzorku je zájem mírně vyšší (78% u SŠ, 69% u ZŠ). V případě zájmu ze strany ZŠ se jedná převážně o ty školy, které mají ve svých řadách větší absolutní množství dětí cizinců.

5 respondentů z daného vzorku (11%) na otázku neodpovědělo

Graf č.22 Posouzení zájmu škol využívat služeb vzdělávacího a poradenského centra, jež vznikne v Ústí nad Labem pro děti cizinců. N=38

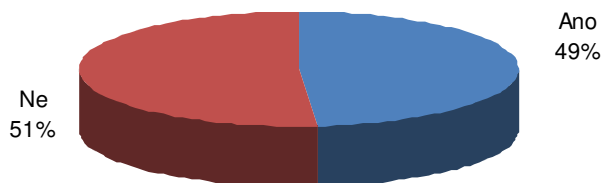
Necelé 2/3 škol (63%, 24 škol), jejichž zástupci danou otázku zodpověděli jasně poukazuje, že by více či méně uvítalo možnost využívat služeb vzdělávacího a poradenského centra, jež vznikne v Ústí nad Labem pro děti cizinců - tzn. žáky ZŠ a SŠ specializovaného na výuku spisovné a aplikované češtiny pro děti cizinců, poradenství pro pedagogy ke specifickým vzdělávacím a výchovným potřebám žáků cizinců a průvodcovství mezi rodinou dítěte cizince a školou.

Jasný a rozhodný zájem o nabídku služeb centra se však projevuje pouze u zhruba 1/4 škol.

Při porovnání zájmu o služby vzdělávacího a poradenského centra neshledáváme mezi postojí ZŠ a SŠ výraznějších rozdílů s tím, že v případě SŠ z daného vzorku je zájem mírně vyšší (65% u SŠ, 60% u ZŠ). V případě zájmu ze strany ZŠ se jedná zvláště o ty školy, které mají ve svých řadách větší absolutní množství dětí cizinců.

6 respondentů z daného vzorku (14%) na otázku neodpovědělo

Graf č.23 Přehled škol účastnících se šetření dle jejich zájmu o spolupráci při dalších fázích výzkumu. N=37

Téměř polovina škol (49%, 18 škol), jejichž zástupci na danou otázku zodpověděli, projevuje ochotu spolupracovat s realizátorem šetření i v dalších fázích průzkumu a poskytnout pro ni odpovídající součinnost.

Relativně vysoký podíl škol ochotných k další spolupráci může být interpretován zejména na základě faktu, že 95% škol aktivně zapojených do průzkumu ve svých řadách má děti cizinců, a proto se jich problematika i úzce dotýká. Při sledování odlišností v postojích ZŠ a SŠ v daném vzorku nebyl vysledován větší rozdíl.

(7 respondentů z daného vzorku (16%) na otázku neodpovědělo)

Závěrečné komentáře a připomínky k dotazníkovému šetření:

Respondenti ze základních škol:

- Umožnit, aby se děti cizinců nenaučily česky, je cesta do pekel.
- V případě zřízení poradenských center zvážit jejich dostupnost cca 25 -30 km.
- Osobně jsem poněkud překvapen tím, že teprve nyní, kdy se naše škola s danou problematikou na základě letité praxe musela sama nejenom „poprat“ ale také vyrovnat, vzniká takováto iniciativa. Možná by stálo za to, aby organizátoři této iniciativy se nejprve zašli do škol podívat na to, co již v této oblasti dokázali (bez jakékoli formy podpory odkudkoli) v rámci svých možností realizovat.
- Je třeba si uvědomit, že i v rámci jedné minority jsou velké rozdíly mezi rodinami.
- Vztah dětí je nejvíce ovlivňován postojem rodiny – nejen ke vzdělávání ale i k dalším oblastem života.

Respondenti ze středních škol:

- Poradenské centrum by mělo být v každém okresním městě.
- Na naši střední školu přichází žáci, kteří již absolvovali minimálně 2 roky základní školy, z čehož vyplývá, že neřešíme problémy, které jsou nastoleny v dotazníku.
- Šestnáct let spolupracujeme se zahraničím a naši studenti jsou seznamováni s různými kulturami, což je potřebné pro jejich budoucí povolání. Jsou vedeni k vzájemné úctě k sobě a k vyučujícím. Pokud budete mít zájem, přijďte se k nám podívat a uvidíte demokratickou školu. Vše je v lidech a chtění.
- Myslím, že jsem podstatu postihl v komentářích u jednotlivých částí. Za zmínku ještě stojí otázka rodičů – velké rozdíly jsou 1. u dětí např. vietnamských rodičů, vychovávaných v českých rodinách a absolvujících ZŠ v ČR a u 2. ostatních, kde rodiče stále v rodině hovoří vietnamsky a dítě se učí rychleji a lépe. Tyto markanty jsme zaznamenávali i dříve u dětí občanů ze zemí bývalého Sovětského svazu v případech např. smíšených manželství.

3.2 SWOT analýza problematiky vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji

Smyslem aktivity bylo ujednocení východisek a formulace hypotéz, návrhů a postupů k problematice vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji, aplikovatelných v rámci projektu na základních a středních školách v Ústeckém kraji.

SWOT analýza byla provedena sérií strukturovaných brainstormingů ke každé její části (silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby). Hesla vyjádřená v rámci brainstormingů byla zaznamenávána na flipchart a účastníci procesu je následně prioritizovali (udělovali jim váhu), a to tak, že každý účastník mohl v každém brainstormingu akcentovat tři hesla, která považuje za nejzásadnější či nejvýstižnější. Priorizovaná hesla byla následně stylisticky upravena a seřazena v pořadí od nejakcentovanějšího po nejméně akcentované heslo. V případě rovné akcentace hesel byla hesla uvedena v pořadí, v jakém byla při brainstormingu zaznamenána.

SWOT analýzy se zúčastnilo celkem 5 členů odborného týmu. SWOT analýza proběhla v rámci dvou setkání odborného týmu, a sice 3.12.2009 (příprava SWOT analýzy, vymezení širší tématu) a 11.12.2009 (vlastní realizace SWOT analýzy).

*) SWOT analýza je jednoduchý nástroj pro zachycení aktuálního stavu ve sledované oblasti. Je často využívána při počátečních fázích tvorby strategických plánů a obdobných procesů. SWOT analýza je vhodným doplňkem statistických a dalších standardizovaných analytických metod. SWOT analýza identifikuje vnitřní prostředí - silné stránky (Strengths) a slabé stránky (Weaknesses) a přehodnocuje vnější prostředí - příležitosti (Opportunities) a hrozby (Threats).

Záznam výstupů ze SWOT analýzy problematiky vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji

SILNÉ STRÁNKY

Existence centra podpory inkluzivního vzdělávání

K dispozici vzdělávací obor Čeština pro cizince - obor na UJEP (určený jen pro cizince)

Existence speciálních vzdělávacích kurzů pro pedagogy (interkulturní výchova atd.)

Zahájení monitoringu dětí cizinců ve školách

Existence NNO zaměřených na vzdělávání dětí cizinců (př. Meta v Praze)

Vzdělávání dětí cizinců se stalo prioritou u odborné veřejnosti (MŠMT, MVČR)

Otevřenost k problematice a chuť řešit situaci ve škole Anežky České – vzor pro ostatní

Existující systém výuky ČJ a zabezpečení dalších služeb pro azylanty (možnost přebrat pro ostatní – děti cizinců ze třetích zemí)

PŘÍLEŽITOSTI

Možnosti školy zažádat o asistenta

Příležitost v podobě evropských projektů

Finanční prostředky z krajského úřadu na výuku českého jazyka pro děti ze třetích zemí

Transfer know-how ze zahraničí směřovaný pro učitele (př. aktivita Mobility při programu Leonardo da Vinci)

Využití vznikajících platform škol s možností účastnit se jich (PPI)

Využití motivovaných pracovníků ze stávajících škol pro vznik pracovní skupiny tvořící základ poradenství pro školy ostatní

Prioritou se v politice integrace v roce 2010 stane vzdělávání cizinců

Příležitost a prostor pro vznik místní nevládní iniciativy zaměřující se na vzdělávání dětí cizinců

Využití festivalu „Barevná planeta“ pro zlepšení oboustranné informovanosti i pro větší zapojení škol

SLABÉ STRÁNKY

Nezájem pedagogů o speciální kurzy na téma vzdělávání dětí cizinců

Neznalost škol - pedagogů o nabídce existujících služeb. Školy stále nevědí kam se obrátit a hledají pouze ve svých zdrojích (Ped.-psych. poradna)

Díra Opomíjení dětí cizinců z třetích zemí

Chybí nabídka externích služeb pro děti cizinců odlehčující práci pedagogům

Neexistence ucelených, jednotných směrnic-pravidel a systému vzdělávání dětí cizinců a pro přístup k žákům z kulturně odlišného prostředí

Neznalost systému a orientace u nově příchozích dětí cizinců do ČR

Nedostatek podpory od rodičů – jejichž priority a vnímání jsou díky kulturním odlišnostem jiné

Problematika nostrifikací a neexistence postupů jak řešit situaci žáků – cizinců přicházejících v průběhu střední školy do ČR školského systému

Neexistence pozice zaměřující se ve škole na řešení problematiky vzdělávání dětí cizinců

HROZBY

Změna integračních politik

2013 – nové programovací období – možnost snížení příjmu prostředků do oblasti

Nespolupráce škol s existujícími poskytovateli služeb z řad NNO

Rozšíření segregace a hrozba vzniku míst s velkou koncentrací cizinců, typu „Libuše“

4. Detailní šetření potřeb dětí cizinců na základních a středních školách v Ústeckém kraji

4.1 Anketní šetření mezi žáky základních škol v Ústeckém kraji

Anketní šetření bylo součástí detailního průzkumu potřeb dětí cizinců na základních školách v Ústeckém kraji, včetně analýzy klíčových (modelových) situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají.

Anketa si kladla za cíl v kostce zjistit, co si žáci myslí o škole, kterou navštěvují, o spolužácích a jejich vztahu k respondentům, o učitelích a o jejich vztahu k nim, a o obecných názorech žáků z řad dětí cizinců na školu a jejich budoucnost.

Anketní šetření bylo realizováno formou standardního písemného dotazníku obsahujícího smíšený typ otázek (celkem 17 otázek). Dotazník byl distribuován (jakož i získáván vyplněný zpět) v tištěné podobě přímo ve školách, které žáci navštěvují. Dotazník byl vzhledem k jazykovým bariérám cílových skupin zpracován ve čtyřech jazykových mutacích (česky, anglicky, rusky a vietnamsky). Osloveno bylo celkem 260 žáků z vybraných základních škol v Ústeckém kraji. Anketní šetření proběhlo během února a března 2010. Dotazník vyplnilo celkem 108 respondentů, návratnost činila 41%.

4.1.1 Charakteristika účastníků šetření:

Základní kategorizace respondentů anketního průzkumu byla provedena následovně:

- děti cizinců dle jejich pohlaví
- děti cizinců dle jejich věku
- děti cizinců dle jejich národnosti
- děti cizinců dle délky jejich pobytu v ČR

Detailní analýza je uvedena v následujících tabulkách a grafech:

Tab. č. 1 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle jejich pohlaví:

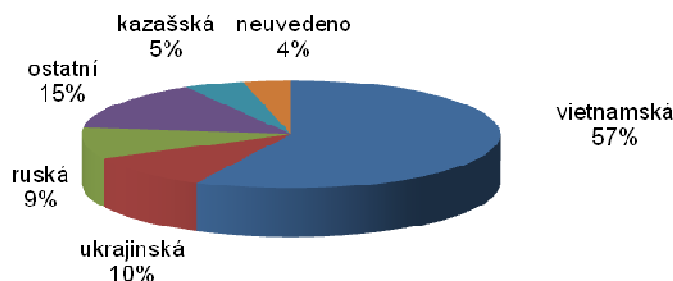
Přehled dětí cizinců dle pohlaví	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled dětí cizinců dle zastoupeného pohlaví v %
Muž	53	49 %
Žena	55	51 %
Celkem	108	100 %

Tab. č. 2 Přehled dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich věku:

Věkové rozpětí dětí cizinců ze ZŠ	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled dětí cizinců dle délky jejich pobytu v ČR v %
6 až 8 let	13	12 %
9 až 11 let	32	30 %
12 až 14 let	43	40 %
15 až 17 let	17	15 %
Neuvedeno	3	3 %
Celkem	108	100 %

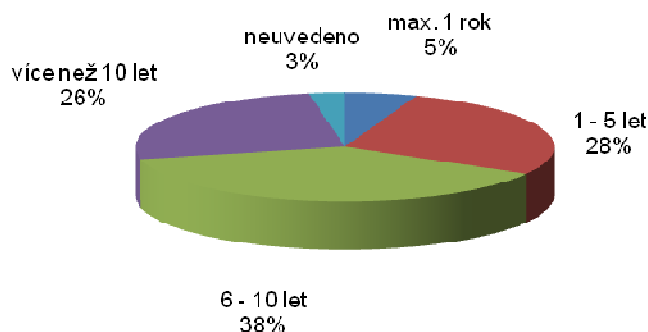
Tab. č. 3 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle jejich národnosti.

Národnost dětí cizinců ve školách	Počet subjektů z výběrového vzorku	Národnost dětí cizinců ve školách v %
vietnamská	62	57 %
ruská	10	9 %
ukrajinská	11	10 %
kazašská	5	5 %
bulharská, čečenská	po 3	6 %
česká, rumunská, běloruská, kyrgyzská	po 2	7 %
mongolská, nigerijská	po 1	2 %
Neuvedeno	4	4 %
Celkem	108	100 %

Graf č. 1 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle jejich národnosti. N = 108

Tab. č. 4 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle délky jejich pobytu v ČR:

Délka pobytu dětí cizinců v ČR (v rocích)	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled dětí cizinců dle délky jejich pobytu v ČR v %
max. 1	6	6 %
více než 1 a méně či rovno 3	16	15 %
více než 3 a méně či rovno 5	14	13 %
více než 5 a méně či rovno 10	41	38 %
více než 10 a méně či rovno 20	28	26 %
neuveveno	3	2 %
Celkem	108	100 %

Graf č. 2 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle délky jejich pobytu v ČR. N = 108

Shrnutí charakteristiky účastníků šetření

Do průzkumu dětí cizinců navštěvujících základní školy v Ústeckém kraji se aktivně zapojilo celkem 108 žáků, kteří pochází minimálně z 11 škol situovaných ve městech Chomutov, Děčín, Ústí nad Labem, Teplice, Most či v malých sídlech jako Petrovice.

Nejpočetněji zastoupenou věkovou skupinou respondentů ve vzorku jsou žáci ve věku 9 až 14 let, kteří tvoří více než 2/3 respondentů (40% 12-14 let a 30% 9-11 let). Nejmenší zastoupení ve vzorku zahrnují krajní věkové skupiny, a to nejmladší žáci ve věku 6-8 let (12%) a naopak nejstarší žáci ve věku 15-17 let (15%).

Bezmála 2/3 dětí cizinců ze vzorku (57%, 62 žáků ze ZŠ) uvádí jako svou národnost vietnamskou. Následují děti cizinců pocházejících z bývalých republik Sovětského svazu, jejichž podíl však jednotlivě již nepřesahují 1/10 celého vzorku (národnost ukrajinská 10%, ruská 9%, kazašská 5%). Zbývající zhruba 15% žáků ze vzorku je poměrně rovnoměrně zastoupeno dětmi cizinců ostatních 8 národností, podrobněji viz tabulka č. 3.

Téměř 2/3 dětí cizinců ze vzorku (64%, 69 žáků ZŠ) v anketě uvádí, že na území České republiky žije již dlouhodobě, a to více než 5 let. Celá 1/4 dětí cizinců (26%, 28 žáků) dle svých odpovědí dokonce uvádí, že v ČR pobývá již více než 10 let a rovných 40% respondentů ze vzorku zároveň tvrdí, že se v Čechách přímo narodili, přičemž výraznou většinu z nich (86%) tvoří děti Vietnamců. Pro dokreslení pouze 40% žáků vietnamské národnosti ze vzorku (25) se do ČR přistěhovalo během jejich dětství, zatímco větší skupina z nich (60%, 37 dětí) se tu již přímo narodila.

4.1.2 Hlavní výsledky šetření

Pohled dětí cizinců na vztahy se spolužáky ve škole

Tab. č. 5 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle toho, zda a kolik mají ve škole kamarádů:

Stupnice četnosti počtu kamarádů ve škole	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled dětí cizinců dle počtu dobrých kamarádů, které mají ve škole v %
0	0	0 %
1 až 3	12	11 %
4 až 5	13	12 %
6 až 10	27	25 %
Více než 10*	55	51 %
Neuvedeno	1	1 %
Celkem	108	100 %
* slovní odpověď „hodně“ byla kvalifikována rovněž jako více než 10 kamarádů		

Dle baterie otázek zaměřených na zjištění, zda mají děti cizinců ze vzorku ve své základní škole kamarády, a případně jakých jsou národností, jsme výstupy shrnuli do následujícího zjištění:

Děti cizinců zapojených do šetření navštěvující základní školy v Ústeckém kraji se v prostředí svých škol nevyčleňují a navazují přirozené kamarádské vztahy. Toto tvrzení dokládá i fakt, že nikdo z dětí cizinců ze zkoumaného vzorku v anketě neuvedl, že by ve svém školním prostředí neměl ani jednoho kamaráda.

Naopak zhruba 3/4 respondentů (76%, 82 žáků) tvrdí, že ve škole mají kamarádů velké množství, a to minimálně 6 a více.

V případech, kdy mají děti cizinců co do četnosti kamarádů nejméně (1-3 kamarádi, 11%, 12 žáků), se jedná většinou o nejmladší žáky, kteří se ještě nestačili v nejnižších ročnících dostatečně poznat a spřátelit se i s dalšími spolužáky.

O tom, že se ve zkoumaném vzorku děti cizinců navštěvujících základní školy neuzavírají do sebe či nevyčleňují z kolektivu majority, svědčí i fakt, že až na dvě výjimky (2%) všechny děti zapojené do šetření uvádí, že mezi jejich dobré kamarády ve škole patří i spolužáci české národnosti.

Něco málo přes 2/3 respondentů (69%, 75 žáků) zároveň tvrdí, že českých kamarádů ve škole nemají málo, a to v tomto případě znamená vždy více než 5.

Vazby a přátelství navazují samozřejmě děti cizinců ze zkoumaného vzorku i se spolužáky stejné národnosti, ale jejich počet je ve školách většinou omezený a tak, co do množství převládají vazby na kamarády české národnosti.

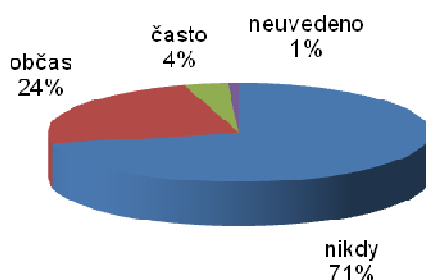
Toto tvrzení dokládá i skutečnost, že téměř 1/2 dětí cizinců ze vzorku (46%, 50 žáků) nemá ve své základní škole žádného kamaráda stejné národnosti a zhruba 1/3 dětí cizinců (39%, 42 žáků) uvádí, že počet jejich kamarádů stejné národnosti se pohybuje v rozmezí 1 až 3.

Z těch žáků, kteří v anketě vykazují, že mají ve škole více než 4 kamarády stejné národnosti (14%, 15 žáků), je výrazná většina vietnamské národnosti (80%), kterých je na školách ze vzorku z vyskytujících se národností dětí cizinců největší zastoupení.

Kamarádké vztahy děti cizinců zapojené do průzkumu navazují i se spolužáky jiné než jejich či české národnosti, avšak jejich počet je ve školách velice omezený, proto převážně převládají vazby na kamarády české národnosti.

Obdobně je toto zjištění doloženo i skutečností, že téměř 1/2 dětí cizinců ze vzorku (49%, 53 žáků) nemá ve své základní škole žádného kamaráda jiné než své či české národnosti a zhruba 1/3 dětí cizinců (34%, 37 žáků) uvádí, že počet jejich kamarádů těchto národností se pohybuje v rozmezí 1 až 3.

Graf č. 3 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle toho, nakolik se u spolužáků ve škole setkaly s šikanou nebo posmíváním kvůli jejich odlišnostem v chování. N=108

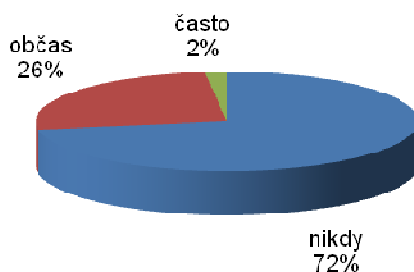
Více než 2/3 dětí cizinců ze ZŠ zapojených do průzkumu (71%, 77 žáků) prostřednictvím svých výpovědí v anketě uvádí, že se ve škole ze strany spolužáků prozatím nesetkaly s projevy šikany či posmíváním kvůli jejich odlišnostem v chování.

Naproti tomu 4 děti cizinců ze vzorku (4%, nejedná se vždy o stejnou základní školu) v anketě přiznávají, že se stávají často terčem posměchu a šikany kvůli jejich odlišnostem v chování a další téměř 1/4 dětí cizinců ze vzorku (24%, 26 žáků ZŠ) tvrdí, že se občas ve škole setkaly ze strany spolužáků s tímto druhem nemístného chování.

Výčet případů rovnajících se dle názorů dětí cizinců šikaně nebo posmívání kvůli jejich odlišnostem v chování, se kterými se u svých spolužáků setkaly. N=18

- 3x posmívání kvůli jiné národnosti
- otravují, smějí se
- posmívání u řeči
- 2x rasismus, navážení do naší národnosti
- šlo o nadávky, že jsem z jiné země a že jsem jiné pleti
- že jsem myška, že jsem cikán
- že jsem Ukrajinka a nejsem české národnosti
- oni myslí, že Vietnam je špatně
- říkali, že jsem hnusná Rumunka
- o pomlouvání, že jsem Ukrajinka
- o tom, že jsem z Ruska
- špatné vyslovování
- že jsem mluvil hodně o Německu
- moc dlouhé na psaní, sem by se to nevešlo
- byl jsem chytřejší než oni

Graf č. 4 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle toho, nakolik se u spolužáků ve škole setkaly s šikanou nebo posmíváním kvůli jejich jazykovým dovednostem. N=108

Zhruba 1/4 dětí cizinců účastnících se šetření (26%, 28 žáků ZŠ) uvedla, že se ve škole občas ze strany spolužáků setkává s posmíváním či šikanou kvůli jejich jazykovým dovednostem a dva žáci (2%) dokonce přiznávají, že se stávají často terčem posměchu či šikany kvůli svým jazykovým dovednostem.

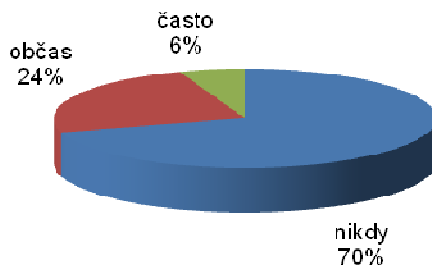
Zbylé téměř 3/4 dětí cizinců ze vzorku (72%, 78 žáků ZŠ) naopak tvrdí, že se s podobnými projevy u svých spoluobčanů ve škole zatím nikdy nesetkaly.

Výčet případů rovnajících se dle názorů dětí cizinců šikaně nebo posmívání kvůli jejich jazykovým dovednostem, se kterými se u svých spolužáků setkaly. N=18

- když jsem byl na ZŠ, neuměl jsem vyslovit "ř", smáli se mi a já jsem byl kvůli tomu naštvaný
- že jsem se nedokázala správně vyslovit, když jsem vyvolaná
- skloňování
- nesprávnému vyslovování
- posmívali se vyslovování

- trošku špatně mluvím
- nesprávné pádování slov
- mluví nesprávně a tak se smějí
- když zapomenu na tabuli napsat háček, blbě slovo
- nesprávné vyslovování, rychlé řeči
- o to, že když jsem přišla tu nová, tak jsem řekla místo vychodit, zachodit
- šlo o výslovnost
- jen výslovnost slov, ale taky se posmívali jen ze srandy, ale ne vážně
- že jsem vyvolaný
- bylo to při vyučování
- jiná kultura, jiná národnost
- určitě ano, ale teď mne nic nenapadá

Graf č. 5 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle toho, nakolik se u spolužáků ve škole setkaly s šikanou nebo posmíváním kvůli jejich původu. N=108

Více než 2/3 dětí cizinců ze vzorku (70%, 76 žáků ZŠ) se prostřednictvím ankety vyjádřily, že se ještě ve škole nikdy nestaly terčem šikany či posměchu kvůli jejich původu.

Téměř 1/4 respondentů ze vzorku (24%, 26 žáků ZŠ) však uvedlo, že se ze strany svých spolužáků občas ve škole setkaly s šikanou nebo posmíváním kvůli jejich původu.

V šesti případech (6% dětí cizinců ze vzorku) žáci dokonce tvrdí, že se ve škole s tímto nevybíravým způsobem chování setkávají ze strany okolí často (nikdy se v těchto případech nejedná o stejnou školu).

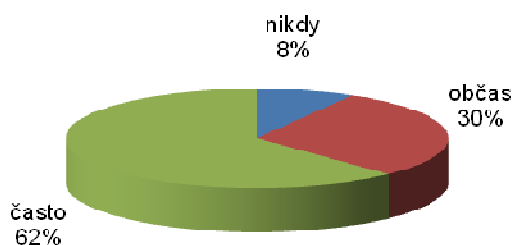
Pozn.: Při interpretaci kvantitativních údajů při takto malém vzorku respondentů a zvláště u takto citlivého tématu jakým je bezesporu problematika šikany, je potřeba zohlednit vypovídací schopnost dosažených výsledků. Bližší informace o nemístném chování napoví komentáře uvedené jednotlivými žáky ve volných otázkách a pomohou lépe objasnit i jejich povahu, která zůstává neidentifikována v odpovědích na uzavřené otázky zaměřující se na zjištění četnosti výskytu těchto jevů, a to díky spojení šikany a posmívání se ze strany spolužáků ve formulaci otázky.

Výčet případů rovnajících se dle názorů dětí cizinců šikaně nebo posmívání kvůli jejich původu, se kterými se u svých spolužáků setkaly. N=12

- národnostní rasismus, měl to naučené od rodičů - barva pleti, stravování se rýží
- kvůli vzhledu a barvě pleti - jiná národnost
- ty jsi Vietnamka jako china - ty jsi Vietnamec
- šlo o národnost - jsem žlutá, ale to není pravda
- kvůli pleti, že mám jiné oči - ale je to jenom ze srandy, že jsem žlutá
- kvůli barvě pleti a národnosti - říkali mi jinak než tak, jak se jmenuji

Pohled dětí cizinců na vztahy s učiteli ve škole

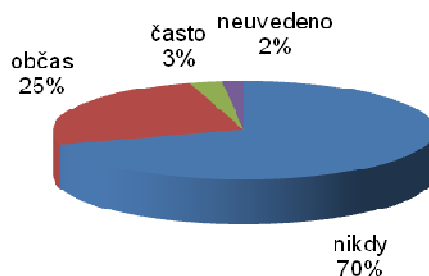
Graf č. 6 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle názoru, zda věnují učitelé dětem cizinců dostatek pozornosti. N=108

Téměř 2/3 dětí cizinců zapojených do průzkumu (62%, 67 žáků ZŠ) uvádí, že jim ve škole učitelé věnují ve většině případů dostatek pozornosti (byla zvolena odpověď často).

Necelá 1/3 respondentů ze zkoumaného vzorku (30%, 32 žáků) se domnívá, že jim učitelé věnují dostatek pozornosti ve škole jen občas a již značná menšina v podobě 8% žáků ZŠ (9 dětí cizinců) tvrdí, že tuto pozornost od učitelů nedostávají nikdy.

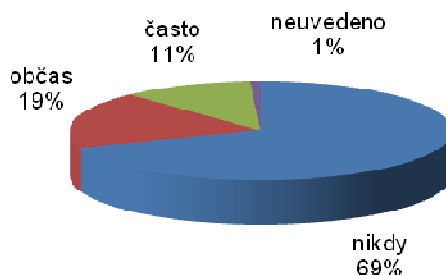
Graf č. 7 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle názoru, zda učitelé ve škole nadřezují českým dětem. N=108

Více než 2/3 dětí cizinců ze ZŠ (70%, 76 žáků) prostřednictvím svých výpovědí v anketě tvrdí, že učitelé ve školách nikdy českým dětem nenadržují.

Celá 1/4 respondentů ze vzorku (25%, 27 žáků ZŠ) se však domnívá, že českým dětem je ze strany učitelů v jejich škole občas nadřezováno a 3 žáci ze ZŠ (3%) dokonce soudí, že se tak děje často (vždy se jedná o jiné školské zařízení).

Graf č. 8 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle názoru, zda s nimi mají učitelé málo trpělivosti. N=108

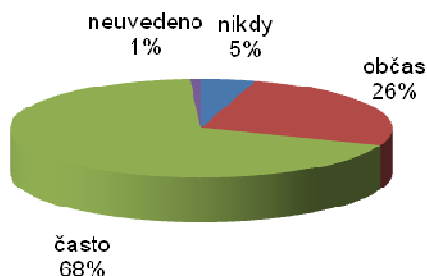

Více než 2/3 dětí zapojených do průzkumu (69%, 75 žáků ZŠ) tvrdí, že s nimi jejich učitelé mají ve škole dostatek trpělivosti a proto v reakci na danou otázku reagovaly tak, že si myslí, že s nimi učitelé nikdy nemají málo trpělivosti.

Necelá 1/5 respondentů ze zkoumaného vzorku (19%, 20 žáků) se však domnívá, že s nimi občas učitelé mají trpělivosti málo a již výrazná menšina v podobě 12 žáků (11%) dokonce uvádí, že se tak ze strany učitelů děje často.

Graf č. 9 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle názoru, zda k nim jsou učitelé spravedliví. N=108

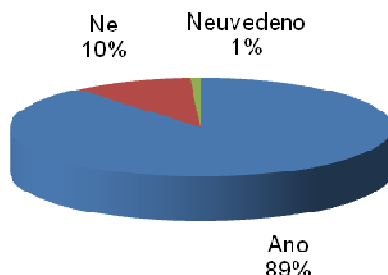

Více než 2/3 dětí cizinců ze zkoumaného vzorku (68%, 74 žáků ZŠ) soudí, že k nim jsou učitelé ve škole ve většině případů spravedliví (odpověď – často).

Výjimku v názorech vzorku respondentů tvoří 5 dětí cizinců (5%), dle jejichž názoru k nim učitelé nejsou ve škole nikdy spravedliví.

Zbývá 1/4 dětí ze vzorku (26%, 28 žáků) přiznává, že k nim jsou učitelé spravedliví jen občas.

Graf č. 10 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle toho, zda mají ve škole učitele, kterému mohou důvěřovat. N=108

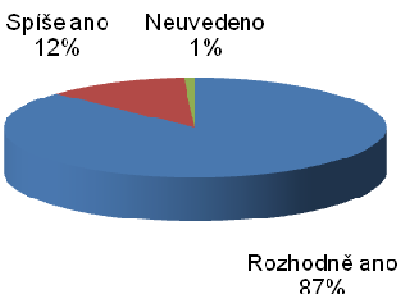

Výrazná většina dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření (89%, 96 žáků) se v anketě doznává, že se ve škole najde učitel, kterému mohou důvěřovat.

Pouze 10% dětí cizinců ze vzorku (11 žáků) tvrdí, že učitele, kterému mohou důvěřovat, zatím ve své základní škole nenašli.

Názory dětí cizinců na vlastní vzdělání a svou budoucnost

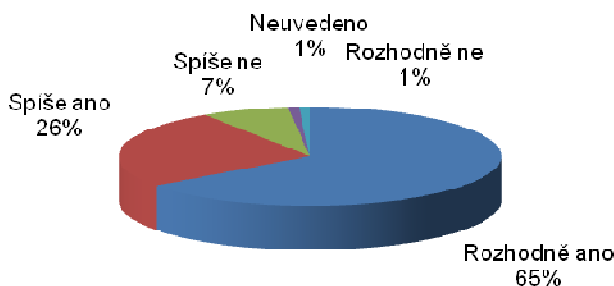
Graf č. 11 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle postoje k tvrzení, že škola je pro ně důležitá. N=108

Výrazná většina dětí cizinců ze ZŠ zapojených do šetření (87%, 94 žáků) přisuzuje škole a vzdělání velký význam a rozhodně ji považuje za důležitou.

I zbývající zhruba 1/10 respondentů (12%, 13 žáků ze ZŠ) vnímá školu za důležitou, jen není o jejím významu tak rozhodně přesvědčena.

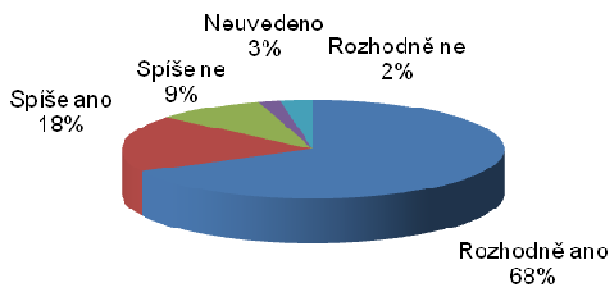
Graf č. 12 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle jejich názoru, zda jsou ve škole v něčem opravdu dobří. N=108

Valná většina respondentů ze vzorku dětí cizinců ze ZŠ (91%, 98 žáků) se více či méně domnívá, že jsou ve škole v něčem opravdu dobří. Téměř 2/3 respondentů je o tom navíc rozhodně přesvědčena.

Na druhé straně pouze 8% dětí cizinců ze vzorku (9 žáků ze ZŠ) více méně soudí, že není nic, v čem by ve škole vynikaly a mohly se považovat za opravdu dobré.

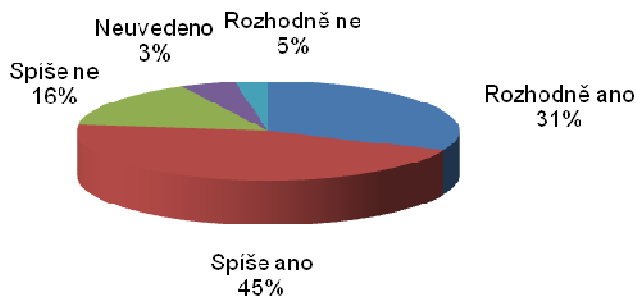
Graf č. 13 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle postoje k tvrzení, že jim rodina pomáhá/povzbuzuje je ve škole. N=108

Výrazná většina v podobě 86% respondentů ze vzorku (93 žáků ZŠ) více méně tvrdí, že je rodina povzbuzuje a pomáhá při studiu ve škole.

Pouhá zhruba 1/10 dětí cizinců zapojených do šetření (11%, 12 žáků ZŠ) naopak uvádí, že se jim více méně od rodiny nedostává pro studium ve škole takové podpory a povzbuzení.

Graf č. 14 Přehled dětí cizinců ze ZŠ účastnících se šetření dle toho, zda spojují svou budoucnost v dospělém věku s životem v ČR. N=108

Více než 3/4 dětí cizinců ze ZŠ zapojených do průzkumu (76%, 83 žáků) na otázku, zda budou chtít žít v ČR, až budou dospělí, odpovědělo více či méně ano. Pouze u necelé 1/3 respondentů (31%, 34 žáků) se však jednalo o rozhodný souhlas, zatímco plných 45% respondentů (49 žáků ZŠ) zvolilo tvrzení „spíše ano“.

Něco málo přes 1/5 respondentů ze vzorku (21%, 22 žáků) naopak v reakci na otázku nesouhlasilo a více či méně popřelo, že by svou budoucnost v dospělém věku spojovalo s životem v ČR.

Výčet nápadů a připomínek ze strany dětí cizinců k tomu, co by se mohlo na základních školách, do kterých dochází, zlepšit a problémů, s kterými by děti cizinců potřebovaly pomoc.

- Zlepšit výbavu, záchody, šatny, jídlu, hřiště, lavice a tělocvičnu.
- Aby se mohlo více výběrů v jídelně.
- Udělat si cedulky v jiném jazyce před ředitelny, aby cizinci věděli, o co jde.
- Aby si mě nešikanovali kvůli jiné národnosti.
- Chci být dobrý, snažit se abych byl hodný.
- jídlo, výbavu
- hřiště
- český knížky i s bulharštinou
- Doufám, že škola otevře ještě další kurz češtiny pro žáky.
- nic bych neměnila
- nic bych neměnila
- žádný, to pro mě stačí
- nic
- chtěl bych, aby byly dva pracovní dny
- žádné
- Myslím si, že školy jsou dostatečně vybavené pro cizince, alespoň naše škola je. Nemám s nikým žádné problémy.
- Mohlo by se zlepšit chování k cizí národnosti.
- Rozhodně bych změnila hodně věcí, ale lidi jsou holt takový, jaký jsou. Nemůžeme je nějak měnit s jejíma vlastnostma. V životě, musí být nějaký, kteří jsou oškliví, nikdo není dokonalý.
- Mohli by zavést doučování a kroužky.
- Chtěla bych, abychom měli tři měsíce letních prázdnin, chci jít na vysokou a stát se dětským lékařem.
- Nic bych nechtěla změnit, protože se mi tam líbí všechno. V srdci mám, že budu doktorka zubařka.
- Aby na mne neřvali učitelé, aby se chovali normálně.
- pomáhat vyslovovat
- Chtěla bych, abychom se všichni kamarádili, pomáhali navzájem a všichni se zlepšili a dodržovali školní řád.
- Nevím, napadá mne spousta věcí, ale nemyslím si, že by se něco změnilo.
- Potřebuji pomoci s českou gramatikou (u, ú, ů, y, ý, í, i) dobře bylo mít školního psychologa.
- český jazyk
- mohlo zlepšit chování
- V mé škole nechci nic zlepšit, takhle mi vyhovuje.
- víc cvičit a delší přestávky
- mít kroužek na šití, nic nechci změnit
- mít kroužek na wrestling, nic nechci změnit
- Stačí mi, když mi pomůžete s českých pravopisem, poněvadž jsem na tom velice špatně a určitě se najde nějaká chyba v tomto souvětí. :o)
- nemám nic na srdci
- Lepší nábytek a chtěla bych, abychom si mohli vybrat, s kým budeme ve třídě (spolužáci stejného ročníku).
- nové pomůcky ve škole
- nevím

4.2 Fokusní skupiny s žáky z řad dětí cizinců na vybraných základních školách v Ústeckém kraji

Fokusní skupiny byly součástí detailního průzkumu potřeb dětí cizinců na základních školách v Ústeckém kraji, včetně analýzy klíčových (modelových) situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají.

Cílem fokusních skupin bylo hlouběji prozkoumat oblast vzájemných vztahů dětí cizinců s ostatními spolužáky a s pedagogy na škole, zachytit možné konfliktní roviny a zmapovat možné problémy, se kterými se žáci z řad dětí cizinců na škole setkávají, především s důrazem na problematiku znalosti českého jazyka. Celkem tři fokusní skupiny byly realizovány v rámci vyučovacích hodin (45 min.) na vybraných základních školách v Ústeckém kraji. Fokusních skupin se účastnilo celkem 36 žáků. Fokusní skupiny byly realizovány během měsíce února a března 2010.

4.2.1 Charakteristika účastníků fokusních skupin:

1. ZŠ Komenského, Děčín - celkem 13 z celkového počtu 17 dětí cizinců, kteří školu navštěvují. Věkové rozpětí od 7 do 17 let, rodiče 11-ti z nich pochází z Vietnamu, jednoho žáka z Ruska a posledního z Moldavska. Fokusní skupina se uskutečnila 19. 2. 2010 od 10,00 do 10,45.
2. ZŠ Zahradní, Chomutov - celkem 14 dětí cizinců. Věkové rozpětí od 8 do 14 let, rodiče 6-ti z nich pochází z Vietnamu, po dvou žácích z Ruska, Ukrajiny a Kyrgyzstánu. Fokusní skupina se uskutečnila 25. 2. 2010 od 10,55 do 11,40.
3. ZŠ Elišky Krásnohorské, Ústí nad Labem - celkem 9 dětí cizinců. Věkové rozpětí od 10 do 13 let, rodiče 6-ti z nich pochází z Vietnamu, dvou žáků z Ruska a posledního z Nigérie. Fokusní skupina se uskutečnila 24. 2. 2010 od 10,55 do 11,40

4.2.2 Souhrn výsledků z fokusních skupin

Oblast „Vzájemných vztahů dětí cizinců se spolužáky“

Ve všech třech fokusních skupinách (školách) jsou vztahy mezi dětmi cizinců a ostatními spolužáky většinou navazovány přirozeně, bez ohledu na původ dětí a jejich sociokulturní odlišnosti.

Děti cizinců se kamarádí ve škole s každým, většina jejich kamarádů jsou Češi a kamarádství není vázáno jen na školu, ale rozvíjí se a často přesahuje i mimo školu. Někteří, zejména starší žáci, přiznávají, že ač mají spoustu kamarádů i mezi Čechy, radši se kamarádí se spolužáky stejné národnosti, protože si více vzájemně rozumí.

Děti cizinců akcentují shodně ve všech fokusních skupinách fakt, že v začátcích, kdy do školního kolektivu vstupovaly, si musely vyslechnout i řadu narážek a připomínek od spolužáků, a že kamarády si získávaly postupně, často až na druhém stupni. Např. jeden žák uvádí, že se při vstupu do třídy stal

„trnem v oku“ ostatních spolužáků, a to z důvodu, že není Čech. V jedné fokusní skupině se pak děti cizinců shodují, že se ve třídě vždy najde minimálně jeden spolužák, co má občas vůči dětem cizinců nějaké připomínky či narážky a občas se děti cizinců stávají terčem nemístného posměchu.

Jiný žák charakterizuje vztahy se spolužáky následovně „Chování spolužáků docela dobré, jen když něco řeknu špatně, tak si myslí, že nedokážu to, co ostatní“ Právě podceňování dovedností a znalostí dětí cizinců je žáky napříč fokusními skupinami vnímáno jako častější a citlivější než téma posměchu či náznaků šikany dětí cizinců ze strany spolužáků z většinové společnosti. Pokud se objevují od spolužáků směrem k dětem cizinců poznámky typu oslovení „Rusáček“, či „Rákosník“ narážející na zevnější odlišnost dětí cizinců, jsou dětmi cizinců vnímány tak, že je spolužáci říkají spíše ve srandě, a že to nemyslí vážně.

Oblast „Vzájemných vztahů mezi dětmi cizinců a učiteli“

Napříč fokusními skupinami vyjadřují děti cizinců ve většině spokojenost s jejich učiteli. Oceňují na nich zájem o jejich osobu a spravedlivý přístup – viz. citace jednoho z místních žáků - „Líbí se mi, jak jsou učitelé upřímní, u nás ve škole nerozlišují, jestli jsme cizinci nebo ne. Chovají se ke všem stejně.“ Často se u dětí cizinců objevuje i oceňování přístupu a kvality pedagogických dovedností některých učitelů, jejich trpělivost při vysvětlování tématu ve výuce a ochota pomoci v případě nepochopení probírané látky.

Ohledně učitelů panuje ve všech fokusních skupinách názor, že dětem cizinců neposkytují žádné speciální úlevy a měří jim stejným metrem jako spolužákům z většinové společnosti, v jedné fokusní skupině pouze připouští, že mají děti cizinců více tolerance ve výuce českého jazyka.

Ve dvou fokusních skupinách děti cizinců shodně uvádí, že se nesetkaly s přístupem, kdyby měl vůči nim někdo z učitelů nemístné připomínky související s jejich původem a rozlišoval tak mezi dětmi z většinové společnosti a mezi dětmi cizinců. V jedné fokusní skupině děti uvádí, že se mezi učiteli objevují i případy, kdy mají k dětem cizinců jiný přístup než k dětem pocházejícím z většinové společnosti. Zaznamenán byl případ žáka, jenž se setkal s nemístným chováním učitele vůči jeho komunitě, a zároveň vůči jeho osobě vycházejícího z předsudku, že Vietnamci jedí kočky. Žák v tomto případě našel zastání mezi svými spolužáky. Jiný žák se setkal s přístupem, kdy učitel ztratil trpělivost s jedním žákem pocházejícím z Vietnamu a jeho vztek se přelil i na ostatní spolužáky ze stejné komunity.

Na dvou ze tří škol, ve kterých proběhly fokusní skupiny, působí speciální pedagogický pracovník zaměřený mj. na práci s dětmi cizinců. V jednom případě se jedná o výchovného poradce, který je dětmi cizinců velice pozitivně hodnocen jako styčná osoba, za kterou mohou kdykoli zajít, a která se jim věnuje. Ve druhé škole je přítomen asistent pro sociokulturně znevýhodněné děti, kterého v praxi využívají zejména děti z romského etnika a nebyl dětmi cizinců z uvedené fokusní skupiny významně zmiňován.

Oblast „Znalost českého jazyka“

Napříč všemi třemi fokusními skupinami převažuje ohledně používání jazyka fakt, že ve škole hovoří děti cizinců česky a doma většina z nich hovoří ve svém rodném jazyce. To je dáno především limitovanou schopností rodičů používat češtinu. Pouze zhruba polovina rodičů ze vzorku dětí cizinců napříč fokusními skupinami totiž hovoří kromě mateřského jazyka i česky.

Znalost češtiny byla u drtivé většiny účastníků fokusních skupin na velmi dobré úrovni, neboť děti v ČR pobývají již několik let. Naopak děti cizinců hojně přiznávají, že mají větší problémy se svým mateřským jazykem, kdy většinou komunikují pouze ústně, umí číst, ale v psaném projevu mají velké rezervy.

Na dotaz „jak se děti cizinců naučili češtině“ účastníci fokusních skupin uvádějí, že se zpravidla češtině učí výhradně jen při školním vyučování a v kolektivu většinové společnosti v každodenním životě, tj. nedochází na žádné speciální kurzy ČJ. Dětem cizinců původem z Vietnamu často s češtinou pomáhají i „paní na hlídání“ jež se o děti starají, když jejich rodiče jsou v práci.

Obecně je důležitým aspektem pro zvládnutí školní výuky období, kdy děti cizinců přijedou do ČR. Zda se naučí češtinu ještě před vstupem do školy či „jsou hozeni do vody“ a učí se češtinu za chodu ve škole, kam ihned po svém příjezdu nastoupí, aniž by tento jazyk ovládaly.

Dle žáků dochází na první stupeň většinou ty děti cizinců, kteří přiměřeně ovládají český jazyk, na děti cizinců bez odpovídající znalosti českého jazyka dle nich není škola připravena.

Ve všech fokusních skupinách se děti cizinců shodují, že při jejich hodnocení z českého jazyka učitelé často zastávají tolerantnější přístup.

Děti cizinců se shodují, že zapojení jejich rodičů do pomoci se školní výukou je vzhledem k nedostatečné znalosti češtiny zpravidla limitováno. Pokud se tak děje, je to zpravidla v nižších ročnících, později již tolik ne.

4.3 Anketní šetření mezi studenty středních škol v Ústeckém kraji

Anketní šetření bylo součástí detailního průzkumu potřeb dětí cizinců na středních školách v Ústeckém kraji, včetně analýzy klíčových (modelových) situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají.

Anketa si kladla za cíl v kostce zjistit, co si studenti myslí o škole, kterou navštěvují, o spolužácích a jejich vztahu k respondentům, o učitelích a o jejich vztahu k nim, a o obecných názorech studentů z řad dětí cizinců na školu a jejich budoucnost.

Anketní šetření bylo realizováno formou standardního písemného dotazníku obsahujícího smíšený typ otázek (celkem 17 otázek). Dotazník byl distribuován (jakož i získáván vyplněný zpět) v tištěné podobě přímo ve školách, které studenti navštěvují. Dotazník byl vzhledem k jazykovým bariérám

cílových skupin zpracován ve čtyřech jazykových mutacích (česky, anglicky, rusky a vietnamsky). Osloveno bylo celkem 250 studentů z vybraných středních škol v Ústeckém kraji. Anketní šetření proběhlo během února a března 2010. Dotazník vyplnilo celkem 91 respondentů, návratnost činila 35%.

4.3.1 Charakteristika účastníků šetření

Základní kategorizace respondentů anketního průzkumu byla provedena následovně:

- děti cizinců dle jejich pohlaví
- děti cizinců dle jejich věku
- děti cizinců dle jejich národnosti
- děti cizinců dle délky jejich pobytu v ČR

Detailní analýza je uvedena v následujících tabulkách a grafech:

Tab. č. 1 Přehled dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich pohlaví:

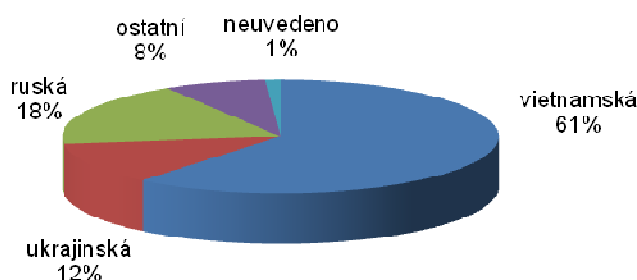
Přehled dětí cizinců dle pohlaví	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled dětí cizinců dle zastoupeného pohlaví v %
Muž	48	53 %
Žena	43	47 %
Celkem	91	100 %

Tab. č. 2 Přehled dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich věku:

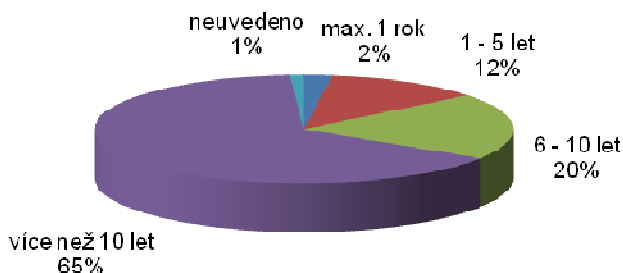
Věkové rozpětí dětí cizinců ze SŠ	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled dětí cizinců dle délky jejich pobytu v ČR v %
11 až 13 let	18	20 %
14 až 16 let	23	25 %
17 a více let	50	55 %
Celkem	91	100 %

Tab. č. 3 Přehled dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich národnosti.

Národnost dětí cizinců ve školách	Počet subjektů z výběrového vzorku	Národnost dětí cizinců ve školách v %
vietnamská	56	61 %
ruská	17	18 %
ukrajinská	11	12 %
ostatní (běloruská, polská, ghanská, bosenská, mongolská, arménská)	po 1	8 %
Neuvedeno	1	1 %
Celkem	91	100 %

Graf č. 1 Přehled dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich národnosti. N = 91

Tab. č. 4 Přehled dětí cizinců účastnících se šetření dle délky jejich pobytu v ČR:

Délka pobytu dětí cizinců v ČR (v rocích)	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled dětí cizinců dle délky jejich pobytu v ČR v %
max. 1	2	2 %
více než 1 a méně či rovno 3	4	4 %
více než 3 a méně či rovno 5	7	8 %
více než 5 a méně či rovno 10	18	20 %
více než 10 a méně či rovno 20	59	65 %
neuvedeno	1	1 %
Celkem	91	100 %

Graf č. 2 Přehled dětí cizinců účastnících se šetření dle délky jejich pobytu v ČR. N = 91

Shrnutí charakteristiky účastníků šetření

Do šetření dětí cizinců docházejících do středních škol v Ústeckém kraji se aktivně zapojilo celkem 91 studentů, kteří pochází minimálně z 8 škol situovaných ve městech Chomutov, Děčín, Ústí nad Labem, Teplice, Most, Rumburk a Klášterec nad Ohří.

2/3 vyplněných anket (66%, 60 respondentů) pochází pouze od studentů-děti cizinců navštěvující gymnázia v kraji.

Nejpočetněji zastoupenou věkovou skupinou respondentů ve vzorku jsou studenti ve věku 17 až 21 let, kteří tvoří více než 1/2 respondentů (55%, 50 studentů). 1/4 respondentů potom tvoří studenti ve věku 14 až 16 let (23) a o něco menší zastoupení (20%, 18) čítá skupina nejmladších studentů z víceletých gymnázií ve věku 11 až 13 let.

Nejvíce, a to bezmála 2/3 dětí cizinců ze vzorku (61%, 56 žáků ze SŠ) uvádí jako svou národnost vietnamskou. Následují děti cizinců pocházejících z bývalých republik Sovětského svazu, jejichž podíly však jednotlivě již nepřesahují 1/5 celého vzorku (národnost ruská 18%, ukrajinská 12%). Zbývajících zhruba 8% studentů ze vzorku je rovnoměrně zastoupeno dětmi cizinců ostatních 7 národností, podrobněji viz tabulka č. 3.

Výrazná většina dětí cizinců ze vzorku (85%, 77 studentů SŠ) v anketě uvádí, že na území České republiky žije již dlouhodobě, a to více než 5 let. Celé 2/3 dětí cizinců (65%, 59 studentů) dle svých odpovědí dokonce uvádí, že v ČR pobývá již více než 10 let a rovných 22 % respondentů ze vzorku zároveň tvrdí, že se v Čechách přímo narodili, přičemž výraznou většinu z nich (přes 90%) tvoří děti Vietnamců. Detailnější rozbor viz. tabulka č. 4.

4.3.2 Hlavní výsledky šetření

Pohled dětí cizinců na vztahy se spolužáky ve škole

Tab. č. 5 Přehled dětí cizinců ze SŠ účastnících se šetření dle toho, zda a kolik mají ve škole kamarádů:

Stupnice četnosti počtu kamarádů ve škole	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled dětí cizinců dle počtu dobrých kamarádů, které mají ve škole v %
0	1	1 %
1 až 3	9	10 %
4 až 5	9	10 %
6 až 10	15	17 %
Více než 10*	53	57 %
Neuvedeno	4	4 %
Celkem	91	100 %
* slovní odpověď „hodně“ byla kvalifikována rovněž jako více než 10 kamarádů		

Dle skupiny otázek zaměřených na téma, zda mají děti cizinců ze vzorku na své střední škole kamarády a případně jakých jsou národností, jsme výstupy shrnuli do následujícího zjištění:

Děti cizinců účastnících se průzkumu navštěvující střední školy v Ústeckém kraji jsou v prostředí svých škol začlenění a navazují kamarádské vztahy. Toto tvrzení dokládá skutečnost, že až na jednu výjimku

nikdo ze studentů ze zkoumaného vzorku v anketě neuvedl, že by ve svém školním prostředí neměl ani jednoho kamaráda.

Navíc téměř 3/4 respondentů (74%, 68 studentů) uvádí, že ve škole mají kamarádů velké množství, a to minimálně 6 a více.

V případech, kdy mají děti cizinců co do četnosti kamarádů nejméně (1-3 kamarádi, 11%, 9 žáků), se jedná většinou o studenty ze zemí bývalého Sovětského svazu, kteří se do ČR přistěhovali v průběhu jejich dětství.

Na rozdíl od průzkumu dětí cizinců ze základních škol se zde výrazně neprojevil vztah, že nejméně kamarádů mají nejmladší studenti, kteří se ještě nestačili v nejnižších ročnících dostatečně poznat a spřátelit se i s dalšími spolužáky.

Obdobně jako u výstupů šetření dětí cizinců ze ZŠ vychází ve zkoumaném vzorku děti cizinců navštěvujících střední školy, že se neuzavírají do sebe či neseparují z většinového kolektivu. Potvrzuje to i fakt, že až na tři výjimky (3%) všechny děti zapojené do šetření uvádí, že mezi jejich dobré kamarády ve škole patří i spolužáci české národnosti.

Téměř 3/4 respondentů (73%, 66 studentů) zároveň tvrdí, že českých kamarádů ve škole mají větší množství, a to v tomto případě znamená více než 5.

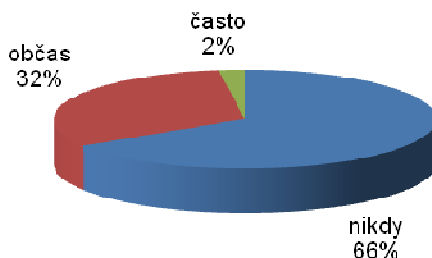
Vazby a přátelství navazují děti cizinců ze zkoumaného vzorku rovněž se spolužáky stejné národnosti, ale jejich počet je ve školách početně omezenější a tak, co do množství převládají vazby na kamarády české národnosti. Na rozdíl od průzkumu dětí cizinců na základních školách však není tento trend na středních školách tak markantně výrazný.

Toto tvrzení dokládá i fakt, že pouze 1/4 dětí cizinců ze vzorku (26%, 24 studentů) nemá ve své střední škole žádného kamaráda stejné národnosti a zhruba 1/2 dětí cizinců (51%, 46 žáků) uvádí, že počet jejich kamarádů stejné národnosti se pohybuje v rozmezí 1 až 3.

Kamarádské vazby dětí cizinců účastníci se šetření navazují i se spolužáky jiné než jejich či české národnosti, avšak jejich počet je ve školách omezený, proto převážně převládají vazby na kamarády české národnosti.

Zjištění obdobné jako v průzkumu dětí cizinců ze ZŠ je i zde doloženo výstupy z anket, že téměř 1/2 dětí cizinců ze vzorku (49%, 45 studentů) nemá na své střední škole žádného kamaráda jiné než své či české národnosti a celá 1/3 dětí cizinců (33%, 33 studentů) uvádí, že počet jejich kamarádů těchto národností se pohybuje v rozmezí 1 až 3.

Graf č. 3 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle toho, nakolik se u spolužáků ve škole setkaly s šikanou nebo posmíváním kvůli jejich odlišnostem v chování. N=91

Rovně 2/3 dětí cizinců ze SŠ účastnících se daného šetření (66%, 60 studentů) v anketě uvádí, že se ve škole ze strany spolužáků prozatím nikdy nesetkaly se šikanou či posmíváním kvůli jejich odlišnostem v chování.

Výjimku tvoří 2 děti cizinců ze vzorku (2%, nejedná se vždy o stejnou střední školu) v anketě přiznávají, že se stávali často terčem projevů posměchu a šikany kvůli jejich odlišnostem v chování a další téměř 1/3 dětí cizinců ze vzorku (32%, 29 studentů SŠ) tvrdí, že se občas ve škole setkaly ze strany spolužáků s tímto druhem nemístného chování. Celé 3/4 z nich tvoří studenti vietnamské národnosti, což mírně převyšuje i jejich poměrné zastoupení (61%) mezi dětmi cizinců ve zkoumaném vzorku.

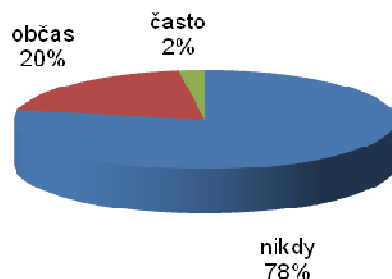
Při porovnání situace mezi prostředím na SŠ a ZŠ ve zkoumaných vzorcích jsme nedospěli k výrazně odlišným výsledkům. Pro mírně vyšší výskyt reakcí dětí cizinců ze SŠ, že se občas staly terčem nevybíravého chování ze strany svých spolužáků, může být důvodem i fakt zmiňovaný v několika níže uvedených komentářích, že byly svědky tohoto chování hraničícího se šikanou či nemístnými posměšky v minulosti a tedy již ne v aktuálním kolektivu, nýbrž v prostředí dřívějšího působiště na základní škole.

Výčet případů rovnajících se dle názorů dětí cizinců šikaně nebo posmívání kvůli jejich odlišnostem v chování, se kterými se u svých spolužáků setkaly. N=23

- u oblečení, např. že jsou z číny atd. Ale moc mi to nevadí, ignoruju je a občas se i zasměju.
- netoleranci
- myslím si, že jsem starší a dávám přednost škole. Mám odlišné názory, vyrůstala jsem v jiném prostředí, atd. - vysmívali se mi spolužáci kvůli tomu, jak mluvím (ze začátku mi čeština moc nešla), dále jsem byl cílem různých urážek
- ve škole se mi to stalo asi jenom jednou, spíše venku na ulici. Volají na nás čin čang čong. - tedy já osobně někdy, ale už jsem se setkala s výsměchem ostatních vůči jinému

- kamarádovi, vůči jeho výslovnosti a skloňování
- šlo spíše o základní školu na prvním stupni, dětské posmívání se
  - kulturní zvyky
  - například poznámky na tradice, charakteristika státu, zprávy ze světa
  - o rase
  - na téhle škole ne. Na základce šikana typu: rusáku vypadni atd., pokus o fyzickou šikanu byl, ale nenechal jsem se.
  - slyšel jsem pomluvy o tom, že jsem moc chytrá a podlézává učitelům, že jsem nespolečenská a uzavřená. Myslím si, že tomu tak není.
  - stává se to výjimečně.
- šlo o nepochopení rovnoprávnosti jedince jiné rasy, národnosti.
  - o očích
  - provokace. Rychle se vytočím a oni toho využívají
  - vzhled (šikmé oči, žlutá barva)
  - jiná národnost, přístup k studiu, studijní výsledky
  - z důvodu rasy
  - nějaké zvyky
  - různé narážky na můj vzhled, pleť, atd.
  - měli narážky typu: "Vrať se do Vietnamu"
  - nevzpomínám si, ale určitě něco se najde

Graf č. 4 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle toho, nakolik se u spolužáků ve škole setkaly s šikanou nebo posmíváním kvůli jejich jazykovým dovednostem. N=91

1/5 dětí cizinců účastnících se šetření (20%, 18 studentů SŠ) uvedla, že se ve škole občas ze strany spolužáků setkává s projevy posměchu či šikany kvůli jejich jazykovým dovednostem a dva studenti (2%) dokonce přiznávají, že se setkávali často s posmíváním či šikanou kvůli svým jazykovým dovednostem.

Zbylé více než 3/4 dětí cizinců ze vzorku (78%, 71 studentů SŠ) naopak tvrdí, že se s podobnými projevy u svých spolužáků ve škole zatím nikdy nesetkaly.

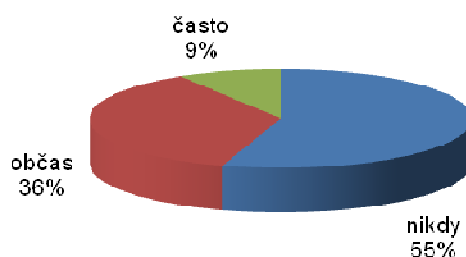

Při porovnání situace mezi prostředím na SŠ a ZŠ ve zkoumaných vzorcích jsme nezjistili podstatnějších rozdílů.

Výčet případů rovnajících se dle názorů dětí cizinců šikaně nebo posmívání kvůli jejich jazykovým dovednostem, se kterými se u svých spolužáků setkaly. N=11

- neznalost zastaralých knižních výrazů
- kvůli nesprávnému vyslovování (dvojevýskyt)
- neporozumění výrazu
- za chybnou odpověď z českého jazyka
- například nesprávná gramatika
- občas mi to ujelo. Vysmívali se mi asi 3-5 spolužáků
- za každou větou používám slovo NE
- teď už ne, bylo to v době, kdy jsem neuměla česky tak dobře

Graf č. 5 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle toho, nakolik se u spolužáků ve škole setkaly s šikanou nebo posmíváním kvůli jejich původu. N=91

Něco málo přes 1/2 dětí cizinců ze vzorku (55%, 50 studentů SŠ) se prostřednictvím ankety vyjádřilo, že se ještě ve škole nikdy nestalo terčem šikany či posměchu kvůli jejich původu.

Zhruba 1/3 respondentů ze vzorku (36%, 33 studentů SŠ) však uvedlo, že se ze strany svých spolužáků občas ve škole setkaly s šikanou nebo posměchem kvůli jejich původu.

V osmi případech (9% dětí cizinců ze vzorku) studenti dokonce tvrdí, že se ve škole s tímto nevybíravým způsobem chování setkávali ze strany okolí často.

Ačkoli v porovnání situace s výskytem nemístného chování kvůli odlišnému původu mezi ZŠ a SŠ vychází poměrně lépe výsledek u zkoumaného vzorku ze ZŠ (SŠ - 55% nikdy, 36% občas, 9% často, ZŠ – 70% nikdy, 24% občas, 6% často) v níže uvedených komentářích se objevují indicie, že se mohlo v řadě zmiňovaných případů jednat o jevy z minulosti a tedy z dřívějšího působení na ZŠ. Z výpovědí některých studentů není totiž zároveň plně jasné, zda li se tento typ nežádoucího chování stal ve školním prostředí/kolektivu či v rámci každodenního života mimo školu.

Každopádně v komentářích jsou jasně zmiňovány i projevy nemístných poznámek vůči odlišnostem v barvě pleti a dalších odlišnostech v zevnějším vzhledu dětí cizinců, které se převážně vyskytovaly u studentů, dětí pocházejících z Asie.

Další formy těchto projevů se v podobě odsudků či posměchu kvůli národnosti, která nemá u české většinové společnosti vybudovanou příznivou image opírající se opět o předsudky, dotýkají často děti cizinců pocházejících z Ruska, Ukrajiny, Vietnamu či Rumunska.

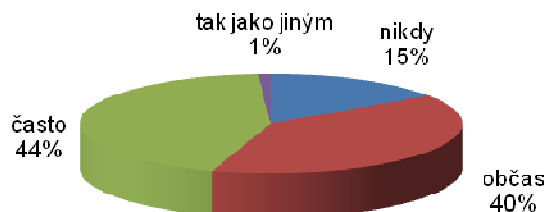
Pozn.: Při interpretaci kvantitativních údajů při takto malém vzorku respondentů a zvláště u takto citlivého tématu jakým je bezesporu problematika šikany, je potřeba zohlednit vypovídací schopnost dosažených výsledků. Bližší informace o nemístném chování napoví komentáře uvedené jednotlivými žáky ve volných otázkách a pomohou lépe objasnit i jejich povahu, která zůstává neidentifikována v odpovědích na uzavřené otázky zaměřující se na zjištění četnosti výskytu těchto jevů, a to díky spojení šikany a posmívání se ze strany spolužáků ve formulaci otázky.

Výčet případů rovnajících se dle názorů dětí cizinců šikaně nebo posmívání kvůli jejich původu, se kterými se u svých spolužáků setkaly. N=20

- spíše kvůli jménu, ale ať si myslí a říkají, co chtějí :op
- posmívali se mému jménu
- spíše to bylo na základní škole, různé nadávky, výsměchy
- bylo to na základce, smáli se mi, že jsem Vietnamka, ale já jsem se nezlobila, protože jsem hrdá, že jsem Vietnamka.
- posmívání se národnosti, narážky
- na ZŠ od malých dětí, které spíše ale nevěděly, oč přesně jde
- říkají mi rákosník
- barva pleti, opovrhování národností
- vzhled, barva pleti
- kvůli tomu, že mám tmavší barvu tváře, ale je to jenom na ZŠ a od jednoho spolužáka, který toho nechal
- bylo to spíše na základní škole.
- nešlo o nic závažného
- mysleli si o sobě, že jsou lepší než já, povyšovali se
- jenom zřídka se mi vysmívali, ale neberu to vážně
- šikmé oči, žlutá barva
- barva pleti, házení všech Vietnamců do 1 pytle
- z důvodu rasy
- stánkaři, mateřský jazyk, vzhled
- to samé jak v předešlé otázce
- oslovují nás jako "žlutý"

Pohled dětí cizinců na vztahy s učiteli ve škole

Graf č. 6 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle názoru, zda věnují učitelé dětem cizinců dostatek pozornosti. N=91

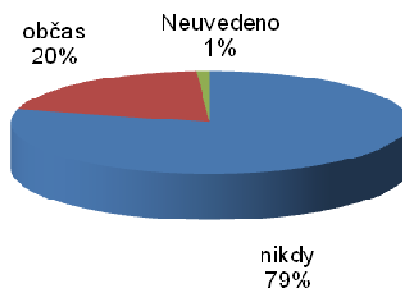
Otázka, zda si děti cizinců ze SŠ myslí, že jim učitelé věnují dostatek pozornosti, rozdělila respondenty aktivně zapojené do průzkumu na dvě přibližně stejně četné skupiny.

Zatímco 44% respondentů (40 studentů SŠ) uvádí, že jim ve škole učitelé věnují ve většině případů dostatek pozornosti (odpověď zvolili často), přibližně stejně velká skupina respondentů ze zkoumaného vzorku (40%, 36 studentů) se domnívá, že jim učitelé věnují dostatek pozornosti ve škole jen občas.

Menšina v podobě 15% studentů SŠ (14 dětí cizinců) tvrdí, že tuto pozornost od učitelů nedostávají nikdy.

V porovnání mezi vzorky ze ZŠ a SŠ dle výsledků anketního šetření vychází, že studenti ze středních škol se ve zvýšené míře domnívají, že jim dětem cizinců učitelé nevěnují dostatek pozornosti (SŠ - 15% nikdy, 40% občas, 44% často, ZŠ - 8% nikdy, 30% občas, 62% často)

Graf č.7 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle názoru, zda učitelé ve škole nadržují českým dětem. N=91

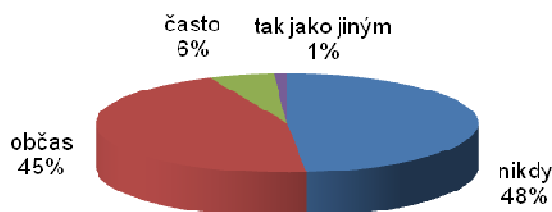

Více než 2/3 dětí cizinců ze SŠ (79%, 72 studentů) zapojených do průzkumu tvrdí, že učitelé ve školách nikdy českým dětem nenadržují.

1/5 respondentů ze vzorku (20%, 18 studentů SŠ) se však domnívá, že českým dětem je ze strany učitelů v jejich škole občas nadržováno.

Při porovnání situace mezi prostředím na SŠ a ZŠ ve zkoumaných vzorcích jsme v této otázce nenašli markantnější rozdíly.

Graf č. 8 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle názoru, zda s nimi mají učitelé málo trpělivosti. N=91

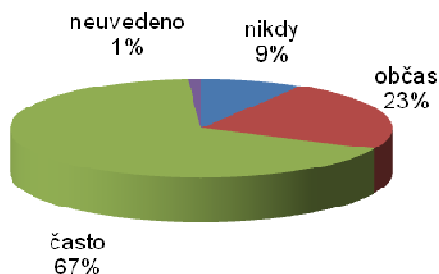
Otázka, zda si děti cizinců ze SŠ myslí, že s nimi učitelé mají málo trpělivosti, rozdělila opět respondenty účastnící se daného šetření do dvou přibližně stejně četných skupin.

Zatímco 48% dětí cizinců ze vzorku (44 studentů SŠ) tvrdí, že s nimi jejich učitelé mají ve škole dostatek trpělivosti a proto v reakci na danou otázku reagovalo tak, že si myslí, že s nimi učitelé nikdy nemají málo trpělivosti.

Přibližně stejně velká skupina respondentů ze zkoumaného vzorku (45%, 41 studentů) se však domnívá, že s nimi občas učitelé mají trpělivosti málo a již výrazná menšina v podání 5 studentů (6 %) dokonce uvádí, že se tak ze strany učitelů děje často.

V porovnání mezi vzorky za ZŠ a SŠ dle výstupů anketního průzkumu vychází, že studenti ze středních škol se v mírně zvýšené míře domnívají, že s nimi - dětmi cizinců učitelé nemají dostatek trpělivosti. (SŠ – 48 % nikdy, 45 % občas, 6 % často, ZŠ – 69 % nikdy, 19 % občas, 11 % často)

Graf č. 9 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle názoru, zda k nim jsou učitelé spravedliví. N=91

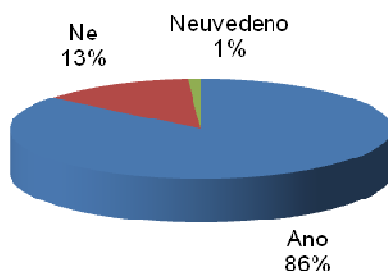
Více než 2/3 dětí cizinců ze zkoumaného vzorku (67%, 61 studentů SŠ) soudí, že k nim jsou učitelé ve škole ve většině případů spravedliví (odpověď – často).

Výjimku v názorech vzorku respondentů tvoří 8 dětí cizinců (9%), dle jejichž názoru k nim učitelé nejsou ve škole nikdy spravedliví.

Zbývající téměř 1/4 dětí ze vzorku (23%, 21 studentů) přiznává, že k nim jsou učitelé spravedliví jen občas.

Při porovnání situace mezi prostředím na SŠ a ZŠ ve zkoumaných vzorcích jsme nedospěli k výrazně odlišným výsledkům.

Graf č. 10 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle toho, zda mají ve škole učitele, kterému mohou důvěřovat. N=91

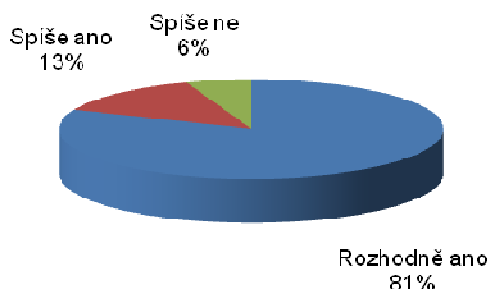
Značná většina dětí cizinců ze SŠ aktivně zapojených do průzkumu (86%, 78 studentů) v anketě uvádí, že se ve škole najde učitel, kterému může důvěřovat.

Pouze 13% dětí cizinců ze vzorku (12 studentů) tvrdí, že učitele, kterému mohou důvěřovat, zatím na své střední škole nenašli.

Při porovnání situace mezi prostředím na SŠ a ZŠ ve zkoumaných vzorcích jsme v této otázce nezaznamenali významnějších rozdílů.

Názory dětí cizinců na vlastní vzdělání a svou budoucnost

Graf č. 11 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle postoje k tvrzení, že škola je pro ně důležitá. N=91

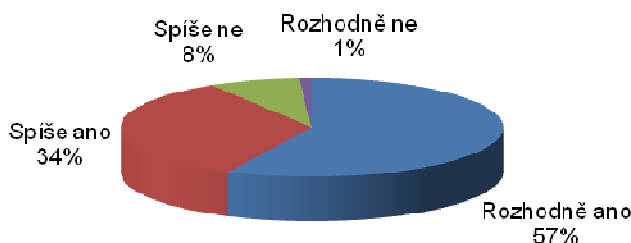

Značná většina dětí cizinců ze SŠ účastnících se anketního průzkumu (81%, 74 studentů) přisuzuje škole a vzdělání velký význam a rozhodně ji považuje za důležitou.

Další zhruba 1/10 respondentů (13%, 12 studentů ze SŠ) vnímá školu rovněž za důležitou, jen není o jejím významu tak rozhodně přesvědčena a výrazná menšina v podobě 5 zbývajících studentů (6%) si myslí, že škola pro ně spíše není důležitá.

Srovnáme-li situaci mezi prostředím na SŠ a ZŠ na zkoumaných vzorcích dětí cizinců, dojdeme k závěru, že výrazné odlišnosti se prostřednictvím zpracování výstupů ankety neobjevily.

Graf č. 12 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle jejich názoru, zda jsou ve škole v něčem opravdu dobří. N=91

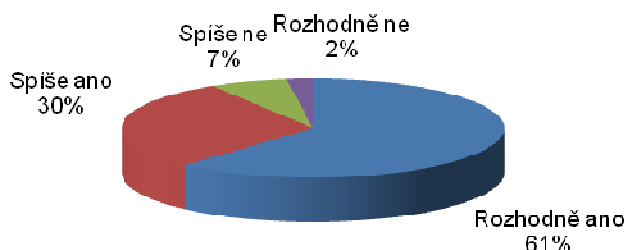

Valná většina respondentů ze vzorku dětí cizinců ze SŠ (91%, 83 studentů) se více či méně domnívá, že jsou ve škole v něčem opravdu dobří. Téměř 2/3 respondentů je o tom navíc rozhodně přesvědčena.

Na druhé straně pouze 9 % dětí cizinců ze vzorku (8 studentů ze SŠ) více méně soudí, že není nic, v čem by ve škole vynikaly a mohly se považovat za opravdu dobré.

Při porovnání situace mezi prostředím na SŠ a ZŠ ve zkoumaných vzorcích jsme v této otázce nezaznamenali téměř žádných rozdílů.

Graf č. 13 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle postoje k tvrzení, že jim rodina pomáhá/povzbuzuje je ve škole. N=91

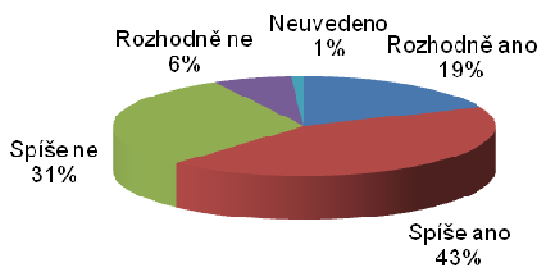

Značná většina v podobě 91% respondentů ze vzorku (83 studentů SŠ) více méně tvrdí, že je rodina povzbuzuje a pomáhá při studiu ve škole.

Méně než 1/10 dětí cizinců účastnících se daného průzkumu (9 %, 8 studentů SŠ) naopak uvádí, že se jim více méně od rodiny nedostává pro studium ve škole takové podpory a povzbuzení.

Při porovnání situace mezi prostředím na SŠ a ZŠ ve zkoumaných vzorcích jsme nedospěli k výrazně odlišným výsledkům.

Graf č. 14 Přehled dětí cizinců ze středních škol účastnících se šetření dle toho, zda spojují svou budoucnost v dospělém věku s životem v ČR. N=91

Téměř 2/3 dětí cizinců ze SŠ zapojených do průzkumu (62%, 56 studentů) na otázku, zda budou chtít žít v ČR, až budou dospělí, odpovědělo více či méně ano. Pouze u necelé 1/5 respondentů (19%, 17 studentů) se však jednalo o rozhodný souhlas, zatímco plných 43% respondentů (39 studentů SŠ) si nebylo svým souhlasem úplně jisto.

Více než 1/3 respondentů ze vzorku (37%, 34 studentů) však v reakci na danou otázku nesouhlasilo a více či méně popřelo, že by svou budoucnost v dospělém věku spojovalo s životem v ČR.

Při srovnání mezi vzorky respondentů ze ZŠ a SŠ z Ústeckého kraje se tak ukázalo, že děti cizinců ze SŠ jsou v menší míře přesvědčeny o tom, zda chtějí v dospělém věku setrvat v ČR (ZŠ – 76% více či méně pro život v ČR, SŠ – 62 % více či méně pro).

Výčet nápadů a připomínek ze strany dětí cizinců k tomu, co by se mohlo na středních školách, do kterých dochází, zlepšit a problémů, s kterými by děti cizinců potřebovaly pomoc. N=15

- Myslím si, že vzdělávání je vždy důležité, respektive škola je (měla by být) na prvním místě. Dnešní děti jsou línější a dávají přednost spíše svým zájmům a zábavám. A proto si myslím, že učitelé by měli být přísnější a měli by nám dávat víc učení, ne kvůli tomu, abychom se doma všechno našprtali na testy a hned zapomněli, ale hlavně proto, že budeme ty vědomosti potřebovat. Učitelé jsou jako rodiče, takže je máme respektovat a brát je vážně.
- Myslím si, že už si lidé (Češi) začínají uvědomovat, že nemají důvod k posmívání. Většina Vietnamců jsou pilnější než ostatní a proto je jim to asi nepříjemné.
- Do škol by se mohli zavést některé kurzy (semináře) ohledně našich zemí, někteří, kteří zde vyrůstali, by se mohli dozvědět některé zajímavosti.
- Vztahy se spolužáky - normálně nic moc.
- Změnil bych přístup k obchodu. Mohla by se udělat řada a postupně by se nakupovalo a nemuseli by se tam všichni rvát, atd.
- Uvažuji o Kanadě, ale tady se mi taky líbí. Nemám žádné, všechno se mi tady líbí, ale podle mě paní učitelka to přehání, že chce být přísná, chápu, že chce být přísná, ale to je její: Už jsem to řekla, nezopakuj to, proč to neumíte, to už je probrané!!!! Toto je podle mě až moc. Je to také jediná učitelka, která když něco nevíme, začíná řvát.
- Já bych chtěl zlepšit kroužky z jazyků, hlavně anglického jazyka.
- Jsem celkem spokojená, jen občas nechápu mentalitu českých dětí, neboť jsou vychovávány jinak, ale myslím si, že s tím nelze moc udělat.
- Doučování českého jazyka.
- Podle mě je potřeba zlepšit výuku, tím mám na mysli, například individuální přístup k žákům a přiměřenost učební látky v hodinách.
- Chci, aby byla škola modernější.
- více nějaké zábavy např. výlety, kroužky
- více naučných kurzů
- "Moje rodina mi pomáhá/povzbuzuje mě ve škole." Komentář... někdy až moc.
- Jsem zde ve škole spokojená.

4.4 Fokusní skupiny se studenty z řad dětí cizinců na vybraných středních školách v Ústeckém kraji

Fokusní skupiny byly součástí detailního průzkumu potřeb dětí cizinců na středních školách v Ústeckém kraji, včetně analýzy klíčových (modelových) situací, do kterých se v rámci vzdělávacího procesu dostávají.

Cílem fokusních skupin bylo hlouběji prozkoumat oblast vzájemných vztahů dětí cizinců s ostatními spolužáky a s pedagogy na škole, zachytit možné konfliktní roviny a zmapovat možné problémy, se kterými se studenti z řad dětí cizinců na škole setkávají, především s důrazem na problematiku znalosti českého jazyka. Celkem tři fokusní skupiny byly realizovány v rámci vyučovacích hodin (45 min.) na vybraných středních školách v Ústeckém kraji. Fokusních skupin se účastnilo celkem 42 studentů. Fokusní skupiny byly realizovány během měsíce února a března 2010.

4.4.1 Charakteristika účastníků fokusních skupin:

- 1 Gymnázium Rumburk - celkem 17 z celkového počtu 39 dětí cizinců, kteří školu navštěvují. Věkové rozpětí od 13 do 19 let, rodiče 15-ti z nich pochází z Vietnamu, rodiče jednoho studenta pochází z Guineje a rodiče jednoho studenta pochází z Polska a Laosu. Fokusní skupina se uskutečnila 15. 3. 2010 od 9,00 - 9,45.
- 2 Gymnázium Jateční, Ústí nad Labem - celkem 9 z celkového počtu 18 dětí cizinců, kteří školu navštěvují. Věkové rozpětí od 14 do 18 let, rodiče 5-ti z nich pochází z Vietnamu, 4 studenti/ky z bývalých republik Sovětského svazu, 1 studentka z Polska. Fokusní skupina se uskutečnila 25. 2. 2010 od 10,20 do 11,10.
- 3 Gymnázium Teplice - celkem 16 z celkového počtu 59 dětí cizinců, kteří školu navštěvují. Věkové rozpětí od 16 do 17 let, rodiče 11-ti z nich pochází z Vietnamu, 5 studentů/tek z bývalých republik Sovětského svazu. Fokusní skupina se uskutečnila 22. 2. 2010 od 10,00 do 10,45.

4.4.2 Souhrn výsledků z fokusních skupin

Oblast „Vzájemných vztahů dětí cizinců se spolužáky“

Ve všech třech fokusních skupinách (školách) jsou vztahy mezi dětmi cizinců a ostatními spolužáky většinou navazovány přirozeně, bez ohledu na původ. Studenti vůči svým osobám i jinému původu necítí odlišného zacházení ani připomínek typu „Ty jsi cizinec, tak se vrať nazpět atp.“. Kamarádství vzniká úplně přirozeně bez toho, že by odlišný původ, i kultura hrály nějakou roli.

Studenti napříč všemi fokusními skupinami se považují za elitu, ačkoliv nejsou vždy premianti třídy, považují získání kvalitního vzdělání za důležité pro své budoucí uplatnění. Významnou roli zde

sehrávají rodiče zejména u studentů vietnamského původu, kteří dbají na jejich vzdělávání, protože nechtějí, aby museli pracovat obdobným způsobem jako oni. Někteří studenti uvedli, že mají pocit, že jsou jejich rodiče více přísní ve vztahu k jejich vzdělání než rodiče českých dětí.

Děti cizinců se kamarádí ve škole s každým, většina jejich kamarádů jsou Češi.

Studenti se necítí být odsuzováni kvůli jiné národnosti, nemají dle jejich slov problémy se začlenit do společnosti, o kterou stojí. Nikdo ze studentů nemá vyloženě negativní zkušenost s chováním vůči jeho osobně z hlediska jeho odlišného původu. Jeden student uvádí: „Spolužáci se ke mně chovají jako bych byl jeden z nich, ale občas si ze mne někdo udělá srandu“. Chování spolužáků dle účastníků fokusních skupin není založeno na předsudcích, panují dobré vztahy i atmosféra a nemístné chování se objevuje v minimu, a když, tak není míněno vážně. Objevují se samozřejmě výjimky, kdy se někdo setkal s nemístným chováním spolužáka, jež jeho a další děti cizinců pomlouval a kritizoval, že jsou „např. šikmoocí“.

Z postřehu studentů účastnících se fokusních skupin je jasně patrné, že v prostředí gymnázia jsou vztahy přátelské, bez předsudků a výhrad vůči osobám jiné národnosti či rasy. Celkově, ale ve společnosti pociťují, že je k nim v některých situacích přistupováno odlišně, že k nim okolí není tak tolerantní, má tendenci generalizovat a přisuzovat každému jednotlivci z jejich komunity špatné vlastnosti a očerňovat je, že jsou všichni stejní. Tvrzení ilustruje příklad, kdy student nemohl sehnat brigádu ve městě, a to dle jeho mínění z důvodu, že není Čech a že se na první pohled svým vzhledem liší od většinové společnosti.

V rámci jedné fokusní skupiny považují děti cizinců bezproblémové vztahy mezi studenty za důsledek toho, že škola má celkově velké množství studentů (cca. 800 dětí) a i velké množství dětí cizinců (59), což je dáno i samotným přístupem pana ředitele k této otázce, kdy se snaží dbát na to, aby se studenti v průběhu studia setkávali s lidmi z odlišných kultur. Na škole tak vyučuje například učitel islámského vyznání, do školy jezdí studenti ze zahraničí na krátkodobé stáže apod.

Oblast „Vzájemných vztahů mezi dětmi cizinců a učiteli“

Ohledně učitelů panuje ve všech fokusních skupinách názor, že dětem cizinců neposkytují při výuce žádné speciální úlevy a měří jim stejným metrem jako spolužákům z většinové společnosti. Výjimkou u jedné ze škol, v nichž se fokusní skupina odehrála byla skutečnost, že například při přijímacím řízení na toto prestižní školské zařízení, jsou vůči dětem cizinců učitelé benevolentnější při zkoušce z českého jazyka.

Napříč fokusními skupinami vyjadřují děti cizinců ve většině spokojenost s jejich učiteli. Oceňují na nich především profesionální přístup.

V žádné z fokusních skupin nebyly zaznamenány závažné případy nemístného chování učitele vůči dětem cizinců, vycházející z předsudků a odsuzující chování jejich komunity.

Děti cizinců s učiteli v pohodě vycházejí, vadí jim jen přístup některých z nich, kteří se občas nemístně žertem dotknou jejich odlišnosti, což je mezi dětmi cizinců citlivě vnímáno. V jiné fokusní skupině studentům vadí jen občasné „komolení“ jejich pravých jmen nebo hanlivé označení jejich národa, například označení „Rusáci“.

V jedné fokusní skupině se studenti domnívají, že se mezi učiteli objevují případy, kdy mají k dětem cizinců jiný přístup než k dětem pocházejícím z většinové společnosti. Jedná se většinou o věkově starší učitele. Mladí učitelé se jim zdají být více kosmopolitní.

Na dvou ze tří škol, ve kterých proběhly fokusní skupiny, působí speciální pedagogický pracovník zaměřený mj. na práci s dětmi cizinců – výchovný poradce. Studenti nepocítují potřebu řešit své záležitosti související s odlišným původem s touto osobou.

Oblast „Znalost českého jazyka“

Znalost češtiny je u drtivé většiny účastníků fokusních skupin na velmi dobré úrovni, neboť děti v ČR pobývají již řadu let, zpravidla 5-12 let. Jedna ze škol nabízí dětem cizinců 1x týdně navíc nepovinnou výuku českého jazyka.

Ve dvou fokusních skupinách minimálně jedna třetina studentů uvádí, že již zcela bezpečně neovládá jazyk svých rodičů. Ačkoli běžně v mateřštině komunikují či čtou, jejich psaný projev má velké rezervy a dělají gramatické chyby. Ukazuje se, že nemají v běžném životě moc příležitostí učit se mateřský jazyk, pakliže není na jejich škole zařazen jako další volitelný cizí jazyk (například vyučování ruského jazyka).

Napříč všemi třemi fokusními skupinami převažuje ohledně používání jazyka fakt, že ve škole hovoří děti cizinců česky, doma se svými rodiči většina z nich hovoří ve svém rodném jazyce, ale se sourozenci už spíše v češtině.

Většina rodičů neovládá kvalitně český jazyk, což zhoršuje jejich komunikaci se školou např. při konání třídních schůzek. Často jako prostředníci v komunikaci mezi rodiči a školou proto vystupují další sourozenci či samotní žáci. Jako tzv. prostředník či tlumočnick mezi „jejich světem“ a většinovou společností často vystupují děti cizinců i mimo školu.

U vietnamských dětí jim v začátcích jejich pobytu v ČR s výukou českého jazyka hodně pomáhal fakt, že je přes den, kdy rodiče pracovali, opatrovaly „české paní na hlídání“, které je i procvičovaly v češtině. V jedné skupině účastníci uvádí, že obdobně i podporu při zvládnutí výuky nehledali kvůli jazykové bariéře u rodičů, ale často jim pomáhali sourozenci a v minulosti (na ZŠ) i tzv. tety (české chůvy - většinou ženy v důchodu), které se o ně staraly.

Dle výpovědí většiny studentů – dětí cizinců je fakt, že přecházeli do jiného kulturního a jazykového prostředí naučil samostatnosti. Proto tvrdí, že pomoc při výuce ze strany rodičů ani nepotřebují. V případech, kdy si tedy nevystačí sami, se proto obrátí na kamarády.

Navíc v rodinách jsou někdy generační problémy doplněny i o rovinu střetu kultur, kdy rodiče i v prostředí nové země (ČR) udržují své tradiční zvyklosti a kulturu, na rozdíl od jejich dětí, které se rychle v ČR adaptovaly a přejaly tuto kulturu za vlastní (zaznamenáno na základě postřehů studentů z vietnamské komunity).

4.5 Doplnkové šetření mezi rodinnými příslušníky žáků a studentů základních a středních škol v Ústeckém kraji

Cílem doplnkového anketního šetření potřeb a modelových situací, do kterých se děti cizinců v rámci vzdělávacího procesu dostávají, bylo zjistit pohled rodinných příslušníků na školu, kterou navštěvují jejich děti, zmapovat míru jejich zapojení do vzdělávání jejich dětí a rovněž zjistit jejich očekávání od školy.

Anketní šetření bylo realizováno formou standardního písemného dotazníku obsahujícího smíšený typ otázek (celkem 19 otázek). Dotazník byl distribuován (jakož i získáván vyplněný zpět) v tištěné podobě prostřednictvím žáků a studentů, kteří se rovněž zapojili do anketních šetření v rámci projektu, a to celkem 200 rodinným příslušníkům žáků a studentů základních a středních škol v Ústeckém kraji. Anketní šetření proběhlo během února a března 2010. Dotazník byl vzhledem k jazykovým bariérám cílových skupin zpracován ve čtyřech jazykových mutacích (česky, anglicky, rusky a vietnamsky). Dotazník vyplnilo celkem 58 respondentů, návratnost činila 29%.

4.5.1 Charakteristika účastníků šetření

Základní kategorizace respondentů anketního průzkumu byla provedena následovně:

- rodiče dle jejich pohlaví
- rodiče dle jejich věku
- rodiče dle jejich národnosti
- rodiče dle délky jejich pobytu v ČR
- rodiče dle počtu jejich dětí navštěvujících danou školu
- rodiče dle jejich znalosti českého jazyka
- rodiče dle toho, zda jejich děti navštěvují základní či střední školu

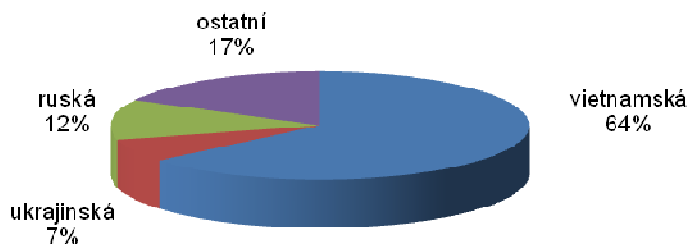
Detailní analýza je uvedena v následujících tabulkách a grafech:

Tab. č. 1 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich pohlaví:

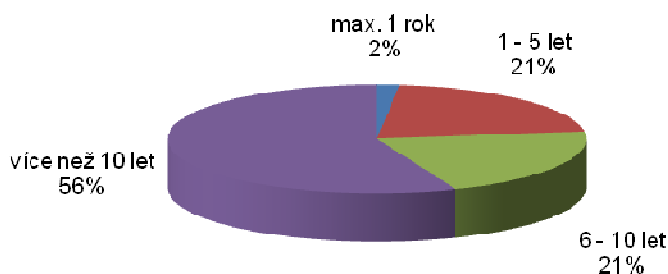
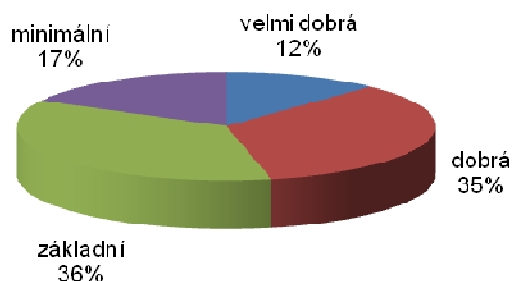
Pohlaví rodičů dětí cizinců	Počet subjektů z výběrového vzorku	Pohlaví rodičů dětí cizinců v %
Muž	24	41 %
Žena	33	57 %
Bez odpovědi	1	2 %
Celkem	58	100%

Tab. č. 2 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich národnosti:

Národnost rodičů dětí cizinců ve školách	Počet subjektů z výběrového vzorku	Národnost rodičů dětí cizinců ve školách v %
vietnamská	37	64 %
ruská	7	12 %
ukrajinská	4	7 %
kazašská	2	3,5 %
čečenská	2	3,5 %
Ostatní (běloruská, rumunská, nigerijská)	po 1	po 2 %
bez odpovědi	3	5 %
Celkem	58	100 %

Graf č. 1 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich národnosti. N = 58

Tab. č. 3 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle délky jejich pobytu v ČR:

Délka pobytu rodičů dětí cizinců v ČR	Počet subjektů z výběrového vzorku	Přehled rodičů dětí cizinců dle délky jejich pobytu v ČR v %
max. 1 rok	1	2 %
více než 1 a méně než 3 roky	5	9 %
více než 3 a méně než 5 let	7	12 %
více než 5 a méně než 10 let	12	20 %
více než 10 a méně než 20 let	25	43 %
více než 20 let	7	12 %
bez odpovědi	1	2 %
Celkem	58	100 %

Graf č. 2 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle délky jejich pobytu v ČR. N = 58

Graf č. 3 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle jejich znalosti českého jazyka. N = 58

Shrnutí charakteristiky účastníků šetření

Do průzkumu rodičů dětí cizinců docházejících do školských zařízení v Ústeckém kraji se aktivně zapojilo celkem 58 rodičů, jejichž děti navštěvují školy ve městech Chomutov, Děčín a Ústí nad Labem (u 13-ti vyplněných anket nebyli respondenti dle místa ani typu školy identifikováni).

Více než 3/4 vzorku respondentů (78%) tvoří rodiče dětí cizinců navštěvujících základní školy v Ústeckém kraji. U zbývajících necelých 1/4 vzorků jsme bohužel nebyli schopni identifikovat typ školy, kterou děti zbývajících rodičů aktivně do průzkumu zapojených navštěvují.

Nejvíce, a to téměř 2/3 rodičů dětí cizinců ze vzorku (64%, 37 rodičů) uvádí jako svou národnost vietnamskou. Zbývajících necelých 1/3 rodičů ze vzorku je zastoupena rodiči ostatních národností, z nichž největší zastoupení mají národnosti spadající do skupiny bývalých republik přináležejících k Sovětskému svazu jako je národnost ruská (12%, 7 rodičů), ukrajinská (7%, 4 rodiče), kazašská a čečenská (obě po 3.5%, 2 rodiče). Více viz tabulka č. 2.

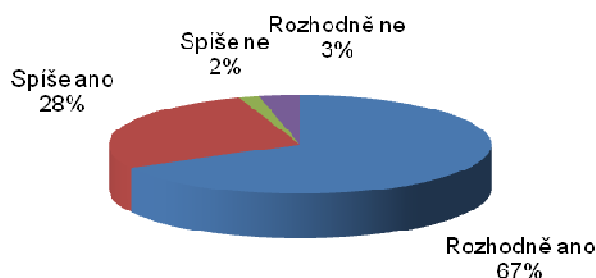
Více než 3/4 rodičů cizinců ze vzorku (77%, 45 rodičů) v anketě uvádí, že na území České republiky žije již dlouhodobě, a to více než 5 let. Více než 1/2 rodičů dětí cizinců (56%, 32 rodičů) dle svých odpovědí dokonce uvádí, že v ČR pobývá již více než 10 let. Detailnější rozbor viz. tabulka č.3.

Více než 1/2 rodičů dětí cizinců ze vzorku přiznává, že jejich znalost českého jazyka je pouze základní (36%, 21 rodičů) či dokonce pouze minimální (17%, 10 rodičů), a to ačkoli v ČR pobývají již mnoho let. Naopak téměř 1/2 rodičů dětí cizinců (47%) považuje svou znalost českého jazyka za minimálně dobrou, ale celkově jen 12% rodičů (7) ze vzorku si myslí, že již ve zvládnutí českého jazyka dosáhli úrovně velmi dobré.

4.5.2 Hlavní výsledky šetření

Pohled rodičů dětí cizinců na školu, kterou navštěvují jejich děti

Graf č. 4 Postoj rodičů dětí cizinců k tvrzení: Celkově vzato jsme se školou spokojeni. N=58

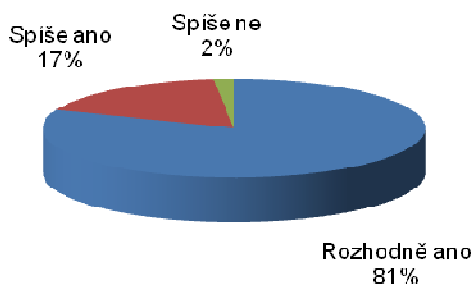

Valná většina rodičů dětí cizinců (95%) účastnících se prostřednictvím vyplněné ankety průzkumu je více či méně spokojena se školou, kterou navštěvují jejich děti. Zhruba 2/3 rodičů ze vzorku (67%, 39 rodičů) je celkově vzato se školou spokojena rozhodně.

Pouze 3 rodiče dětí cizinců (5% ze vzorku) vyjadřují na druhé straně prostřednictvím své odpovědi nespokojenost se školou (nejedná se vždy o stejné zařízení), do které dochází jejich děti. Jedná se v těchto případech vždy o rodiče vietnamské národnosti vykazující velmi slabou úroveň znalosti českého jazyka.

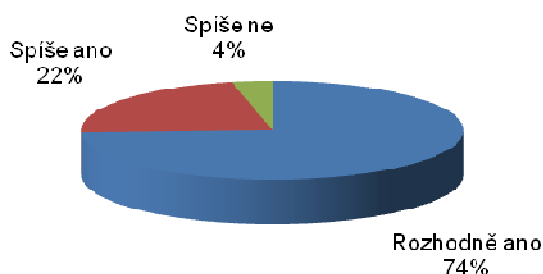

Graf č. 5 Postoj rodičů dětí cizinců k tvrzení: Škola nabízí dětem kvalitní a dostatečné vzdělání.
N=58

Jak je z výše uvedeného grafu jasně patrné, tak bez jedné výjimky se všichni respondenti (98%, 57 rodičů dětí cizinců) aktivně zapojení do průzkumu více či méně ztotožňují s názorem, že škola nabízí jejich dětem kvalitní a dostatečné vzdělání. 81% rodičů ze zkoumaného vzorku je o kvalitě vzdělání poskytovaného jejich dětem dokonce rozhodně přesvědčena.

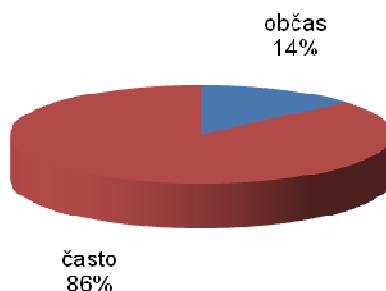
Graf č. 6 Postoj rodičů dětí cizinců k tvrzení: Škola považuje rodiče za důležité partnery. N=58

Výrazná většina respondentů (96%, 56 rodičů dětí cizinců ze vzorku), kteří vyplnili požadovanou anketu více či méně souhlasí s tvrzením, že škola považuje rodiče za důležité partnery, přičemž téměř ¾ rodičů (74%) jsou o tomto tvrzení rozhodně přesvědčeni.

Míra zapojení do vzdělávání svých dětí ze strany rodičů dětí cizinců

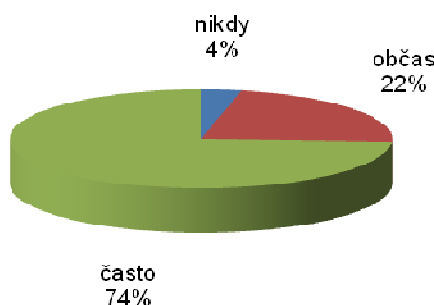
Graf č. 7 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle intenzity komunikace s jejich dětmi na téma jejich škola a učení. N=58

Výrazná většina rodičů dětí cizinců zapojených do průzkumu (86%, 50 rodičů) uvádí, že se svými dětmi na téma „škola a učení“ velice často komunikuje.

Ve vzorku se neobjevil ani jediný případ, kdy by rodiče se svými dětmi otázkou jejich vzdělávání a školy vůbec doma neprobírali a jen v menšině se vyskytovala skupina rodičů (14%, 8 rodičů) hovořících na téma škola jen občas.

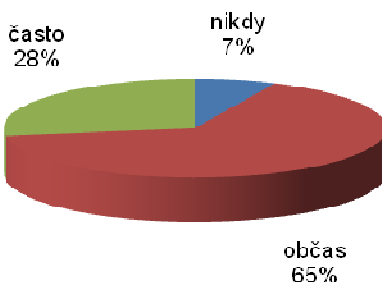
Graf č. 8 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle toho, jak intenzivně se věnují přípravě dětí do školy. N=58

Téměř 3/4 rodičů dětí cizinců ze vzorku (74%, 43 rodičů) ve své odpovědi tvrdí, že se věnuje přípravě svých dětí do školy často.

Pouze ve dvou případech (4%) rodiče dětí cizinců uvádí, že se do přípravy svých dětí do školy nikdy nezapojují a další menšinová skupina 22% rodičů dětí ze vzorku (13 rodičů) přiznává, že se do školní přípravy svých dětí zapojuje jen občas.

Graf č. 9 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle intenzity jejich komunikace s učiteli svých dětí. N=58

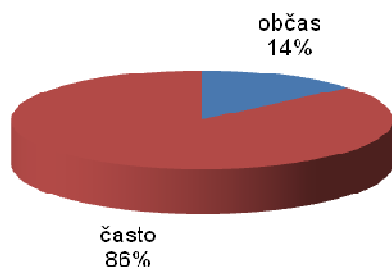

Výrazná většina respondentů (93%, 54 rodičů dětí cizinců ze vzorku) účastnících se šetření uvádí, že s učiteli svých dětí komunikuje minimálně občas, přičemž necelá 1/3 rodičů ze vzorku (28%, 16 rodičů) se přiznává, že komunikace je intenzivnějšího rázu a probíhá často.

U 4 respondentů (7%) byla zaznamenána výpověď, že s učiteli svých dětí tito rodiče ještě nikdy nekomunikovali. Z dalších charakteristik mimo jiné vyplývá, že se až na jednu výjimku jedná o osoby vládnoucí českým jazykem jen minimálně.

Názory rodičů dětí cizinců na vztahy učitelů k dětem cizinců

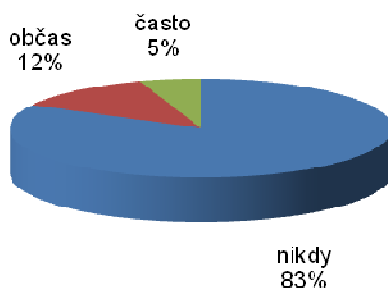
Graf č. 10 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle toho, nakolik si myslí, že učitelé věnují jejich dětem dostatek pozornosti. N=58

Žádný z rodičů dětí cizinců ze zkoumaného vzorku se nedomnívá, že by učitelé nevěnovali jejich dětem ve škole dostatek pozornosti.

Naopak valná většina rodičů dětí cizinců účastnících se šetření (86%, 50 rodičů) si myslí, že je jejich dětem věnován ze strany učitelů dostatek pozornosti a jen výrazná menšina rodičů (14%, 8 rodičů) soudí, že se to stává jen občasným jevem.

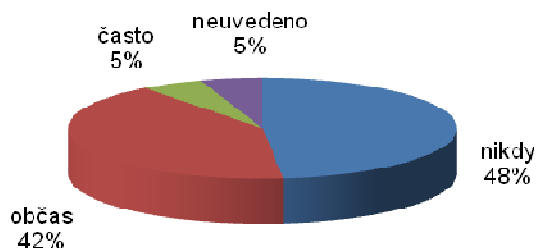
Graf č. 11 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle toho, nakolik si myslí, že učitelé ve školách nadržují českým dětem. N=58

Více než 4/5 rodičů účastnících se šetření se domnívá, že učitelé ve školách českým dětem nikdy nenadržují.

Méně než 1/5 rodičů dětí cizinců (14%, 7 rodičů) si naopak myslí, že je ze strany učitelů českým dětem minimálně občas nadržováno, přičemž 5% rodičů ze vzorku soudí, že se tak děje často (v odpovědích těchto třech rodičů se vždy jedná o rozdílné školské zařízení).

Graf č. 12 Přehled rodičů dětí cizinců účastnících se šetření dle toho, nakolik si myslí, že mají učitelé s dětmi cizinců málo trpělivosti. N=58

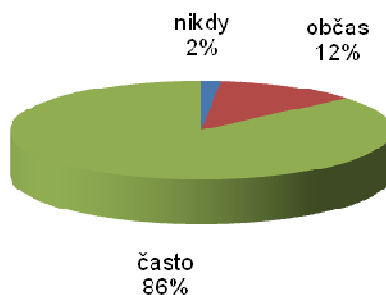
Otázka, zda si rodiče dětí cizinců myslí, že mají s jejich dětmi učitelé málo trpělivosti, rozdělila respondenty aktivně zapojené do průzkumu do dvou přibližně stejně četných skupin.

Téměř polovina rodičů dětí cizinců ze vzorku (48%, 28 rodičů) je přesvědčena, že učitelé nikdy nemají s dětmi cizinců málo trpělivosti.

Avšak téměř stejně velká skupina respondentů (42%, 24 rodičů) si myslí, že učitelé mají občas při práci s dětmi cizinců málo trpělivosti.

Výrazná menšina rodičů dětí cizinců ze vzorku (5%) se však domnívá, že mají učitelé často s dětmi cizinců málo trpělivosti (v reakcích těchto třech rodičů se vždy jedná o odlišnou školu).

Graf č. 13 Přehled rodičů dětí cizinců účastníků se šetření dle toho, nakolik si myslí, že jsou učitelé k jejich dětem spravedliví. N=58

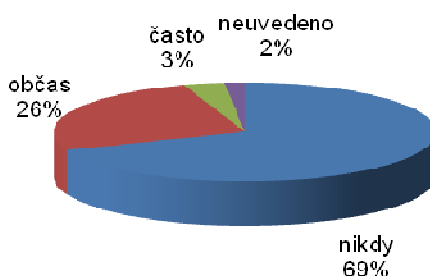

Značná většina rodičů dětí cizinců (86%, 50 rodičů) zapojených do průzkumu si myslí, že jsou učitelé k jejich dětem ve většině případů spravedliví.

Výrazná menšina v podání 2% rodičů cizinců ze vzorku se naopak domnívá, že učitelé nikdy nejsou vůči jejich dětem ve škole spravedliví a dalších 12% rodičů ze vzorku (7 rodičů dětí cizinců) soudí, že učitelé mohou být občas k jejich dětem i nespravedliví.

Problematika výskytu fenoménu šikany či nemístného chování vůči dětem cizinců na školách

Graf č. 14 Přehled o tom, jak často se dle informovanosti rodiče-cizince, stává ve škole jeho dítě terčem šikany či posměchu kvůli odlišnostem v jejich chování. N=58

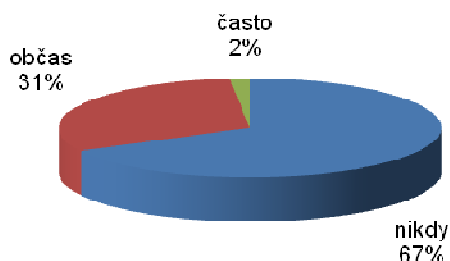

Více než 2/3 rodičů dětí cizinců ze vzorku (69%, 40 rodičů) se podle zpráv od svých dětí domnívá, že se jejich děti ve škole nikdy terčem šikany či posměchu kvůli odlišnostem v jejich chování nestaly.

Celá 1/4 rodičů ze vzorku (26%, 15 rodičů) si však dle informací od svých dětí myslí, že se občas jejich děti ve škole terčem šikany či posměchu kvůli odlišnostem v jejich chování naopak staly.

Ve dvou případech (3% rodičů dětí cizinců ze vzorku) se rodiče dokonce domnívají, že jejich děti se ve škole s tímto nevybíravým způsobem chování setkávají ze strany okolí často (vždy se v těchto případech jedná o jinou školu).

Graf č. 15 Přehled o tom, jak často se dle informovanosti rodiče-cizince, stává ve škole jeho dítě terčem šikany či posměchu kvůli jeho jazykovým dovednostem. N=58

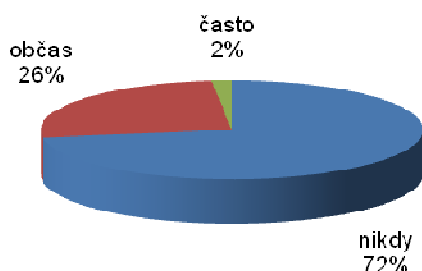

Obdobně jako v předešlém případě i v odpovědi na tuto otázku více než 2/3 rodičů dětí cizinců ze vzorku (67%, 39 rodičů) podle informací od svých dětí domnívá, že se jejich děti ve škole nikdy nestaly terčem šikany či posměchu kvůli jejich jazykovým dovednostem.

Necelá 1/3 rodičů ze vzorku (31%, 18 rodičů) si však dle zpráv od svých dětí myslí, že se občas jejich děti ve škole terčem šikany či posměchu kvůli svým jazykovým dovednostem naopak staly.

V jednom případě (2% rodičů dětí cizinců ze vzorku) se rodič dokonce domnívá, že jeho dítě je ve škole často terčem posměchu či dokonce šikany kvůli svým jazykovým dovednostem.

Graf č. 16 Přehled o tom, jak často se dle informovanosti rodiče-cizince, stává ve škole jeho dítě terčem šikany či posměchu kvůli jeho odlišnému původu. N=58

Jak je z výše uvedeného grafu jasně patrné, tak se téměř 3/4 rodičů dětí cizinců účastnících se šetření (72%, 42 rodičů) dle zpráv od svých dětí domnívá, že se jejich děti ve škole nikdy nestaly terčem šikany či posměchu kvůli jejich odlišnému původu.

V jednom případě (2% rodičů dětí cizinců ze vzorku) se rodič však domnívá, že jeho dítě je ve škole často terčem posměchu či dokonce šikany kvůli svému odlišnému původu a celá 1/4 respondentů (26%,

15 rodičů) věří zprávám od svých dětí, že ty občas ve škole vzhledem ke svému odlišnému původu trpí nad posměchem či šikanou ze strany svého okolí.

Pozn.: Při interpretaci kvantitativních údajů při takto malém vzorku respondentů (N=58) a zvláště u takto citlivého tématu jakým je bezesporu problematika šikany, je potřeba zohlednit vypovídací schopnost dosažených výsledků. Konkrétně je v tomto případě třeba brát na zřetel i předpoklad, zda čteněji nereagovali právě ti z rodičů dětí cizinců, kteří se necítí být úplně s danou situací ve škole svých dětí spokojeni a vidí ve vyplnění ankety příležitost k poukázání na případný problém a k pozitivnímu ovlivnění dané situace.

Výčet nápadů ze strany rodičů dětí cizinců k problematice, která by se mohla ve školách, do kterých dochází jejich děti, zlepšit a oblastí, s kterými by rodiče dětí cizinců potřebovaly pomoc. N=17

- Kvůli budoucnosti dětí a budoucnosti rozvoje společnosti máme zájem o vzdělání, vzdělání je důležité a potřebné. Přejeme si, aby učitelé ve škole děti dobře učili. Moc vám děkujeme.
- Chci, aby se škola zajímala o vzdělání.
- Učitelé by měli dávat dětem více domácích úkolů. Na družině by měly děti více pracovat, něco vyrábět, číst apod.
- Musí zvětšit platy učitelům a častěji kontrolovat jejich práci a to jak se dorozumí s dětmi a taky sledovat úroveň vzdělání dětí (kontroly).
- doučovat český jazyk
- Lepší systém doučování českého jazyka pro cizince, například speciální hodiny českého jazyka po vyučování. Pomohlo by to dětem se cítit lépe ve třídě se svými spolužáky.
- Chtěla bych, aby mým dětem bylo dobře a byly úspěšnější, já a moje rodina je spokojená v ČR, já jsem spokojená se školou.
- Zlepšení českého jazyka a matematiky pro dítě.
- Více náročnosti vůči dětem, úkoly (jakékoliv zaměstnání) na dobu prázdnin, sdělovat více rodičům o absenci ve škole.
- Mám poznámku, že moje dítě se málo učí doma a škola by měla žádat více domácích úkolů, aby se doma více učilo.
- zavést kroužky a doučování
- Oprava lavic v některých třídách, zlepšení stavu hřiště.
- Nemám žádné poznámky, problémy ani stížnosti (trojvýskyt)
- My jsme moc spokojeni a děkujeme. Rodiče (dvojvýskyt).

5. Příklady dobré praxe při vzdělávání dětí cizinců na základních a středních školách v Ústeckém kraji

5.1 Příběh první - Neuměla jsem vůbec česky

Autorka: Míša, Nguyen Thu Huong, studentka

Přijela jsem do ČR roku 2001. Neuměla jsem vůbec česky. Ze začátku jsem musela zůstat doma a naučit se česky. Do školy jsem ještě nemohla, protože bych to ještě nezvládla. Měla jsem v Čechách rodinu a byl tu i bratránek, který mě naučil první slova... ahoj, jak se máš... Každý den jsem musela jít k bratránkovi se učit. Je dobré, že uměl oba jazyky, vietnamštinu i češtinu, tak mi mohl všechno překládat. Trvalo to 2 měsíce.

Potom jsem musela nastoupit do 1. třídy. Nastoupit do společnosti, kde se nemůžu skoro s nikým bavit. Je to jenom kvůli tomu, že jsem tu češtinu ještě moc nezvládala.

Potom mi máma musela najít doučování u jedné paní. Chodila jsem k ní po škole na 2-3 hodiny. Každý den mi psala celou A4 slovíček, všechno jsem se musela naučit za jeden den. Diktovala mi slova a přitom mi musela ukázat, o čem mluví. Jinak bych jí nerozuměla. Chodila jsem k ní asi 1 rok.

Ve škole jsem seděla vedle jedné kámošky „Káči“. Ze začátku jsem se s ní nechtěla vůbec bavit. Vzpomínám si, jak mi vždycky pomohla v hodině ČJ. Káča mi občas taky nerozuměla, ale časem už chápala, co jí chci říct. Skloňování, to mi dělá problém i dodnes. Po necelých 9 letech. Teď, když už jsem v 9. třídě, Káča je pořád mojí spolužačkou.

Mám za sebou docela hodně úspěchů ve škole a jsem ráda, že žádní učitelé nerozlišují, jestli jsem Češka nebo ne. To mi hodně pomáhá. Za těch 8 let jsem se perfektně naučila češtinu. I když doma s rodičem češtinou nemluví.

Ve škole taky pomáhám s překladem. Třeba když jsou rodičovské schůzky nebo když přijdou rodiče vietnamských dětí a nerozumí česky. Je to pro mě radost, že jsem to všechno zvládla a teď můžu někde někomu pomáhat. Budu nadále studovat až na VŠ, protože vím, že cizinci, mají těžší najít práci. Tak musím dokázat něco víc. Na konec bych chtěla říct, že asijsí přistěhovalci to mají těžší se tu češtinu naučit. Někteří evropští přistěhovalci říkají, že to nic není. Pro ně ne, pro nás jo.

5.2 Příběh druhý - Gymnázium Teplice

Autorka: Marcela Řeháková, zástupkyně ředitele

Gymnázium Teplice je škola velká, má přes 800 studentů ve 32 třídách. Od roku 1994 jsme zavedli kromě tradičního čtyřletého i osmileté studium. Pracuje zde 70 profesorů a 18 dalších zaměstnanců. V roce 2010 oslavíme 65 let existence školy, během nichž zde úspěšně odmaturovalo kolem sedmi tisíc absolventů. Areál školy se skládá ze tří hlavních velkých budov postavených v letech 1864 až 1932. V současné době se na naší škole vzdělává 59 cizinců, lépe řečeno žáků s cizí státní příslušností a trvalým pobytem v Česku.

Celé snažení profesorského sboru má jeden hlavní cíl: zkvalitnit přípravu studentů pro život. To znamená dosáhnout vyšší úrovně schopností studentů. Hlavní důraz klademe na orientaci studentů v základech vědních disciplín a na schopnost práce s informacemi (vyhledání, vytřídění, analýza, zařazení do souvislostí, vytváření logických soudů a hodnocení) a také na schopnost jasně své myšlenky vyjádřit, správně zformulovat větu a celý projev zřetelně a bez zbytečného ostychu přednést před fórem posluchačů. Chceme, aby naši absolventi byli sebevědomí mladí lidé, kteří dokážou na potřebné úrovni prezentovat své vědomosti a své názory. Chceme minimalizovat zápornou motivaci danou strachem ze špatné známky či propadnutí a nahradit ji motivací kladnou spočívající ve snaze vyniknout, představit se v dobrém světle, založenou na soutěživosti a ctižádostivosti. Naše organizace studia umožňuje studentům, aby se ve studiu více věnovali oborům, v nichž mají dobré předpoklady k úspěchu. Přitom však trváme na všeobecně vzdělávacím charakteru výuky, neboť úlohu gymnázia vidíme ve formování komplexně vzdělané osobnosti orientující se ve všech základních oborech lidské činnosti. Specializaci ponecháváme až pro vysokou školu.

Kromě běžné každodenní výuky je cílem našeho snažení i výchova, kterou považujeme také za velmi důležitou. Chceme z našich žáků vychovat slušné a tolerantní občany, kteří budou kvalitně žít na základě pravidel a norem odpovídajících morálce. Rasismus, xenofobie a jiné další projevy potlačující základní lidská práva jsou na našem gymnáziu zcela nepřijatelné. Cizinci, kterých vzděláváme velký počet, se zde velmi dobře asimilovali. Máme studenty mnohých národností, např. žáky z Vietnamské socialistické republiky, žáky z Ukrajiny, Ruska, Německa a Kazachstánu. Máme dokonce žáky, kteří při nástupu do naší školy téměř neuměli česky. Prokázalo se, že stačí několik měsíců a žáci za pomoci spolužáků a pedagogů češtinu zvládají a zapojují se do běžné práce.

Gymnázium Teplice je školou, která vnímá vzdělávání cizinců jako součást vývoje, který způsobila globalizace, migrace obyvatel a snaha otevření vzdělání co největšímu počtu obyvatel. Cítíme potřebu umožnit žákům setkávat se s různými osobnostmi, národnostmi, jazyky i zvyklostmi. Považujeme to za důležitou součást výchovy i vzdělávání. Zcela respektujeme fakt, že cizinci v České republice mají v oblasti vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky a že jim náleží právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod.

5.3 Příběh třetí – V Česku se mi žije velmi dobře

Autorka: Ho Thi Dieu Hien, studentka

Jmenuji se Ho Thi Dieu Hien. Je mi 17 let a studuji na Gymnáziu Teplice. Působím v neziskových organizacích Junák – svaz skautů a skautek ČR, Pro arte beuronensis, o.s. a o.p.s. Pro Polis Teplice.

Narodila jsem se v Německu, kde jsme s rodinou žili až do svých 4,5 let. Nebýt toho, že nám odmítli vydat vízum, zůstali bychom tam, ale museli jsme se přestěhovat do České republiky, kde nám azyl poskytli.

Chodila jsem do české mateřské školky, kde jsem se naučila česky (ze začátku jsem mluvila jen německy). S učitelkami jsem měla velmi dobré vztahy, a co se týče dětí, nijak výrazněji si je nepamatuji.

Na základní školu jsem nastoupila v šesti letech, v době, kdy už jsem byla schopná normálně se česky dorozumět. Tam jsem měla menší problémy se šikanou, jednak kvůli tomu, že jsem mezi dětmi vynikala, a jednak kvůli své rase (odlišnému vzhledu). Nikdy jsem nebyla fyzicky napadena, pouze slovně. S učitelkami jsem měla opět velmi dobré vztahy, ale škola nebyla schopná (otázkou je, zdali to vůbec bylo a je v jejích možnostech) šikanu vyřešit (nejen tu, která se týkala mé osoby). Postupem času se mé vztahy ve třídě zlepšily, ale nikdy nebyly 100% dobré.

S příchodem na gymnázium jsem se se šikanou pojící se s mou národností, rasou přestala setkávat. Přiznám se, že mě to opravdu překvapilo, šla jsem tam s očekáváním nových problémů, ale nestalo se tak. Nyní už sedmým rokem studuji ve společnosti, která neklade důraz na to, že jsem Vietnamka.

V současné době se setkám spíše s anonymním rasismem na internetu, kdy se téměř pod každým článkem, který se týká Vietnamců, objeví v diskusi nějaký názor člověka, jenž nemá ani dostatečnou jazykovou úroveň na to, abych ho mohla brát vážně. Sem tam na mě křiknou pubertální na ulici. Neříkám, že se počet nesnášenlivých lidí zredukoval, jen jsou nejspíš více skrytí (viz anonymita přes internet).

V České republice se mi žije velmi dobře, s porovnáním poměrů u nás ve Vietnamu si žiji nad poměry. Chtěla bych tu dostudovat na VŠ a zůstat zde i po ukončení studia.

K dobrovolnické činnosti jsem se dostala na gymnázium přes své kolegy studenty – při zahájení teplické lázeňské sezony byla po dlouhé době poprvé otevřena Beuronská kaple Gymnázia Teplice. Zašla jsem se tam podívat a trochu pomohla svým kamarádům s prováděním návštěvníků. Po této akci jsme my studenti, kteří nějak pomáhali v kapli, dostali nabídku stát se členy Pro arte beuronensis, o.s. a nadále pokračovat v činnosti. Přes tuto o.s. jsem se seznámila s lidmi, jenž měli prsty i v dalších projektech. Do některých z nich jsem se také zapojila. Dnes už máme za sebou vlastníma rukama postavené lešení ze dřeva a provazů v naší kapli, mapování beuronských památek po České republice, první a druhou vlnu audiostezky v Teplicích a pracujeme i na dalších projektech.

Mně osobně přináší velké zadostiučinění jakýkoli úspěšně zakončený či slibně probíhající projekt. Navíc jsem poznala spoustu lidí a s nimi své současné nejlepší přátele. Pokud někdo dnes stále vnímá rozdíly mezi „českými“ Vietnamci (tj. ti, kteří zde vyrostli či vyrůstají) nebo i jinými etnickými menšinami a Čechy, můj (a nejen ten můj) případ mu může být dostatečným dokladem toho, že se někteří nejen snaží být, ale už i jsou (z hlediska sociálních vztahů) plnohodnotnými členy české společnosti a něco pro ni rozhodně dělají.

5.4 Příběh čtvrtý - Bylo, nebylo a co bude?

Autorka: Mgr. Jana Klanicová, ředitelka školy

Jednoho krásného dne nám pan ředitel na pedagogické radě oznámil, že jsme školou pověřenou krajským úřadem starat se o děti cizinců. Považovali jsme to za čest a důvěru v nás vloženou jsme rozhodně nechtěli zklamat. Navíc jsme se zaradovali, že se konečně bude otázkou cizinců v českých školách někdo zabývat, systematicky a cíleně, protože v našem kraji jich bylo vždy požehnaně a již léta jsme jejich integraci řešili po svém, takřkajíc „na koleně“.

Přišlo školení a seznámení s legislativou a první zklamání. Nic praktického, ani slovo o tom, jak s dětmi pracovat. Dál jsme si žáky vzdělávali podle vlastní intuice a s materiály, které jsme si sami pořídili a které jsou určené pro vzdělávání našich českých batolat. Vznikaly naše první vlastní pracovní listy a jen vlastním nezměrným úsilím tří pověřených kantorek se děti vietnamské, ukrajinské, bulharské, řecké a bůhví jaké ještě naučily mluvit a číst česky.

Docházelo i ke komickým situacím a spoustě nedorozumění, zapojovali se spolužáci a každý měl „bojový úkol“, naučit každý den nového žáka dvě slova a to nejen vyslovovat, ale i prakticky pochopit. S hmotnými slovy neměli problém, ale vysvětlíte cizinci, co znamená třeba mít rád! A tak se objímali a usmívali na sebe, a když pořád nechápal, přinesli si z domova brokolici a jablko. Brokolici přece nikdo nemá rád! Jenže, ouha, Fanouškovi z Vietnamu chutnala.

Vlastní práce s dětmi byla jediným světlým bodem v téhle práci. Jejich vděčnost a většinou i vděk rodičů, viditelný pokrok a upřímná snaha začlenit se a najít si co nejdřív kamarády, tak daleko a v naprosto odlišném prostředí, byly a jsou hnacím motorem. Rozhodně to kantoři nedělají ze zjištěných důvodů.

Celá ta léta jsme hledali odbornou metodickou i praktickou pomoc a našli jsme. Středisko integrace menšin, které u nás vzniklo, s námi po dobu svého trvání (jejich činnost vypršela s termínem konce projektu!) úžasně spolupracovalo a svou pomocí, např. prostřednictvím tutorů, pomohlo začlenit další a další cizince.

V té době se o nás začalo mezi odbornou veřejností dost mluvit a začaly se k nám sjíždět návštěvy. Tu chtěli rozhovor se zainteresovanými kantorkami, jindy si prohlédnout a okopírovat naše pracovní listy nebo si popovídat s žáky a nahlédnout přímo do specializované výuky. A vždy se slibem praktické pomoci a úžasných plánů do budoucna. Jenže skutek utek! Už jsme je nikdy neviděli a nic o nich neslyšeli. Nechci jim sahat do svědomí, třeba měli vážně upřímnou snahu a nevyšel jim projekt, třeba se pustili do příliš velkého sousta, třeba...

Po dalších a dalších zkušenostech se semináři, na kterých nám jen nakládali další povinnosti a nikdo se ani nezmínil o praktické podpoře, po zkušenostech s radami „odborníků“, kteří měli naprosto zkreslené a utopické představy o práci s cizinci a o fungování českého školství, jsme si řekli, že je to

sice smutné, ale stejné jako vždycky. Český kantor dostal práci, tu musí udělat, ale jak ji zvládne a jestli je zajištěná po všech stránkách, nikoho nezajímá. ČESKÝ KANTOR TO PŘECE VŽDYCKY NĚJAK UDEĚLÁ!

Věřte, nebýt těch úžasných výsledků a usměvavých vděčných dětí, už bych si nepokládala za čest, že jsme školou pověřenou výukou cizinců.

5.5 Příběh pátý – Nechce se učit česky

Autorka: Martina Ramešová, výchovná poradkyně

Loňský školní rok 2008/2009 začal pro naši základní školu opravdu zvláštním způsobem. Mezi novými žáky bylo také 5 dětí vietnamské národnosti. Všechny přišly z vietnamského prostředí rovnou k nám do české školy. Jednalo se o děti do 3., 6., 7., 8. ročníku. Ve škole jsme již měli zkušenosti s hochem, který přestoupil na naši školu rovnou z Ruska. Vyučující chodili do hodin se slovníkem. Vše probíhalo bez větších problémů. Situace s vietnamskými dětmi byla ale zcela odlišná. Děti vůbec nerozuměly. Neuměly česky. Během léta, před nástupem do školy, se naučily u soukromých učitelů ČJ pouze písemně abecedu. Když přeskočím v příběhu ten rok a půl, který máme všichni za sebou, musím říci, že všechny děti jsou na tom zcela odlišně. Nejhuře se s prostředím sžívá osmák Martin – současná 9.třída.

Martin - perfektní angličtina, neumí česky, žije se strýcem a tetou, Martinovi rodiče mají restauraci ve městě vzdáleném 50 km, kde zároveň žijí, mladší bratr žije s rodiči.

Martin se jako jediný z pěti nováčků nesnažil ve škole komunikovat. Jediné co zvládal, bylo opisovat zápis z tabule. Písmo bylo úhledné, skoro malované. Na otázky učitelů reagoval slovem *nerozumím* a kroutil u toho ještě hlavou. Dokonce přiznával třídní učitelce, že se nechce učit česky. Češtinu prý nepotřebuje. Chtěl jít po SŠ studovat do zahraničí. Díky neznalosti školské soustavy mu unikla nutnost maturity z češtiny.

Vyučující českého jazyka přistoupila na intenzivní doučování – 3x v týdnu, někdy i o víkendu. Zároveň byla v kontaktu s učiteli humanitních předmětů a vzájemně se domlouvali, jak přizpůsobit písemné práce, Martin měl zadání písemná. Na slovní neuměl reagovat. Jednodušší pro něj byla práce s textem – např. lokalizace na mapě, písemná zadání, na hodiny zeměpisu si měl na každou hodinu připravit několik vět v českém jazyce na jednoduchá témata. V matematice mu dělali problémy slovní úlohy. Jinak byl v matematice nejlepší ve třídě. Celý 8.ročník byl Martin pasivním žákem. Navíc učitelka ČJ otěhotněla a Martin si za celé poslední čtvrtletí nebyl schopný najít náhradního učitele na doučování českého jazyka. Jiného lektora nechtěl a pouze čekal, až bude p. učitelka schopná pokračovat v doučování. Jeho pasivita v hodinách a nechuť se učit jazyk, byla vidět na vysvědčení 2.pololetí. Objevila se tu i známka 4.

Martin si za celé období nebyl schopen sehnat česko-vietnamský slovník. Věděl samozřejmě od svých vietnamských kolegů, kde je možné ho zakoupit. Martin měl totiž představu, že unikne češtině na SŠ. Chtěl jít studovat na SŠ s výukou v anglickém jazyce. Výchovná poradkyně mu v říjnu sehnala několik SŠ, kde se částečně vyučuje v angličtině. Vybral si soukromé Gymnázium Amazon v Praze. Začal se více připravovat i v češtině. Vyučující se dohodli, že budou na něj přísnější v nárocích.

Největším problémem byla jazyková bariéra. Navrhovali jsme začlenění Martina do české rodiny nebo aspoň navštěvování kroužků. Neúspěšně. Veškerá komunikace byla přes učitelku AJ. I s rodiči. V současné době se Martin připravuje na přijímací zkoušky na gymnázium a mezinárodní zkoušky z AJ. V hodinách je opravdu vidět zlepšení. Hodně pomohla častá setkání s rodiči v 9. ročníku. Možná by bylo vhodné uskutečnit častější setkání již v 8. ročníku a koukat více dopředu.

5.6 Příběh šestý – Hlavní je spolupráce

Autorka: Libuše Slavíková, ředitelka školy

Fakt, že na našich školách každoročně přibývá velké množství žáků, kteří přicházejí ze zahraničí, asi nikoho nepřekvapí. Konce konců i za vzrůstajícím počtem obyvatel v České republice musíme hledat lidi, kteří k nám přišli z nejrůznějších koutů světa, z nejrůznějších důvodů a s mnoha plány, životními zkušenostmi. Zkusme se na problematiku těchto lidí a zejména dětí podívat očima školy. Stává se poměrně běžnou záležitostí, že o prázdninách (ale i během školního roku) zaklepou na dveře ředitelny rodiče s tím, že jsou přihlásit dítě do školy.

Mnohdy už při prvním kontaktu nastane mírný problém, rodiče neumějí česky a my ve většině případů neovládáme jejich jazyk. Pokud mají s sebou tlumočníka nebo někoho z řad rodičů, kteří již u nás na škole dítě mají, celá situace je jednodušší. Pokud ne, vytvoříme si pro tuto chvíli svůj vlastní prostředek komunikace.

Opsání potřebných formalit z pasu či jiných dokumentů je pro nás hračka a nastává další problém – jak zjistit do které třídy dítě chodilo, jaké předměty se učilo, jaký mělo prospěch, jaký je jeho zdravotní stav ...? Situace bývá o to komplikovanější, že rodiče často tyto informace neznají a děti neumí ani slovo česky. Co teď?

Kdo nám poradí, jak komunikovat s dítětem, které si ještě před pár dny hrálo s kamarády a spolužáky stovky kilometrů od ČR a o existenci naší republiky a jejím školství nemá ani ponětí? V hlavě se rodí další otázky – do jakého třídního kolektivu ho zařadíme, jakou pomoc zvolíme, (dá se vůbec vypracovat kvalitní podpůrný plán pro človíčka, který neumí ani slovo jazyka, ve kterém má být vzděláván)?

Občas by mě zajímalo, co si ty děti o nás myslí? Slyší, že neustále mluvíme a jsou odkázáni na tlumočníka či rodiče, odpoví na náš zvědavý dotaz a zase čekají na překlad. Pozorně sledují naše reakce a vytvářejí si svůj vlastní názor na základě barvy hlasu, intonace, tempa řeči apod.

Jakmile vyřešíme otázku zařazení nového žáka do třídy, nastává další významný okamžik, tj. seznámit s příchodem žáka vyučujícího nebo i více vyučujících. Kdo odhadne, jak budou reagovat? Vezmou příchod dítěte z jiného prostředí jako nutné zlo nebo jako výzvu pro svůj další profesní růst? Budou schopni vymezit, které učivo je opravdu nezbytné, bez čeho se dá nějakou dobu obejít a co lze úplně vynechat?

Jsem opravdu velmi ráda, že tuto fázi tápání a nejistot máme u nás na škole vyřešenu. Vzhledem k velkému počtu cizinců není pro vyučující vzácnost se s těmito dětmi při vyučování setkat, a proto mohou říci, že jsme se naučili s nimi pracovat. Je vždy příjemné vidět, jakou mají paní učitelky radost i z drobných pokroků svých svěřenců. Vždyť to, že vymýšlejí zcela jinou práci pro jedno dítě než pro zbytek třídy, to že zapojují ostatní spolužáky, aby pomohli nováčkovi s orientací v budově, seznámili

ho s chodem školy a školními pravidly, je velmi náročné časově i organizačně. Výhodou je, pokud na škole pracuje asistentka pedagoga pro děti sociálně znevýhodněné. Při dobré spolupráci učitelů a asistentky jsou výsledky viditelné velmi rychle.

Nejlépe se daří adaptace žáků, jejichž rodiny, ale hlavně oni sami mají zájem na dosahování dobrých výsledků. Pokud ještě rodina zapojí „babičku“ (většinou českou důchodkyni, která jim pomáhá s odpolední péčí o dítě) je téměř vždy vyhráno. Tyto babičky komunikují se školou, zajišťují potřebné pomůcky, hlídají rozvrh, přípravu aktovky, dohlédnou na vypracování domácího úkolu atd. Pomáhají vyřešit spoustu úplných maličkostí, které vyplývají z rozdílných kultur (zjišťoval někdo, zda děti ve Vietnamu dostávají domácí úkoly?, navštěvují děti v Kyrgyzstánu se školou divadelní představení?, fungují na Ukrajině školní družiny?). Některé tyto „babičky“ k nám přivedly už několik svých svěřenců a tím nám poskytují i cennou zpětnou vazbu - pokud by na škole nebyli žáci spokojeni, jiní cizinci nepřijdou.

Není možné zastírat, že vzdělávání cizinců v českých školách je proces velmi náročný a bez vytvoření potřebných podmínek téměř nerealizovatelný. Je potřeba poděkovat každému pedagogickému i nepedagogickému pracovníkovi každé školy, který přispívá svým podílem k zvládnutí tohoto úkolu.

ZPRÁVU ZPRACOVALO

Sdružení pro vzdělávání komunit, o.s.

Koněvova 1697/18

400 01 Ústí nad Labem